MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

VIEŠOJO VALDYMO IR VERSLO FAKULTETAS

VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

GODA ČERNIAUSKAITĖ

VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO STUDIJŲ PROGRAMA

TEMA

PANEVĖŽIO MIESTO IR RAJONO SAVIVALDYBIŲ VAIKŲ NAMŲ VALDYMO REFORMŲ VERTINIMAS (2014 – 2020 m.)

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:

Prof. dr. Vainius Smalskys

VILNIUS

2021

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

VIEŠOJO VALDYMO IR VERSLO FAKULTETAS

VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

PANEVĖŽIO MIESTO IR RAJONO SAVIVALDYBIŲ VAIKŲ NAMŲ VALDYMO REFORMŲ VERTINIMAS (2014 – 2020 m.)

Viešojo administravimo magistro baigiamasis darbas

Viešasis administravimas 621N71001

Vadovas
_____ prof. dr. Vainius Smalskys
2021-0

Recenzentas

_____
2021

Atliko
_____ stud. G. Černiauskaitė
2021-

VILNIUS

2021

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS....4
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS....5
PRIEDŲ SĄRAŠAS....6
ĮVADAS....7
1. GLOBOS NAMŲ KŪRIMASIS IR VALDYMO POKYČIAI LIETUVOJE PO NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMO....11
1.1 Vaikų namų Lietuvoje administravimo etapų analizė....12
1.2 Vaikų namų administravimo pokyčių vertinimas Lietuvoje.....17
1.3 Darbuotojų rengimas vaikų globos namų deinstitucionalizacijos projektui....21
1.4 Savivaldybių veikla vaikų globos namų administravimo klausimu....26
2. DEINSTITUCIONALIZACIJOS ASPEKTAI VAIKŲ NAMŲ VALDYMO SRITYJE....32
2.1. Deinstitucionalizacijos procesai Panevėžio miesto ir rajono globos namuose....36
2.2. Vaiko globos institucijų centralizavimas....38
3. TYRIMO METODOLOGIJA....41
3.1. Tyrimo metodas....41
3.2 Tyrimo atranka ir tiriamieji....45
4. PANEVĖŽIO RAJONO IR MIESTO SAVIVALDYBIŲ VAIKŲ GLOBOS NAMŲ ADMINISTRAVIMO KAITOS DEINSTITUCIONALIZACIJOS METU TYRIMAS....47
4.1. Kokybinio tyrimo rezultatų analizė....47
IŠVADOS....67
REKOMENDACIJOS....70
BIBLIOGRAFINIŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS....72
ANOTACIJA....80
ANNOTATION....81
SANTRAUKA....82
SUMMARY....83
PRIEDAI....84

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 Lentelė Gairės koncepcijos įgyvendinimo strategijai..... 19
2 Lentelė Išmokos tėvų globos netekusiems vaikams.....27
3 Lentelė Šiuo metu Lietuvoje teikiamos globos rūšys.....30
4 Lentelė Panevėžio rajono teritorijoje esančios socialines paslaugas teikiančios įstaigos.....30
5 Lentelė Panevėžio mieste esantys socialinės globos namai.....31
6 Lentelė Tikslinės pertvarkos grupės.....34
7 Lentelė Institucinės globos pertvarkai skiriamas finansavimas.....36
8 Lentelė Respondentų darbo patirtis vaiko gerovės srityje..... 47
9 Lentelė Stipriosios ir silpnosios Panevėžio miesto ir rajono savivaldybėse vykstančios vaikų globos namų pertvarkos administracinės pusės.....61

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Globos namų kūrimosi etapai Lietuvoje (po Nepriklausomybės atkūrimo 1990 metais).....16
2 pav. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos struktūros schema.....17
3 pav. Panevėžio socialinių paslaugų centro valdymo struktūra.....18
4 pav. 2018 metais pareikštas profesinės kompetencijos tobulinimo poreikis Lietuvos apskrityse..... 25
5 pav. Empirinio tyrimo etapai.....42
6 pav. Mokymų organizavimo specifikos..... 50
7 pav. Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių bendradarbiavimas su kitomis įstaigomis..... 56

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1 priedas projekto planas | Institucinės globos pertvarka.....85
2 priedas kokybinio pusiau struktūruoto interviu klausimai.....86
3 priedas finansininko pareigybės aprašymas.....88
4 priedas darbuotojų rengimas pertvarkai.....90
5 priedas 2014-2020 m.- deinstitucionalizacija, didžiausi pokyčiai ir globos namų pertvarkos efektyvumas.....93
6 priedas tarpinstitucinis bendradarbiavimas tarp globos įstaigų, bei kitų institucijų.....101
7 priedas 2018 metų vaiko globos sistemos centralizavimas.....104
8 priedas pažyma dėl vykdytos apklausos.....106
9 priedas pažyma dėl vykdytos apklausos.....107
10 priedas pažyma dėl vykdytos apklausos.....108
11 priedas pažyma dėl vykdytos apklausos.....109
12 priedas pažyma dėl vykdytos apklausos.....110
13 priedas pažyma dėl vykdytos apklausos.....111
14 priedas titulinis puslapis anglų kalba.....112
15 priedas patvirtinimas apie atlikto darbo savarankiškumą.....113

ĮVADAS

Visos valstybės rūpinasi šalies gyventojų socialine gerove. XX a. pabaigoje atkūrusi nepriklausomybę Lietuva susidūrė su nauju iššūkiu: sukurti naują, demokratijos požymius atitinkančią socialinės apsaugos sistemą, kuri veiksmingai funkcionuotų ir tenkintų valstybės piliečių poreikius. Kiekvienoje valstybėje, labiausiai pažeidžiama visuomenės dalis yra vaikai, nes jie patys savimi pasirūpinti negali. Būtent todėl jiems reikia suaugusiųjų pagalbos. Jau 1992 metais priimtame svarbiausiame valstybės dokumente – Lietuvos Respublikos konstitucijoje yra pabrėžiama, kad nepilnamečius vaikus gina įstatymas[1]. Tais pačiais metais įsigaliojo dar vienas vaiko teises ginantis dokumentas – Vaiko teisių konvencija. Čia trečio straipsnio trečiame punkte teigiama: *Valstybės dalyvės rūpinasi, kad tiek už vaikų globą ar apsaugą atsakingos įstaigos, tarnybos ir organai, ypač saugumo, sveikatos apsaugos sritys, jų darbuotojų skaičius bei tinkamumas, tiek kompetentinga jų priežiūra atitiktų kompetentingų organų nustatytas normas*[2]. Lietuvoje už šio vaikų teisių gynimo įgyvendinimą atsakingi vaikų tėvai, bet vaikui patekus į globos namus – jais pasirūpinti turi valstybė. Tokiu būdu vaikai patenka į socialinių darbuotojų priežiūrą. Todėl tam reikia valstybės institucijų, kurios galėtų suteikti visą reikiamą pagalbą ir priežiūrą beglobiams vaikams. Todėl dabar pirminė atsakomybė už vaikų apsaugą priklauso valstybinėms vaiko apsaugos tarnyboms, kurios gauna, nagrinėja pranešimus ir sprendžia klausimus apie vaikų išnaudojimą ir nepriežiūrą. Šios agentūros paprastai yra susijusios su vaiko gerovės skyriais, kurie apima globos ir įvaikinimo įgyvendinimą ir paprastai priklauso valstybės ar apskrities socialinių paslaugų padaliniams[3]. Čia turi būti suteikiamos tinkamos socialinės paslaugos, kurios patenkintų asmens gyvybinius poreikius ir sudarytų žmogaus orumą nežeminančias gyvenimo sąlygas, kai to padaryti žmogus pats nepajėgia. Galutinis socialinių paslaugų tikslas – grąžinti asmens gebėjimą pasirūpinti savimi ir integruotis į visuomenę[4]. Pati socialinė apsauga yra itin glaudžiai susijusi ne tik su vaikų teisių gynimu, bet ir su pačiu vaikų globos namų klausimu Lietuvoje.

Temos aktualumas. Tema yra aktuali, nes dabar kalbant apie gerovės valstybę, itin didelis dėmesys skiriamas socialinei apsaugai, o taip pat ir vaikų teisių klausimams. Dažniausiai socialinės apsaugos sritys yra skirstomos į socialinės paramos (globos), socialinio draudimo, darbo rinkos reguliavimo, sveikatos apsaugos, atskirais atvejais prie minėtų sričių priskiriama švietimo sistema, būsto

[1] Lietuvos Respublikos Konstitucija 1992 m. lapkričio 2 d. „III Skirsnis. Žmogus ir valstybė, 39 straipsnis“, žiūrėta 2019 m. gruodžio 28 d., https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm

[2] „Vaiko teisių konvencija“, LRS, 1992, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848

[3] Teodoras Tamošiūnas ir Viktorija Želvytė, „Vaiko teisių apsaugos sistemos valdymo prioritetai: teisinės bazės ir savivaldybių ekspertų nuostatų analizė“, *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2010. 4 (20), 152

[4] „Dėl Socialinių paslaugų katalogo 2000 m. patvirtinimo“, LRS, 2005-03-24, Nr. 38-1252, žiūrėta 2019 m. gruodžio 28 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.252940?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=dd466b6f-07ba-4178-ae72-2ef5137c7f2e

politika ir, žinoma, ne tik valstybinė, bet ir privati iniciatyva labdaros bei globos srityje[5]. Visa tai apibrėžiama ir Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatyme[6]. Kaip ir daugelyje valstybių, Lietuvoje daug dėmesio skiriama vaikų teisių apsaugai, o ypač daug dėmesio ir priežiūros reikalauja vaikai gyvenantys vaikų globos namuose, kadangi jie neturi artimųjų arba šie negali jais tinkamai pasirūpinti. Todėl tam savo jėgas atiduoda vaikus globojančios institucijos, ypač didelė atsakomybė krenta ant savivaldybių pečių, nes čia veikiančios institucijos privalo užtikrinti tinkamą vaikų globos namų darbą. Ko gero, kad retai kas susimąsto apie šių institucijų administravimo sunkumus ir administravimo kaitą. Deja, jeigu institucija yra prastai organizuojama – nukenčia vaikai. Vaikų globos namai savo veiklą turėtų grįsti Lietuvos Respublikos Konstitucija, Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymu ir t.t., todėl šiame darbe bus atsižvelgiama į šiuos dokumentus ir jų turinį stengiantis atskleisti Lietuvos vaikų globos namų administravimo kaitą, pagrinde aptariant nuo 2014 metų Lietuvoje vykstančią vaikų globos namų pertvarką.

Jau nuo pat valstybės nepriklausomybės atgavimo, Lietuvoje buvo tvarkoma ir keičiama socialinė apsaugos sistema orientuojantis ir į vaikų globos įstaigų administravimo klausimą. Laikui bėgant buvo priimta daug teisės aktų, naujų įstatymų, kurių tikslas buvo gerinti vaikų globos namų teikiamas paslaugas, jų administravimą. 2014 – 2020 metų riba pasirinkta todėl, nes nuo šių metų įsibėgėja globos namų deinstitucionalizacijos procesas, kuris sulaukė daug įvairių visuomenės atsiliepimų. 2014 metais vasario 14 dieną patvirtintas 2014 – 2020 metų veiksmų plano priemonių planas. Juo siekiama 2014 – 2020 m. laikotarpiu numatyti nuoseklius ir koordinuotus veiksmus, skatinančius perėjimo iš institucinės socialinės globos prie paslaugų [...] likusiems be tėvų globos vaikams, įskaitant kūdikius, šeimoms bendruomenėje ir pagalbos šeimai, globėjams (rūpintojams) sistemos kūrimą[7]. Todėl šiam magistro darbe siekiama apžvelgti kas per šiuos šešerius metus, pasikeitė vaikų globos namų valdyme, išsamiau nagrinėjant Panevėžio kraštą.

Darbo naujumas. Lietuvoje mokslininkų gana mažai nagrinėta šiuo metu vykstanti vaikų globos namų deinstitucionalizacija ir jos administravimo procesai, todėl šis darbas pagilins šios srities

[5] Jolanta Aidukaitė, Natalija Bogdanova, ir Arvydas Guogis. *Gerovės Valstybės Kūrimas Lietuvoje: Mitas Ar Realybė?* Vilnius: Lietuvos Socialinių Tyrimų Centras, 2012, 19. https://www.journals.vu.lt/politologija/article/view/916

[6] „Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas“ TAR, 2006-02-11, Nr. 17-589, žiūrėta 2020 m. sausio 6 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.91609F53E29E/yeChnJCkBU

[7] „Dėl perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų plano patvirtinimo“, TAR, žiūrėta 2020 m. sausio 6 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c90d41f097de11e3bdd0a9c9ad8ce1bf

nagrinėjimą ir suteiks daugiau informacijos apie vaikų globos namų deinstitucionalizacijos procesus per Panevėžio krašte vykstančių administracinių pokyčių prizmę.

Temos ištirtumas. Būtent apie vaikų namų valdymo pokyčius 2014 – 2020 metais Panevėžyje, iš mokslinės perspektyvos atliktų darbų nėra. Tačiau su šiais pokyčiais susijusius veiksnius tyrinėjo Lietuvos ir užsienio mokslininkai. Deinstitucionalizacijos procesus Lietuvoje tyrė Eugenijus Dunajevas, Lijana Gvaldaitė, Simona Bronušienė. Užsienio literatūroje apie tai rašė Vyara Ivanova ir George Bogdanov. Konkrečiai vaikų globos sistemos pokyčius tyrė Janina Čižikienė. Vilniaus universiteto dėstytoja prof. Laimutė Žalimienė nagrinėdama socialines paslaugas, taip pat nagrinėjo ir vaiko globos temą. Apie stacionarios globos pertvarką darbą parašė Rasa Genienė ir Eglė Šumskienė. Vaikų globos sistemas ir pokyčius Lietuvoje ir Vengrijoje lygino Dalia Stražinskaitė su Giedre Kvieskiene. Socialinių paslaugų administravimo tema rašė Margarita Išoraitė. Socialines paslaugas Lietuvoje taip pat nagrinėja ir Arvydas Guogis.

Darbo objektas. Vaikų globos namų valdymo pokyčiai Panevėžio miesto ir rajono savivaldybėse 2014 – 2020 metais.

Darbo probleminis klausimas. Kaip Panevėžio miesto ir rajono savivaldybėse pasikeitė globos namų valdymas, prasidėjus deinstitucionalizacijos procesams?

Darbo tikslas. Išanalizuoti globos namų administravimo pokyčius Panevėžio miesto ir rajono savivaldybėse nuo 2014 iki 2020 metų.

Darbo uždaviniai. Tam kad būtų pasiektas darbe iškeltas tikslas buvo iškelti šie uždaviniai:

1. Identifikuoti pagrindines po Nepriklausomybės priimtas vaikų globos namų administravimo bei veiklos organizavimo pokyčių reformas.
2. Išanalizuoti savivaldybių veiklos vaidmenį vaikų globos namų administravime
3. Ištirti darbuotojų rengimo vaikų globos namų deinstitucionalizacijos projetui svarbą
4. Identifikuoti deinstitucionalizacijos aspektus vaikų namų valdymo procese.

Tyrimo metodika. Atliekant šį mokslinį tiriamąjį darbą naudoti metodai. Teorinei daliai:

- Mokslinės literatūros analizė- šis metodas leidžia tinkamai įsigilinti į mokslinę literatūrą; Teisės aktų analizė, kuri leidžia apžvelgti svarbiausius Lietuvos, bet ir Europos Sąjungos teisės aktus, kurie yra susiję su Lietuvoje vykstančia vaikų globos namų administravimo kaita; Apibendrinimo metodas, kuris leidžia apibendrinti turimą teorinę medžiagą.

Empiriniam tyrimui:

- Pusiau struktūruotas interviu, kokybinių duomenų analizė, lyginamasis metodas.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys pagrindinės dalys:

1. Teorinė dalis. Analizuojama mokslinė literatūra, Lietuvos Respublikos teisės aktai ir jų pokyčiai, įstatymai bei atlikti moksliniai tyrimai pasirinkta darbo tema.

2. Tyrimo metodika. Joje pateikiama kokybinio tyrimo aprašomoji dalis, kuri siejasi su nagrinėjamos temos aktualumu ir jos pagrįstumu.

3. Tyrimo rezultatai bei jų aptarimas. Joje aprašoma tyrimo eiga, bei pateikiami tyrimo rezultatai.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro: turinys, įvadas, 4 skyriai, visi jie turi poskyrius, išvados, rekomendacijos, 2 santraukos ir anotacijos (lietuvių ir anglų kalbomis), bibliografinių šaltinių sąrašas (darbe panaudoti 80 bibliografinių šaltinių), priedai (darbe pateikta 15 priedų), darbo apimtis 83 lapai.

1. GLOBOS NAMŲ KŪRIMASIS IR VALDYMO POKYČIAI LIETUVOJE PO NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMO

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę 1990 m. pagrindinis socialinės teisėkūros tikslas buvo saugiai ir greitai atsiskirti nuo sovietinės visa sąjunginės konjunktūros, pertvarkant socialinio draudimo ir socialinio aprūpinimo teisinį pagrindą ir sukuriant naują socialinį draudimą vykdančią instituciją. Visa tai padaryti reikėjo pakankamai operatyviai[8]. Buvo naujinamos visos socialinės apsaugos sritys, struktūros, kuriami nauji įstatymai. Ne išimtis buvo ir vaikų globos namų klausimas.

Jau 1990 m. spalio 23 dieną buvo priimtas Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas[9], kuris deklaravo reguliuojantis socialinio aprūpinimo santykių pagrindus. Įstatymas skelbė, kad „Valstybinio socialinio aprūpinimo sistema apima visus Respublikos gyventojus. Respublikos piliečiai, iš jų ir atliekantys Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą užsienyje, Lietuvoje nuolat gyvenantys užsienio piliečiai ir asmenys be pilietybės turi lygias teises į socialinį aprūpinimą, jeigu kita nenumatyta Lietuvos Respublikos įstatymuose ir tarpvalstybinėse sutartyse.“ 3 Straipsnio g punktas teigia, jog socialinis aprūpinimas įstatymų numatytais atvejais yra taikomas: asmenims, kuriems būtina valstybės parama. Ko gero, šiam punktui galima priskirti ir beglobius vaikus.

Tačiau reikia parėžti, kad tam tikri įstatymai buvo pradėti leisti dar Sąjūdžio metais. 1988 metais lapkričio 10 dieną buvo priimtas nutarimas „Dėl šeimyninių vaikų namų steigimo“, kuriame skelbiama, jog yra tikslinga steigti respublikoje šeimyninius vaikų namus našlaičių ir likusių be tėvų globos vaikų auklėjimo bei mokymo sąlygoms gerinti[10]. Atgavus Nepriklausomybę darbai buvo tęsiami. Tačiau vien jų tęsti nepakako, reikėjo ir labai daug ką tobulinti. Negana to, tuo metu vyriausybė turėjo stengtis „pastūmėti“ šalį socialinės apsaugos link dėl to, jog to reikalavo Europos Sąjungos nustatyti reikalavimai, o tuo metu į ją įstoti norėjo ir Lietuva. Lietuvos socialinės raidos procesų nuo 1990 m. tyrimai rodo, kad Lietuvos socialinės politikos pertvarka, modernizacija ir, rengiantis narystei ES, jos derinimasis su ES socialine politika vyko 2 kryptimis: 1) naujos socialinės įstatymų bazės sukūrimo; 2)

[8]Jolanta Aidukaitė, Natalija Bogdanova ir Arvydas Guogis. *Gerovės valstybės kūrimas Lietuvoje: mitas ar realybė?* (Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2012), 351.

[9]„Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas 1990 m. Nr. I-696“, LRS, žiūrėta 2019. Lapkričio 11 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.811?positionInSearchResults=24&searchModelUUID=2f05349d-d73f-4703-8599-a6d6fe9cb56d

[10]*„Dėl šeimyninių vaikų namų steigimo Lietuvos TSR ministrų tarybos nutarimas Nr.* 329*“*, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/76c2c76073cb11e59a1ed226d1cbceb5?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=76277951-97ad-452a-bfed-4cf4911a71d2

modernių socialinės apsaugos institucijų, tokių kaip: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba, Lietuvos darbo birža, Lietuvos valstybinė darbo inspekcija, savivaldybių globos ir rūpybos skyriai, socialinės paramos centrai ir kt., sistemos sudarymo[11].

Įtakos vaiko teisių apsaugai ir administravimui davė ir pasirašomos tarptautinės sutartys. Tokie aktai Europoje buvo pasirašomi dar ir tada, kai Lietuva buvo okupuota SSRS, tačiau tik iškovojus nepriklausomybę jie imti iš tiesų įgyvendinti. Ko gero du svarbiausi priimti tarptautiniai aktai būtų 1993 metų Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje ir vaiko teisių konvencija Lietuvoje priimta 1995 metais[12]. Pirmoji pasirašyta 1993 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje. Šios konvencijos vienas iš tikslų yra „nustatyti garantijas, užtikrinančias, kad tarptautinis įvaikinimas būtų vykdomas atsižvelgiant į vaiko interesus ir pagrindines teises, kaip tai pripažįsta tarptautinė teisė[13].“ Kitas minėtas dokumentas- vaiko teisių konvencija. Jungtinės Tautos šią konvenciją priėmė jau 1989 metais lapkričio 20 dieną. Ši konvencija apima visus vaiko gyvenimo etapus nuo gimimo iki jauno suaugusiojo[14]. Jau preambulėje skelbiama: „[...] vaikai turi teisę būti ypač globojami ir remiami [...][15]“. Šiam magistro darbui ir jo nagrinėjamai temai aktualiausia yra septintoji konvencijos dalis, kurioje kalbama apie šeimos aplinką ir pakeičiamąją globą. Čia aptariamas vaiko įvaikinimas, ypač akcentuojama socialinio darbuotojo svarba, kurią išsamiau aptarsime kalbant apie darbuotojų rengimą. Abu šie priimti dokumentai Lietuvos vyriausybei ir vaikų globą vykdančioms institucijoms iškėlė tam tikrus uždavinius, kurie po to lėmė ir globos namų administravimą, globos namų darbuotojų kompetencijų kėlimą.

1.1 Vaikų namų Lietuvoje administravimo etapų analizė

Šio poskyrio tikslas yra išskirti kelis Lietuvos vaikų globos namų administravimo etapus nuo 1990 iki 2020 metų. Nagrinėjant Lietuvos Respublikos seimo priimtus įstatymus ir kitus teisės aktus, jų pataisas darbo autorė išskyrė tris pagrindinius vaikų globos namų administravimo etapus: 1) Nuo 1990 m. iki 2006 m. – globos namų steigimasis ir administracinių nuostatų kūrimas; 2) Nuo 2006 m. iki 2014

[11]Leta Dromantienė, *Socialinės Europos kūrimas* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008), 84.

[12]„Dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos ratifikavimo“, LRS, 1995-07-21, Nr. 60-1501, žiūrėta 2019 gruodžio 1 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.18370?positionInSearchResults=21&searchModelUUID=8c054b9f-4c25-4165-9451-97a9a126e230

[13]„Konvencija "Dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje", 1997-11-07, Nr. 101-2550, TAR, žiūrėta 2019 lapkričio 10 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.42261

[14]*Socialinis darbas ir vaiko teisės* (Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2008), 21.

[15]„Dėl prisijungimo prie 1989 m. lapkričio 20 d. Konvencijos dėl vaiko teisių Nr. 11P“, TAR, žiūrėta 2019 lapkričio 10 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.6831?jfwid=73odxu8jg

m. – globos namų nuostatų pakeitimų ir įgyvendinimo projektai, analizė; 3) Nuo 2014 m. iki 2020 m. – vaiko teisių apsaugos sistemos pertvarka. Toliau aptarsime kiekvieną iš šių etapų.

Globos namų steigimasis ir administracinių nuostatų kūrimas (*nuo 1990 m. iki 2006 m.*). Atkūrus nepriklausomybę ir kuriant demokratinę valstybę reikėjo pertvarkyti ir joje veikiančias institucijas. Žvelgiant į priimtus teisės aktus nuo 1990 m. galima pastebėti, kad vyko vaikų globos namų kūrimo procesas. Šis procesas apėmė ne tik naujų globos namų kūrimą, bet ir jau buvusių renovaciją ir galų gale: šių institucijų bendrųjų nuostatų priėmimą, kuriomis vadovaujantis butų galima administruoti vaikų globos namuose vykstančius procesus. Vaikų globos namų statymo, renovavimo procesas pastebimas jau 1992 m.: vienas iš tokių pavyzdžių gali būti 1992 metais priimtas nutarimas „Dėl lėšų skyrimo šeimyniniams vaikų namams statyti[16]“, 2005 m. sprendimas ”Dėl Šv. Kazimiero vaikų globos namų paprasto remonto projekto įgyvendinimo[17]“. Kaip buvo minėta pradžioje, kūrimasis neapėmė tik statybos, renovacijos darbų. Stengtasi kurti ir bendrąsias nuostatas, kuriomis turėjo vadovautis globos namai. Šiam laikotarpiui gana svarbūs 1998 metai, kuomet buvo priimtas Lietuvos Respublikos vaiko globos įstatymas. Šio įstatymo nuostatose tiksliai apibrėžta vaiko globos sąvokos, tikslai ir uždaviniai, globos steigimo principai, globos rūšys ir formos, globos nustatymo ir pasibaigimo pagrindai[18].

2000 m. buvo suprasta, kad pačiam vaiko globos priežiūros procesui reikia daugiau kvalifikuotos priežiūros. Todėl buvo įsteigta vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos pagrindinis uždavinys prižiūrėti kaip įgyvendinamos Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Seimo ratifikuotų konvencijų, Lietuvos Respublikos įstatymų bei kitų teisės aktų, reglamentuojančių vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsaugą, nuostatos Lietuvoje ir kontroliuoti kaip vykdomas Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas[19]. Valstybės lygmeniu buvo suprasta, kad vaiko teisių apsaugai reikia daugiau galių turinčios įstaigos vaiko teisėms ginti. Tokia institucija yra ombudsmeno[20] pobūdžio, t. y. yra tarsi įgalioti atstovai tvarkai užtikrinti (kontroliuoti). Lietuvoje šiuo metu veikia dvi specializuotos ombudsmenų institucijos: lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba ir jau minėta vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga. Ši įstaiga po jos įkūrimo kasmet rengia veiklos

[16] ”Dėl lėšų skyrimo šeimyniniams vaikų namams statyti“, 1992 m. balandžio 30 d., LRS, žiūrėta 2019 gruodžio 1 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.6629?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=c7d4ed6c-5c80-442e-85b7-f2d114f70544

[17] „Dėl Šv. Kazimiero vaikų globos namų paprasto remonto projekto įgyvendinimo“, LRS, žiūrėta 2019 gruodžio 1 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAPIS.113330?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=c7d4ed6c-5c80-442e-85b7-f2d114f70544

[18] Giedrė Kviesnienė ir Valdonė Indrašienė, *Socialinio darbo ypatumai vaikų globos namuose* (Vilnius, 2008), 6.

[19] „Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos NUOSTATŲ PROJEKTAS“, LRS, žiūrėta 2019 gruodžio 1 d. https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.105382?positionInSearchResults=11&searchModelUUID=8b39589f-3608-4d25-b90e-85fcfd6c4dee

[20] Pagal Konstituciją Europai Europos ombudsmenas priima ir nagrinėja skundus dėl netinkamos Europos Sąjungos institucijų ar įstaigų veiklos. Žodis ombudsmenas kilęs iš švedų k. *ombudsman* – įgaliotinis. http://www.vlkk.lt/konsultacijos/3879-ombudsmenas-seimo-kontrolierius

ataskaitas, kuriose atsispindi vaikų teisių klausimų sprendimo Lietuvoje situacija. Būtent po 2000 m., atsiradus vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus institucijai kasmet rengiamos veiklos atskaitos, su metais jos tapo vis labiau išsamesnės. Taigi, tokios institucijos įsteigimas ir tokių ataskaitų rengimas dar kartą parodo vaiko teisių, šio darbo atveju vaiko globos ir globos institucijų administravimo priežiūros svarbą.

Šiuo pirmuoju etapu buvo priimta ir daugiau bendrųjų vaikų globos namų administravimo nuostatų: 2005 m. kovo mėnesį priimtas nuostatas: „Dėl bendrųjų valstybės ir savivaldybių vaikų globos namų nuostatų patvirtinimo“. Bendrieji valstybės ir savivaldybių vaikų globos namų nuostatai reglamentuoja valstybės ir savivaldybių vaikų globos namų tikslus ir uždavinius, globos namų teises, darbo organizavimą, darbuotojų priėmimą į pareigas ir atleidimą iš jų, darbo apmokėjimo tvarką, finansavimą, vaiko apgyvendinimą, jo laikiną išleidimą ir išvykimą bei globos namų likvidavimą, reorganizavimą ir pertvarkymą[21]. Toks reglamentavimas padėjo bendras taisykles vaikų globos namams ir nurodė kaip jie turi būti administruojami. Čia pabrėžiama, kad vaikų globos namai gali būti finansuojami iš valstybės ar savivaldybės biudžeto. Todėl galima teigti, kad vaikų globos namų administravimas vyksta decentralizuotai – tam tikrus sprendimus gali priimti ir miestų savivaldybės. Puikus to pavyzdys gali būti 2005 m. Panevėžyje priimtas sprendimas: „Dėl laikinųjų vaikų globos namų nuostatų patvirtinimo[22]“. Priimtame teisės akte svarbu tai kas jau buvo paminėta- sprendimas priimtas savivaldybės lygmeniu, tai reiškia, kad globos namų administravimas vyksta decentralizuotu būdu. Kiekvienoje savivaldybėje veikia vaiko teisių apsaugos skyriai, kuriuose turi dirbti darbuotojai pasiruošę ginti vaikų teises.

Globos namų nuostatų pakeitimų ir įgyvendinimo projektai, analizė (nuo 2006 m. iki 2014 m.). Žvelgiant Lietuvos Respublikos priimtus teisės aktus ir jų pakeitimus pastebima, kad nuo 2006 m. kiekvienoje savivaldybėje atnaujinami vaikų globos namų nuostatai. Tai atlieka savivaldybės, pasitelkiant Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 18 straipsnio 1 dalį[23]. Savivaldybių reikšmė yra itin didelė. Pasak Margaritos Išoraitės, regioniniu mastu tai vienintelės institucijos, kurios užtikrina vaiko teisių apsaugos įgyvendinimą, yra vaiko teisių apsaugos tarnybos savivaldybėje. Šios tarnybos funkcijų ir jai keliamų uždavinių sritis yra labai plati. Tai informacijos kaupimas apie

[21] „Dėl Bendrųjų valstybės ir savivaldybių vaikų globos namų nuostatų patvirtinimo“, LRS, 2005-03-10, Nr. 33-1079, žiūrėta 2019 gruodžio 1 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/617adf22ef0b11e6be918a531b2126ab?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=c7d4ed6c-5c80-442e-85b7-f2d114f70544

[22] „Dėl Laikinųjų vaikų globos namų nuostatų patvirtinimo ir savivaldybės tarybos 2005 m. gegužės 12 d. sprendimo Nr. 1-32-21 1.3 papunkčio pripažinimo netekusiu galios“, TAR, žiūrėta 2019 gruodžio 1 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/80454bd00acc11e687e0fbad81d55a7c?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=c7d4ed6c-5c80-442e-85b7-f2d114f70544

[23] Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (Žin., 1994, Nr. 55-1049; 2000, Nr. 91-2832; 2008, Nr. 113-4290), LRS, žiūrėta 2019 m., gruodžio 23 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/16d1f964255c11ea8f0dfdc2b5879561?positionInSearchResults=1&searchModelUUID=c7d4ed6c-5c80-442e-85b7-f2d114f70544

problematiškas šeimas, pedagoginiu požiūriu ir socialiai apleistus vaikus bei paauglius, įvairių priemonių, tikslinių programų rengimas siekiant užtikrinti vaikų teisių apsaugą, globą[24].

Taip pat žvelgiant į 2006 metų seimo nutarimą pastebime naują dalyką- vaikų globos namų finansinio audito atlikimo siūlymą: "3 straipsnis. Pasiūlyti Valstybės kontrolei atlikti su vaiko teisių apsauga ir gerove susijusių valstybės institucijų, programų veiklos ir finansinį auditą[25]", todėl galima daryti prielaidą, jog iki tol finansinis auditas vaikų globos namuose nebuvo atliekamas. Galime paminėti tokio audito pavyzdį, kuris vyko 2010 m. Kaune: „Dėl pavedimo Kauno miesto savivaldybės kontrolės ir audito tarnybai atlikti Kauno vaikų globos namų ,,Atžalynas" finansinį ir veiklos auditą[26]".

Vaiko teisių apsaugos sistemos pertvarka (nuo 2014 m. iki dabar). Šio etapo pradžia galima laikyti 2014 m. vasario 14 d., kuomet buvo išleistas teisės aktas, kuriame paskelbiamas nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014 – 2020 metų veiksmų planas. Šiuo planu siekiama: *„Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams veiksmų planu siekiama 2014–2020 m. laikotarpiu numatyti nuoseklius ir koordinuotus veiksmus, skatinančius perėjimo iš institucinės socialinės globos prie paslaugų neįgaliems suaugusiems asmenims, turintiems proto ir (ar) vaikams ir jaunimui, turintiems proto ir (ar) psichikos negalią, ir likusiems be tėvų globos vaikams, įskaitant kūdikius, šeimoms bendruomenėje ir pagalbos šeimai, globėjams (rūpintojams) sistemos kūrimą [...]"*[27]. Šis pradėtas projektas skelbia šūkį „Lietuva be vaikų namų".

2017 m. rugsėjo 28 d. (įsigaliojo 2018 m. liepos 1 d.) Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymą[28]. Šis įstatymas pakeitė 1996 m. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymą. Naujai priimtas įstatymas yra kur kas išsamesnis. Pavyzdžiui, tai atsispindi jau 52 straipsnyje: Savivaldybės institucijų ir įstaigų įgaliojimai vaiko teisių apsaugos srityje.

---

[24] Margarita Išoraitė, *Socialinių paslaugų administravimas*, (Vilnius, 2005), 272.

[25] "Dėl Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos 2004-2005 metų veiklos ataskaitos" PROJEKTAS. XP-1394(2), LRS, žiūrėta 2019 m. gruodžio 23 d., https://e seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.278370?positionInSearchResults=1&searchModelUUID=dd466b6f-07ba-4178-ae72-2ef5137c7f2e

[26] Dėl pavedimo Kauno miesto savivaldybės kontrolės ir audito tarnybai atlikti Kauno vaikų globos namų ,,Atžalynas" finansinį ir veiklos auditą, LRS, žiūrėta 2019 m. gruodžio 23 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAPIS.49948?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=dd466b6f-07ba-4178-ae72-2ef5137c7f2e

[27] „Dėl Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų plano patvirtinimo", Nr. 1624, TAR, žiūrėta 2020 m. sausio 28 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c90d41f097de11e3bdd0a9c9ad8ce1bf

[28] „Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 pakeitimo įstatymas", TAR, žiūrėta 2020 m. sausio 28 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e711b850aa6011e7a65c90dfe4655c64?positionInSearchResults=57&searchModelUUID=25e99548-e82b-4c03-afe7-27523af953fe

Šioje dalyje labiau išplėsti įgaliojimai savivaldybėms, kuomet kalbame apie vaikų teises ir jų užtikrinimą. Tokiu būdu tarsi parodoma ir akcentuojama kolegialumo svarba, kurios reikia už vaikus atsakingoms ir su jomis dirbančioms institucijoms. Ši vaiko apsaugos sistemos pertvarka siekia: užtikrinti efektyvesnį tarp institucinį bendradarbiavimą vaiko teisių apsaugos srityje; užtikrinti veiksmingesnę vaiko teisių apsaugos sistemoje dirbančių specialistų veiklos kontrolę; didinti vaiko teisių apsaugos sistemoje dirbančių specialistų profesionalumą, užtikrinti jų nepriklausomumą ir nešališkumą, kvalifikacijos kėlimą ir t.t., bet svarbiausia tai, jog Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai pavaldūs visų Lietuvos savivaldybių Vaiko teisių skyriai ėmė dirbti vienodus standartus[29]. Tad būtent

1 pav. Globos namų kūrimosi etapai Lietuvoje (po Nepriklausomybės atkūrimo 1990 metais)

Taigi, apibendrinant išskirtus tris etapus galima teigti, kad visų pirmiausia paveldėta socialinių paslaugų teikimo sistemos struktūra turėjo būti pritaikyta naujai kuriamai šalies struktūrai, t. y.: ji turėjo iš socialistinės tapti demokratiška. Tai pastebime pirmajame etape (nuo 1990 m. iki 2006 m.) kurio metu vyksta globos namų steigimas ir administracinių nuostatų kūrimas. Pasirašomos tarptautinės sutartys, išleidžiamas vaiko globos įstatymas (1998 m.) kuris padeda pagrindus Lietuvos socialinės globos vystymuisi. Antrajame etape (nuo 2006 m. iki 2014 m.) vyksta globos namų nuostatų pakeitimai- priimtųjų nuostatų tobulinimas – čia ypač reiškiasi savivaldybės – vietos savivalda rūpinasi vietos globos namais ir juos administruoja. Trečiasis išskirtas etapas prasideda 2014 m. ir tęsiasi iki dabar (2020 m.) tai yra vaiko teisių apsaugos sistemos pertvarkos etapas. Šiame etape išryškėja siekis panaikinti vaikų globos institucijas ir kurti bendruomenines globos įstaigas, kuriose vaikui būtų suteikiama galimybė jaustis lyg namuose.

[29] 10 esminių vaiko teisių apsaugos sistemos pokyčių http://www.vaikoteises.lt/media/file/Vaiko%20teisių%20apsaugos%20sistemos%20pertvarka.pdf žiūrėta 2019 gruodžio 23 d.

1.2 Vaikų namų administravimo pokyčių vertinimas Lietuvoje.

Vaikų namų administravimas sudėtingas procesas, kuris yra nuolat tobulinamas ir nuolat kinta. Tai puikiai iliustruoja nuo pat Lietuvos nepriklausomybės iki šių dienų įvykę valdymo pokyčiai, kurie vyksta ir dabar (globos namų deinstitucionalizacija). Visus pokyčius visada reikia suplanuoti, kurti veikimo strategijas, struktūras ir į visus vykstančius procesus įjungti personalo darbą, tam, kad visi procesai vyktų efektyviai. Tam reikia ir gerų administravimo personalo įgūdžių, nes nuo jo taip pat priklauso administravimo reformų įgyvendinimas ir sėkmė.

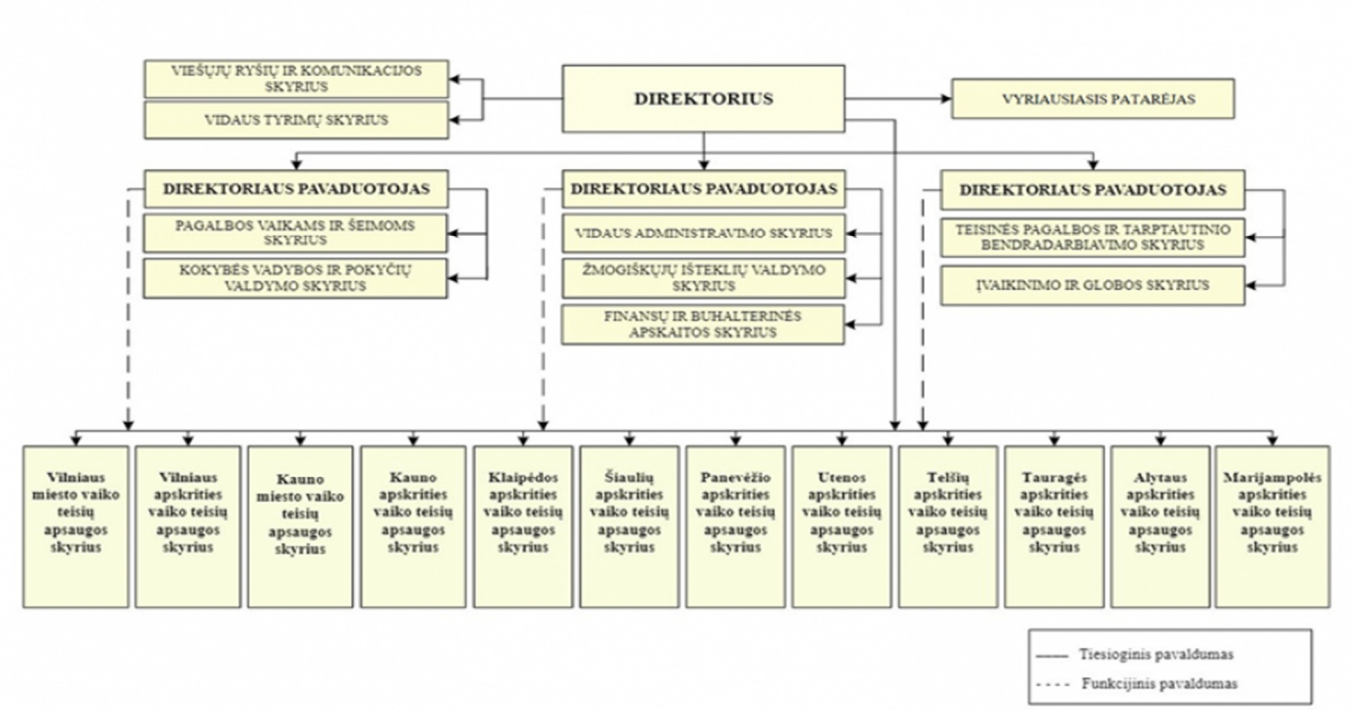

2 pav. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos struktūros schema

Vaikų namų valdymo struktūros. Tam, kad labiau suvoktume kokia vaikų globos namų valdymo/administravimo situacija Lietuvoje, turime apžvelgti vaikų namų valdymo struktūras. Aukščiau pateiktame paveikslėlyje matome valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos struktūros schemą. Joje matome, kad kiekvienoje miesto savivaldybėje yra šiai ministerijai tiesiogiai pavaldus skyrius. Ministerija šiuo atveju atlieka kuratorės funkciją, nes ministerijos direktorius skiria skyrių direktorius ir paveda jiems užduotis. Kiekviena įstaiga, dirbanti su vaikų teisių, globos klausimais taip pat turi savo struktūrą. Tarkim, Panevėžio socialinių paslaugų centrui vadovauja direktorius, kuriam yra pavaldus vaikų globos ir rūpybos skyrius.

Vaiko globos ir rūpybos skyriui priklauso: globos centras, vaikų dienos centras ir bendruomeniniai vaikų globos namai (*3 pav.*).

3 pav. Panevėžio socialinių paslaugų centro valdymo struktūra

Strategijos svarba vaikų globos namų valdyme. Juozo Bivainio ir Živilės Tunčinskienės monografijoje teigiama, kad institucijos strateginis planavimas- formalizuota sistema, užtikrinanti viso

Valdymo struktūra

PATVIRTINTA
Panevėžio socialinių paslaugų centro
direktoriaus įsakymu 2019 m. rugpjūčio 2 d. Nr. V-348

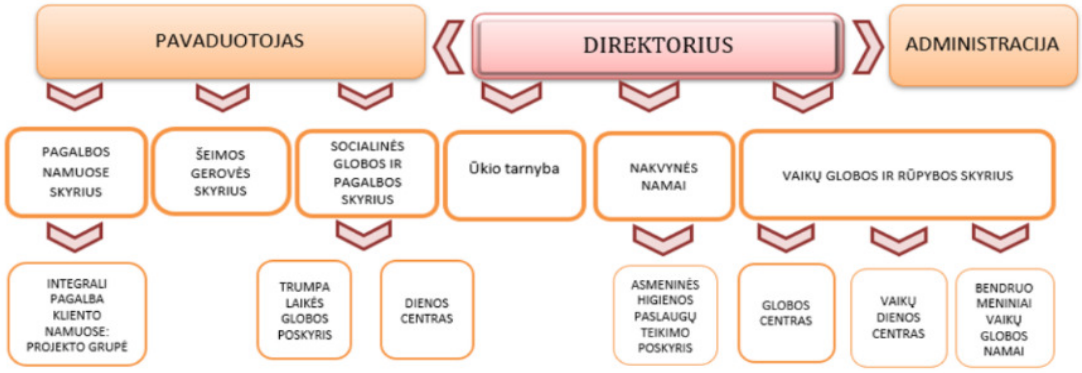

institucijos strateginio valdymo proceso įgyvendinimą, taip pat institucijos veiklos stebėsena ir atsiskaitymas už rezultatus. Pasak jų, strateginis planavimas kiek galima geresnio strateginio suderinamumo su jos aplinka galimybių nustatymas, kuo racionalesnis tokių galimybių panaudojimas ir kartu kuo kryptingesnis to plėtojimas[30]. Strateginis planavimas yra neatsiejamas nuo globos namų administravimo. Tam, kad vaikų globos namų reorganizavimas ir administravimas vyktų sėkmingai, taip pat reikalinga strategija. Kalbant apie strategijas susijusias su vaikų teisių apsauga, priežiūra Lietuvoje, svarbu paminėti 2003 metais priimtą vaiko gerovės valstybės politikos koncepciją. Ji buvo tarsi atspirties taškas, kuris padėjo pagrindus tolimesnių strategijų kūrimui. Iki pat 2003 metų Lietuvoje vaiko gerovės srityje nebuvo padėta jokių bendrų strateginių pagrindų, kuriais remiantis būtų galima daryti nuoseklias reformas. Žemiau pateiktoje lentelėje pateiktos gairės koncepcijos įgyvendinimo strategijai įgyvendinti, čia apibrėžiama, kur turi būti pasiektas vaiko gerovės principų įgyvendinimas.

[30] Juozas Bivainis, ir Živilė Tunčikienė, *Viešojo sektoriaus institucijų strateginis planavimas,* (Vilnius: Technika 2009), 10.

1 Lentelė. **Gairės koncepcijos įgyvendinimo strategijai**[31]

Pagrindinių vaiko gerovės principų įgyvendinimas turi būti pasiektas:	**Kokiu būdu tai turi būti daroma**
Tarpžinybinėje veikloje	Įvairios institucijos ir žinybos koordinuoja savo veiklą kurdamos ir įgyvendindamos bendrą vaiko gerovės politikos strategiją. Sėkmingai spręsti vaiko problemoms organizuojamas nuolatinis tarpžinybinis bendradarbiavimas keičiantis informacija apie galimybes padėti sunkiau besiverčiančioms šeimoms, auginančioms vaikus.
Paslaugų srityje	Sukuriamas būtinų paslaugų tinklas ir teikiamos paslaugos plėtojant, kuriant, perorganizuojant ir gerinant tiek prevencinių, tiek reabilitacinių paslaugų vaikui ir jo šeimai kokybę.
Valstybinėje statistikoje	Renkama ir kaupiama lyginamoji statistika apie vaikus, padedanti nustatyti problemas, kurios sprendžiamos politiniais veiksniais, atsižvelgiant į vaiko amžių, lytį, regioninius skirtumus.
Vaiko gerovės tyrimų ir stebėsenos srityje	Nuolat tiriama vaiko gerovės būklė. Analizuojama teisinių, ekonominių, politinių sprendimų įtaka vaiko gyvenimo kokybei ir vaiko teisių įgyvendinimui.
Vaiko gerovės institucijų sistemoje	Pertvarkomos jų funkcijos ir pavaldumas.
Planuojant žmogiškuosius išteklius	Analizuojamas vaiko gerovės specialistų poreikis, kompetencijos lygis ir rengimas bei kvalifikacijos kėlimas. Specialistai, dirbantys su vaikais, mokomi vaiko teisių.
Planuojant finansinius išteklius	Skirstant išteklius valstybės politiniuose sprendimuose ir finansuojant programas, tolygiai atsižvelgiama į tris vaiko gerovės politikos sritis, ypatingą dėmesį skiriant vaiko aprūpinimui. Vaikams skiriama biudžeto dalis palyginama su kitomis visuomenės grupėmis bei sektoriais.

Būtent šioje vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijoje suvoktas dar vienas svarbus dalykas – šalyje turi atsirasti centrinė vaiko gerovės institucija. Čia teigiama, kad institucija ne tik turi įgyvendinti vaiko gerovės stebėseną, bet taip pat turi ir analizuoti, koordinuoti įvairių žinybų šioje srityje

[31] Sud. autorės pagal: „Dėl Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos patvirtinimo“, TAR, 2003-05-30, Nr. 52-2316, žiūrėta 2020 m. vasario 10 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.1882ABF8B6AB

veiksmus, teikti metodinę pagalbą specialistams, bei turi turėti realius veikimo svertus visoje šalyje[32]. Tokiu būdu buvo pakeistas įvaikinimo tarnybos pavadinimas ir patvirtinti nauji Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos nuostatai. Tarnyba tapo centrinė vaiko teisių apsaugos institucija, užtikrinanti valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų bendradarbiavimą vaiko gerovės srityje.

Atsiradus vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijai, sudarytas puikus pagrindas kurtis ir kitoms strategijoms susijusioms su vaikų teisėmis, vaikų globos namais. Žvelgiant į vaikų globos namų valdymo strategijų kūrimą, nuo 2006 metų išvystame vaikų globos namų strategiją, kuri buvo patvirtinta 2007 metais. Ši vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategija nurodo jos įgyvendinimo priemones 2007 – 2012 metais. Svarbu apžvelgti strateginį tikslą: *„Atsižvelgiant į vaiko interesus ir poreikius, sudaryti sąlygas vaikui augti biologinėje šeimoje, o netekusiam tėvų globos vaikui – tinkamas globos (rūpybos) ar įvaikinimo sąlygas, kurios atitiktų geriausius vaiko interesus ir poreikį augti šeimos aplinkoje arba aplinkoje, artimoje šeimai, tinkamai pasirengti savarankiškam gyvenimui šeimoje ir visuomenėje[33]. "* Ši pagrindinė strategija yra išskaidyta į atskirus tikslus, kuriems įgyvendinti išskirti uždaviniai. Būtent ši strategija nustato pagrindines vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo nuostatas.

Tačiau nors ir strategijų, susijusių su vaikų teisių apsauga, su vaikų globos namuose gyvenančiais vaikais yra gana nemažai, vyrauja įvairių nuomonių apie šių strategijų tinkamumą, gerumą. Daugelis jų yra kuriamos kalbant tik apie vienos institucijos veiklą, nežvelgiant plačiau. Štai Simona Bronušienė teigia: *„Lietuvoje yra daugybė puikių strategijų ir programų vaiko teisių apsaugos ir vaiko gerovės srityje, tačiau rezultatas – paliktų ir institucionalizuotų vaikų skaičius vis tiek nesikeičia. Tai rodo, kad mums trūksta išsamios ir daugiafunkcinės strategijos, apimančios ne tik socialinę globą ir apsaugą, bet ir švietimą, sveikatos apsaugą, teisingumą ir finansus. Visos valdžios sritys turėtų būti suderintos su vaiko interesais[34]".* Tarpinstitucinio bendradarbiavimo problema minima ir vaikų teisių kontrolieriaus metinėse ataskaitose. Taigi, galima daryti išvadą, jog vaikų globos namų valdymo strategijos kūrimas turėtų būti vykdomas institucijoms tariantis tarpusavyje, tokiu būdu galima sukurti veiksmingesnę strategiją ir kartu bendradarbiaujant ją veiksmingiau įgyvendinti.

Tokia, visas Lietuvos globos institucijas apimanti strategija buvo priimta 2014 metais. Būtent 2014 metais priimate įsakyme „Dėl perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų

[32] „Dėl Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos patvirtinimo", Nr. 52-2316, TAR, žiūrėta 2020 m. vasario 10 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.1882ABF8B6AB

[33] „Dėl Vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2007–2012 metų plano patvirtinimo", Nr. 118-4817, LRS, žiūrėta 2020 m. vasario 10 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.308740?positionInSearchResults=17&searchModelUUID=62c8adda-531f-4659-947a-8a4a738888d1

[34] Simona Bronušienė, "How Do We Understand the Principal of "Money Follows the Client" in the Context of Deinstitutionalization of Child Care", *Societal Innovations for Global Growth : Research Papers, no. 1* (2014), 80

veiksmų plano patvirtinimo“ atsispindi strategija, kuri skiriama visos Lietuvos mastu- prasideda pertvarka. Šiame įsakyme iškeliamas strateginis plano tikslas*: kurti kompleksiškai teikiamų paslaugų sistemą, kuri sudarytų galimybes kiekvienam vaikui, neįgaliajam ar jo šeimai (globėjams, rūpintojams) gauti individualias pagal poreikius paslaugas ir reikiamą pagalbą bendruomenėje, o kiekvienam likusiam be tėvų globos vaikui augti saugioje ir jo raidai palankioje aplinkoje biologinėje, jos nesant – įtėvių, globėjų šeimoje*[35]. Toliau, turint strategiją, jai pritaikyti reformos tikslai ir uždaviniai šiems tikslams pasiekti.

Taigi, matome, jog strategijų kūrimas vaikų globos srityje yra taip pat labai svarbus. Toks planavimas padeda užtikrinti tai, jog išsikeltas tikslas bus pasiektas. Nors pastebima, jog iš pradžių strategijos vaikų globos namams buvo keliamos daugiau atskirai, daug iš jų sulaukė ir kritikos, tačiau 2014 metais iškelta strategija jau buvo pritaikyta visai Lietuvai- prasidėjo pertvarkos procesai.

1.3 Darbuotojų rengimas vaikų globos namų deinstitucionalizacijos projektui

Pats svarbiausias aspektas, analizuojant vaiko globos įstaigų veiklą yra deinstitcionalizavimo procesas. Tad šiame poskyryje visų pirmiausia analizuosime darbuotojų pasiruošimą perėjimui nuo institucinės prie bendruomeninės vaiko globos. Čia aptarsime darbuotojų indėlio svarbą būtent deinstitucionalizacijos procesui. Daugelis pritars, jog geras darbuotojas – viena iš sėkmingos įstaigos sudedamųjų dalių. Kvalifikuotų ir motyvuotų darbuotojų reikia ir vaikų globos namų reformoms įgyvendinti. Tą patį teigia ir Laimutė Žalimienė: *„personalas (įstaigos darbuotojai) yra vienas iš pagrindinių socialinių paslaugų teikimo proceso elementų, nuo kurio priklauso paslaugų kokybė, vaiko poreikių patenkinimas ir problemų sprendimas. Vaikų socialinės paslaugos yra ypatingai sudėtinga ir atsakinga veikla, reikalaujanti aukštos profesinės kvalifikacijos ir motyvacijos“*[36]. Tad suprantama, jog socialines paslaugas vaikų globos namuose teikiantys darbuotojai prisideda prie sėkmingos įstaigos veiklos palaikymo. Kalbant apie vaikų globos namų administravimo pokyčius, visų pirmiausia verta pažiūrėti kaip nuo nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje (1990 m.), keitėsi ir socialinių darbuotojų, dirbančių vaikų globos namuose pasirengimas darbui. Tai svarbu, nes tai padeda susidaryti įspūdį koks personalo rengimas buvo nuo pat nepriklausomybės atkurimo, kokių veiksmų buvo imtasi gerinti personalo pasirengimą darbui vaikų globos namuose. Žinoma, bus aptariamas ir pasirengimas vaikų globos namų pertvarkai.

[35] „Dėl Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų plano patvirtinimo“, Nr. 1624, TAR, žiūrėta 2020 m. sausio 28 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c90d41f097de11e3bdd0a9c9ad8ce1bf

[36] Laimutė Žalimienė, *Vaikų socialinės globos kokybė ir jos vertinimas*, (Vilnius, 2007), 184.

Iškovojus nepriklausomybę teko iš naujo kurti ne tik įstatymus, kurie reglamentavo socialinės apsaugos garantijas, bet ir leisti įstatymus, kurie numatytų būsimų socialinių darbuotojų rengimą. Pirmasis toks nutarimas buvo išleistas 1992 metais. Pagrindinis šio nutarimo tikslas buvo pradėti rengti profesionalius socialinius darbuotojus. *„Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje iki šiol nerengiami socialinės apsaugos specialistai sveikatos ir socialinės apsaugos, taip pat švietimo bei kitoms institucijoms, nuo 1992 metų numatoma pradėti rengti socialinės apsaugos specialistus Vilniaus universitete pagal specialiąją (sparčiąją) programą perkvalifikuojant (specializuojant) humanitarinį bei medicininį aukštąjį išsimokslinimą turinčius specialistus“*[37]. Iš pat pradžių socialiniai darbuotojai rengti skubos tvarka, Vilniaus universitete. Už mokslą darbuotojui norinčiam įgyti socialinio darbuotojo diplomą, sumokėdavo darbo įstaiga. Tai rodo, kad tuo metu norėta kuo greičiau gauti tos srities specialistų ir įstaigos, kurioms reikėjo socialinių darbuotojų į tai investavo. 1993 metais socialiniams darbuotojams buvo įsteigta Lietuvos socialinių darbuotojų asociacija. Ši asociacija iki šiol tebesirūpina socialinio darbo raida, socialinį darbą dirbančių žmonių mokymu ir jų kvalifikacijos kėlimu[38]. Tiesa 1995 metais prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsteigtas socialinių darbuotojų rengimo centras[39]. Šio centro pagrindinis tikslas – rūpintis socialinių darbuotojų kvalifikacijos kėlimu. Taigi, matome, kad vos tik priėmus nepriklausomybę, buvo rūpinamasi socialinių darbuotojų rengimu, kurie be jokios abejonės dirbo ir vaikų globos namuose.

Pasibaigus „kūrimo“ laikotarpiui, galima teigti, kad Lietuvoje prasidėjo socialinio darbo plėtros laikotarpis. Tai atsispindi ir socialinių darbuotojų rengime, jų priežiūroje, darbo administravime. Štai 2005 metais įvyksta socialinių darbuotojų rengimo centro prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos reorganizavimas. Reorganizavimas įstatyme pagrįstas taip: *„Socialinių darbuotojų rengimo centras yra įstaiga, vykdanti socialinių darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą ir jų atestavimą šalies mastu. Dėl nepakankamo mokymo ir konsultavimo tinklo išvystymo įstaiga negali operatyviai ir kokybiškai vykdyti jai pavestų užduočių. Prijungus šį centrą būtų galima efektyviai išnaudoti Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos struktūrą ir jos padalinius socialinių darbuotojų rengimui, kvalifikacijos tobulinimui ir atestavimui ir sumažinti administravimo kaštus*[40]*“*. Pagrindinis reorganizavimo tikslas sukurti vieną įstaigą, kuri būtų atsakinga už socialinių darbuotojų profesinį mokymą, orientavimą, konsultavimą.

---

[37] „Dėl socialinės apsaugos specialistų rengimo Lietuvos mokymo įstaigose“, Nr. 15-418, TAR, žiūrėta 2020 m. sausio 29 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E093DC2BD8D1

[38] Audronė Vareikytė, „Socialinio darbo raida Lietuvoje“, *Socialinis darbas, Profesinė veikla, metodai ir klientai,* sud. Jautrė Ramutė Šinkūnienė, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010), 26.

[39] *Ibid*

[40] „Dėl Socialinių darbuotojų rengimo centro prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos reorganizavimo“, Nr. 90-3386, TAR, žiūrėta 2020 m. sausio 29 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9C30F596F667

Reorganizavus darbuotojų rengimą, buvo pasirūpinta ir kvalifikaciniais reikalavimais. 2006 m. priimtas teisės aktas, kuriame skelbiami socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikaciniai reikalavimai. Tai galime sieti su išskirtu antruoju vaikų globos namų administravimo etapu išskirtu šio darbo pirmojo skyriaus pirmąjame poskyryje (*antrasis etapas:* nuo 2006 m. iki 2014 m. – globos namų nuostatų pakeitimų projektai, analizė). Tad išskirto antrojo etapo metu vaikų namų valdyme akcentuojama ir darbuotojų kvalifikacijos svarba. Šiame teisės akte skelbiami socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikaciniai reikalavimai. Štai pavyzdžiui, socialiniam darbuotojui būtina turėti aukštąjį išsilavinimą, o jo padėjėjui tai nėra privaloma. Šiame įstatyme itin svarbūs baigiamųjų nuostatų du paskutiniai punktai: 29. Socialinio darbuotojo profesinė kvalifikacija periodiškai vertinama socialinių darbuotojų atestacijos metu. Socialinis darbuotojas turi dalyvauti socialinių darbuotojų atestacijoje ir siekti įgyti jo profesinę kvalifikaciją atitinkančią kvalifikacinę kategoriją socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka. 30. Socialinio darbuotojo padėjėjas privalo kelti savo profesinę kvalifikaciją, dalyvaudamas įžanginiuose ir periodiniuose profesinės kvalifikacijos kėlimo mokymuose socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka[41]. Šie du punktai įrodo, kad socialinių darbuotojų darbas yra vertinamas ir skirstomas į kategorijas.

Kalbant apie kvalifikacinius reikalavimus darbuotojams, svarbu paminėti ir GIMK programą. Nuo 2008 m. iki 2018 m. Lietuvoje įgyvendinta globėjų ir įtėvių rengimo programa „Parent Resources for Information, Development and Education“ (PRIDE) pagal Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2007 m. liepos 24 d. sutartį su JAV asociacija Child Welfare League of America (CWLA) dėl PRIDE programos licencijos. Nuo 2012 m. Lietuvoje PRIDE programa pavadinta „Globėjų (rūpintojų) ir įtėvių mokymas ir konsultavimas“ (GIMK)[42]. 2018 metais, jau vykstant pertvarkai, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2018 m. birželio 1 d. įsakymu Nr. BV-66 ši programa buvo atnaujinta. Tai yra pagrindinė, Lietuvoje esanti programa, kuri konsultuoja ir moko globėjus (rūpintojus), budinčius globotojus, įtėvius, bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojus.

Darbuotojų kvalifikacijos kėlimas nebuvo pamirštas ir toliau. 2012 m. birželio 30 d. paskelbta socialinių paslaugų įstaigų darbuotojų kompetencijų ugdymo programa. Jau pačioje programoje teigiama, kad *„viena iš svarbiausių socialinių paslaugų kokybės, socialinės pagalbos veiksmingumo besikeičiančioje visuomenėje užtikrinimo garantijų yra stipri socialinių darbuotojų, kitų socialinių*

[41] „Dėl Socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimo tvarkos aprašo bei Socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašo patvirtinimo“, Nr. 43-1569, TAR, žiūrėta 2020 m. sausio 28 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.73078569BC8A

[42] Apie GIMK programą, Valtybės vaiko teisių ir įvaikinimo tarnyba, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 30 d., https://vaikoteises.lt/ivaikinimas-ir-globa/globeju-ir-iteviu-mokymas/apie-gimk-programa.html

paslaugų įstaigų darbuotojų kompetencija“[43]. Numatyta programa prasidėjo 2012 metais ir tęsėsi iki 2015 metų. Šios programos tikslas buvo: kelti socialinių paslaugų įstaigų darbuotojų žinių ir gebėjimų (kompetencijų) lygį, siekiant gerinti socialinių paslaugų kokybę. Visa tai buvo daroma kaupiant žinias apie socialinius darbuotojus vedant registracijos žurnalą, kur buvo kaupiami duomenys apie socialinį darbą dirbančiųjų kvalifikaciją, atestaciją.

2017 m. (jau vykstant deinstitucionalizacijos procesams Lietuvoje) priimtas socialinių paslaugų srities darbuotojų veiklos vertinimo tvarkos aprašas. Darbuotojų kasmetinė veikla įvertinama kiekvienais metais iki sausio 31 d. Įstaigos vadovo veiklą vertina biudžetinės įstaigos savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos vadovas arba jo įgaliotas asmuo, o darbuotojo, išskyrus įstaigos vadovą, veiklą – biudžetinės įstaigos vadovas arba jo įgaliotas asmuo[44]. Ko gero, galima teigti, jog toks vertinimas parodo, kad daugiau dėmesio skiriama ir socialinių darbuotojų darbo kokybės užtikrinimui, įstatymu tarsi parodoma, jog norima, kad šioje srityje dirbtų geriausi tos srities specialistai, būtų palaikomas nuolatinis darbuotojų tobulėjimas. Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2018 metais parengtoje socialinių darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimo poreikio analizėje pateikiami rezultatai, kad 2018 metais Socialinių darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimo poreikį pateikė 63 socialinių paslaugų įstaigos, organizacijos. Iš jų 6 Panevėžio apskrityje, o tai yra 369 dalyviai [45]. (*Pav*. 4)

[43]„Dėl Socialinių paslaugų įstaigų darbuotojų kompetencijų ugdymo programos patvirtinimo“, Nr. 76-3951, TAR, žiūrėta 2020 m. sausio 28 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D157236B5F39/asr

[44]„Dėl Socialinių paslaugų srities darbuotojų veiklos vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, Nr. 6015, TAR, žiūrėta 2020 m. sausio 28 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f0247c821bd011e79f4996496b137f39?positionInSearchResults=4&searchModelUUID=5c0b9973-5e32-439e-937a-362183906ac1

[45] „Socialinių darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimo poreikio 2018 m. analizė“, socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 10 d., http://www.sppd.lt/lt/veiklos-sritys/informacija-socialiniu-paslaugu-srities-darbuotojams/socialiniu-paslaugu-srities-darbuotoju-profesines-kompetencijos-tobulinimas/,

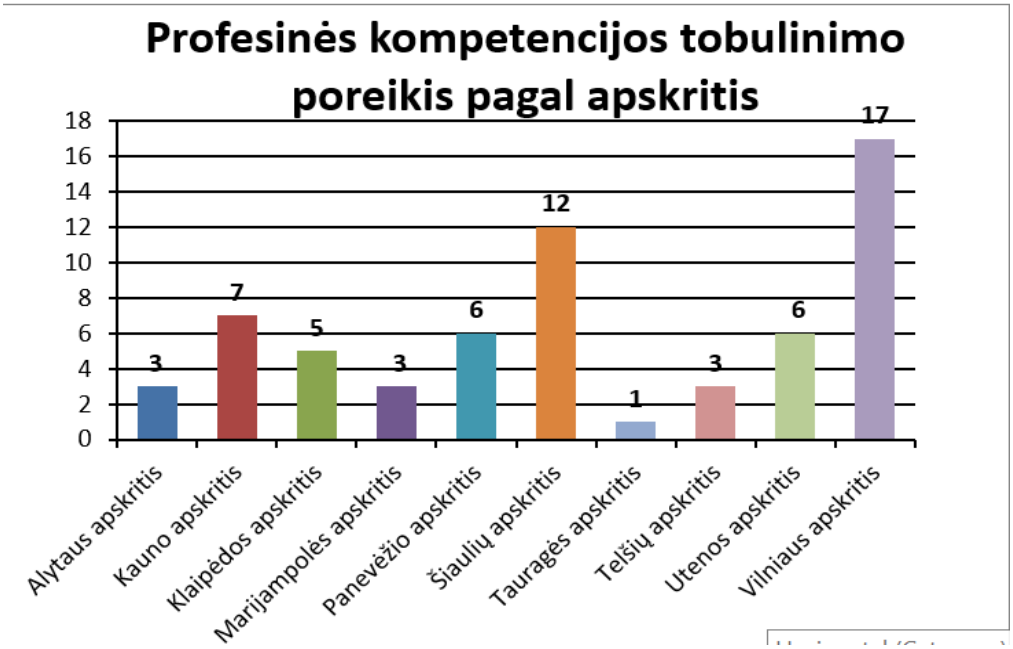

4 pav. 2018 metais pareikštas profesinės kompetencijos tobulinimo poreikis Lietuvos apskrityse[46]

Tad matome, kad vykstant perėjimui nuo institucinės globos prie bendruomeninių paslaugų, skiriamas itin didelis dėmesys socialinių darbuotojų pasiruošimui ir jų kvalifikacijos kėlimui. Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų įstatyme apie darbuotojų kvalifikacijos kėlimą kalba taip pat daug. Čia kalbama apie darbuotojų parengimą būsimai pertvarkai: *„parengti pertvarkai institucinės globos personalą ir bendruomenę. Darbuotojai bus įtraukti į alternatyvios globos sistemos kūrimą, vertinant vaikų poreikius, šeimos, bendruomenės ir darbuotojų galimybes tenkinti geriausią vaiko interesą, ieškoti geriausių sprendimų. Bus įvertinta darbuotojų kompetencija ir parengti jų kompetencijos ugdymo planai, kad darbuotojai galėtų teikti paslaugas šeimai ir vaikui bendruomenėje, vykdyti globos (rūpybos) funkcijas ir t. t.*[47]*“*. Šiame plane taip pat išskiriami atskiri punktai akcentuojantys darbuotojų kvalifikacijos ir kompetencijos kėlimą. Štai, socialiniai darbuotojai per metus turi tobulintis 16 akademinių valandų, tai yra privaloma. Socialinių darbuotojų profesinei kompetencijai ir organizacijų veiklai tobulinti yra svarbu vykdyti supervizijas – konsultuoti darbuotojus ir socialinių paslaugų įstaigas (įmones, organizacijas) profesinių santykių klausimais. Jos gali vykti individualiai, grupėse arba komandose ir organizacijose. Supervizijų procesui

[46] Paveikslėlis iš „Socialinių darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimo poreikio 2018 m. analizė“, socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 10 d., http://www.sppd.lt/lt/veiklos-sritys/informacija-socialiniu-paslaugu-srities-darbuotojams/socialiniu-paslaugu-srities-darbuotoju-profesines-kompetencijos-tobulinimas/,

[47] „Dėl Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų plano patvirtinimo“, Nr. 1624, TAR, žiūrėta 2020 m. sausio 28 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c90d41f097de11e3bdd0a9c9ad8ce1bf

vadovauja profesionalūs supervizoriai, baigę specialias supervizorių rengimo studijas ar mokymus, atitinkančius europinius supervizorių rengimo standartus, ir turintys tai patvirtinantį dokumentą[48].

Apibendrinat galima teigti, kad socialinių darbuotojų rengimas Lietuvoje prasidėjo vos atkūrus nepriklausomybę. Iš pradžių imta apmokyti pirmuosius socialinius darbuotojus. Vėliau, kūrėsi įstaigos, kurios rūpinosi šių socialinių darbuotojų žinių plėtimu, kvalifikacijos kėlimu. O vos prasidėjus deinstitucionalizacijai darbuotojų rengimas tapo dar labiau aktualus ir svarbus perorganizuojant vaikų globos namus, nes šiam procesui reikėjo tinkamai parengti specialistus. Darbuotojų rengimui, mokymui buvo organizuojami specialūs mokymai, paskirti už tai atsakingi asmenys. Ko gero, kad visi vienareiškmiškai pritartų minčiai, kad darbuotojų parengimas pokyčiams – svarbus procesas būsimų administravimo reformų priėmime.

1.4 Savivaldybių veikla vaikų globos namų administravimo klausimu

Lietuvoje veikia 60 savivaldybių. Dvi iš jų išskirtos ir šiame darbe, tai Panevėžio miesto ir rajono savivaldybės. Savivaldybės terminas Lietuvos savivaldos įstatyme apibrėžiamas taip: *savivaldybė – valstybės teritorijos administracinis vienetas, turintis juridinio asmens statusą bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per savivaldybės tarybą*[49]. Tuo tarpu vietos savivaldos apibrėžimas yra: *vietos savivalda – valstybės teritorijos administracinio vieneto – savivaldybės teisė laisvai ir savarankiškai tvarkytis pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją ir įstatymus per gyventojų tiesiogiai išrinktų atstovų savivaldybės tarybą bei jos sudarytas vykdomąsias institucijas*[50]. Žvelgiant į pateiktus apibrėžimus matome, kad savivaldybės atstovams suteikta teisė laisvai tvarkytis savo savivaldybėje. Mintį, kad socialinė parama, įskaitant ir globos namų administravimą, daugiausia organizuoja savivaldybės, viename savo straipsnių pabrėžia ir Arvydas Guogis: *Socialinė parama Lietuvoje daugiausia administruojama apskričių ir savivaldybių lygiu. Savivaldybių teikiamą socialinę paramą sudaro įvairios socialinės išmokos ir socialinės paslaugos*[51]. Šiame poskyryje bus aptariama su kokiais pokyčiais susiduria Panevėžio miesto ir rajono savivaldybės ir kaip jos tvarkosi su administraciniais globos namų iššūkiais.

Kalbant apie socialinę apsaugą, globą ir rūpybą, savivaldybės institucijos ir įstaigos gali teikti ir organizuoti: socialinę paramą (socialinės pašalpos, paramos šeimai pašalpos, laidojimo pašalpos,

[48] Socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinė kompetencija ir darbo užmokestis, Socialinis pranešimas (2016-2017), 77 p., https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/13488_socialinis-pranesimas-2016-17.pdf

[49] „Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas“, Nr. 91-2832, TAR, žiūrėta 2020 m. vasario 29 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.10AE4E66691A

[50] „Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas“, *op cit.*

[51] Guogis, Arvydas, "Socialinių Paslaugų Ekonominiai Svertai Lietuvos Savivaldybėse" Socialinis Darbas : Mokslo Darbai, no. 4 (2005): 66

šildymo išlaidų kompensacijos, transporto lengvatų kompensacijos); Socialinių paslaugų administravimas (socialinės globos įstaigos, senelių, našlaičių globos namai, dienos centrai, nakvynės namai, pagalba slogos namuose); Invalidų integracija į bendruomenę; Vaikų teisių tarnybos; Parama šeimynoms[52]. Pačiame Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme 6 straipsnyje (savarankiškosios savivaldybių funkcijos) skelbiama: savivaldybės gali steigti socialinių paslaugų įstaigas, jas išlaikyti ir rūpintis bendradarbiavimu su visuomeninėmis organizacijomis[53].

2012 m. pradėta piniginės socialinės paramos sistemos pertvarka. Čia dar labiau sustiprėjo savivaldybių vaidmuo, piniginės socialinės paramos teikimas buvo priskirtas savarankiškajai savivaldybių funkcijai, tokiu būdu buvo siekiama sumažinti galimybes piktnaudžiauti pinigine socialine parama[54]. Liečiant globojamų vaikų temą, svarbu paminėti ir jų išlaikymui skiriamas pajamas (2 lentelė), tiesa šioms pajamoms gauti reikalinga pateikti reikalingus dokumentus, o ir jų gavimui taikomos griežta nustatytos Lietuvos Respublikos socialinės ir darbo ministerijos nustatytos išlygos. Pvz.: globos (rūpybos) išmokos tikslinis priedas neskiriamas arba jo mokėjimas nutraukiamas, jeigu: vaikas yra suimtas, atlieka su laisvės atėmimu susijusią bausmę, jam Baudžiamojo proceso kodekso nustatyta tvarka paskirtos priverčiamosios stacionarinio stebėjimo specializuotose psichikos sveikatos priežiūros įstaigose medicinos priemonės, paskelbta jo paieška ar jis teismo pripažintas nežinia kur esančiu, – kol neišnyksta šios aplinkybės[55].

2 Lentelė. **Išmokos tėvų globos netekusiems vaikams**

Išmokos tipas	**Kam skiriama**	**Suma**
Globos (rūpybos) išmoka (nustatytais atvejais mokamas ir tikslinis priedas)	Kiekvienam vaikui, kuriam globa (rūpyba) nustatyta šeimoje, šeimynoje, globos centre ar vaikų globos institucijoje, jo globos (rūpybos) laikotarpiu	4 bazinių socialinių išmokų dydžio suma 156 Eurai (per mėn.)
Vienkartinė išmoka įsikurti	Asmeniui, pasibaigus jam nustatytai globai (rūpybai) dėl	75 bazinių socialinių išmokų dydžio suma 2925 eurai

[52] Algirdas Astrauskas, *Vietos savivaldos samprata ir savivaldybės institucinė struktūra*, (Vilnius, 2003), 53.

[53] „Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas“, Nr. 91-2832, TAR, žiūrėta 2020 m. vasario 29 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.10AE4E66691A

[54] Audrius Bitinas, „Piniginės socialinės paramos pertvarka: esminiai pokyčiai ir tendencijos“, *Socialinių mokslų studijos,* 6,3 (2014), 605.

[55] Išmokos tėvų globos netekusiems vaikams, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 28 d., https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/socialine-parama-seimoms-ir-vaikams/ismokos-tevu-globos-netekusiems-vaikams#Globosrupybosismokostikslinispriedas

	pilnametystės, emancipacijos ar santuokos sudarymo	

Lentelė sudaryta autorės pagal Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos puslapio duomenis[56].

Savivaldybės kiekvienais metais rengia socialinių paslaugų planus, kuriuose akcentuojama ką ketinama pasiekti per ateinančius metus. Tokiuose planuose planuojami vaikų globos namų tikslai ateinantiems metams. Planai buvo rengiami ir pertvarkai, tokius planus rengė ir Panevėžio rajono bei miesto savivaldybės. Pirmoji tokį planą 2016 metais parengė Panevėžio miesto savivaldybė – 2016 metų birželio 30 dieną jis buvo patvirtintas miesto savivaldybės tarybos. Pagrindinis Panevėžio miesto savivaldybės tikslas yra: suformuoti nuoseklią ir koordinuotą pagalbos ir paslaugų sistemą Panevėžio mieste, kuri [...] vaikui, likusiam be tėvų globos, sudarytų sąlygas gauti individualias, pagal nustatytus poreikius paslaugas bei reikiamą pagalbą ir, nepatiriant socialinės atskirties, leistų vaikui augti saugioje, jo raidai palankioje aplinkoje – globėjų šeimoje, ypatingais atvejais – bendruomeniniuose vaikų globos namuose, atitinkančiuose šeimos sąlygas[57]. Plane nurodomos priemonės, įgyvendinimo laiko rėžiai, atsakingi vykdytojai ir t.t. Plane numatyta suma pertvarkai yra: 1441,9 tūkstančių eurų. Panevėžio Rajono savivaldybė apie perėjimo į bendruomeninius globos namus planuose ėmė kalbėti kur kas vėliau. Visų pirma – 2018 metų gegužės 30 d. Panevėžio rajono savivaldybės taryba priėmė sprendimą „dėl globos centro veiklos ir vaiko budinčio globotojo vykdomos priežiūros organizavimo panevėžio rajono savivaldybėje tvarkos aprašo patvirtinimo“. Globos centras čia – buvę Linkaučių vaikų globos namai, kurie dabar, kaip apraše ir teigiama: užtikrina, kad visiems įvaikintiems vaikams, socialinių globėjų, globėjų giminaičių globojamiems (rūpinamiems) vaikams, budinčių globotojų prižiūrimiems vaikams bei budintiems globotojams, socialiniams globėjams, globėjams giminaičiams, įtėviams ar asmenims, ketinantiems jais tapti, būtų prieinama ir suteikiama reikalinga konsultacinė, psichosocialinė, teisinė ir kita pagalba siekiant tinkamo vaiko, įvaikio ugdymo ir auklėjimo šeimai artimoje aplinkoje[58]. Būtent po šio sprendimo priėmimo deinstitucionalizacija ėmė atsispindėti ir rajono savivaldybės socialinių paslaugų planuose. 2019 metų socialinių paslaugų plane jau minima: „Planuojama įsteigti du bendruomeninio vaikų gyvenimo namus ir vaikų dienos centrą[59]“.

[56] Išmokos tėvų globos netekusiems vaikams, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, žiūrėta 2020 m. spalio 9 d., https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/socialine-parama-seimoms-ir-vaikams/ismokos-tevu-globos-netekusiems-vaikams

[57] „Panevėžio miesto savivaldybės vaikų socialinės globos sistemos pertvarkos 2016–2020 metų veiksmų planas“, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 15 d., http://195.182.86.148/aktai/Default.aspx?Id=3&DocId=21035117

[58] „Dėl globos centro veiklos ir vaiko budinčio globotojo vykdomos priežiūros organizavimo panevėžio rajono savivaldybėje tvarkos aprašo patvirtinimo“, LRS, žiūrėta 2020 m., rugsėjo 15 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/2c69c380650911e8b7d2b2d2ca774092/kAJsYIFref?jfwid=uin1iqv11

[59] „Dėl Panevėžio rajono savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų plano patvirtinimo“, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 15 d.,http://www.panrs.lt/get_file.php?file=YmFDV29wbWpaZGFWWldHbHlaVEhuV21Za1p1U21adWdsSmxtcG1sb2I5dH

Globos institucijų administravimas, o ypač globos namų pertvarkos metu – rimtas iššūkis. Su šiuo iššūkiu susiduria ir savivaldybės. Savivaldybėms, kaip jau ir minėta čia paskirtas ne tik administravimo, bet ir dar vienas labai svarbus vaidmuo: vaiko globos (rūpybos) priežiūros vaidmuo. Civiliniame kodekse nustatyta, kad 1. Vaiko globą (rūpybą) šeimoje, šeimynoje, institucijoje prižiūri rajono (miesto) valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija. 2. Vykdydama vaiko globos (rūpybos) priežiūrą, rajono (miesto) valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija bendradarbiauja su kitomis institucijomis, susijusiomis su vaiko teisių apsauga[60]. Na, o pačių savivaldybių veiklą vaikų teisių gynimo, žinoma, ir vaikų globos namų valdymo klausimu nuolat kontroliuoja vaiko teisių kontrolieriaus įstaiga. Žvelgiant į 2014 – 2020 metų metines ataskaitas, pastebima, jog savivaldybių veiklose vis atsiranda trūkumų administruojant vaikų globos namų veiklą. Kontrole ir priežiūra užsiima ne tik vaikų teisių kontrolieriaus įstaiga. Visos savivaldybėse esančios įstaigos turi atitikti socialinės globos normas. Tam savivaldybės turi atitikti socialinės globos normų aprašą, kur reglamentuojami socialinės globos kokybės reikalavimai. Socialinės globos atitiktį socialinės globos normoms periodiškai, ne rečiau kaip kartą per 2 metus, vertina Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Nustačius, kad socialinės globos įstaiga ar vaikus globojanti šeima teikia socialinę globą, neatitinkančią socialinės globos normų, Socialinių paslaugų priežiūros departamentas apie tai raštu įspėja socialinės globos įstaigos steigėją, socialinių paslaugų įstaigą, vaikus globojančią šeimą ir nustato terminą, per kurį šie neatitikimai turi būti pašalinti[61]. Didelę įtaką socialinei globai turi ir socialinių paslaugų priežiūros departamentas. Būtent jis turi tris didesnes veikos sritis: 1. Socialinės globos kokybės kontrolės ir licencijavimo; 2. Socialinių programų, priemonių ir projektų administravimo ir 3. Socialinių darbuotojų atestacijos, socialinių darbuotojų ir individualios priežiūros personalo profesinės kompetencijos tobulinimo organizavimo.

Kadangi šiame darbe akcentuojamas Panevėžio miestas ir jo rajonas, reikia išskirti šiuose savivaldybėse veikiančius vaikų globos namus. Čia veikia ne tik vaikų bendruomeniniai globos namai, bet yra įsteigta ir šeimyna, greitu metu Smilgiuose bus atidarytas ir socialinių paslaugų centras. Visas šias globos institucijas palietė Lietuvoje vykstantys deinstitucionalizacijos procesai. Pagal Lietuvos civilinį kodeksą išskirta, kokios vaiko globos (rūpybos) rūšys ir formos šiuo metu veikia Lietuvoje, jas matote žemiau pateiktoje lentelėje (*3 lentelė*).

VscFNkbVoxb3lKV3BsMmZHeTVpWm5LV2FtcFpueVcxalpKZHFiV2VhMUc2VWtwcVZiRzJWbDJacWFadWVubUJwYnNWb3htREprNWFJWW1CdGFuS1ZiR2lWWXBpaGJjZWNuR3B6azZDYQ==&view=1

[60] 3.267 straipsnis. Vaiko globos (rūpybos) priežiūra, žiūrėta 2020 m. spalio 14 d., http://www.civiliniskodeksas.lt/

[61] „Dėl Socialinės globos normų aprašo patvirtinimo‘‘, LRS, žiūrėta 2020 m. kovo 20 d. https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.292682

3 Lentelė. **Šiuo metu Lietuvoje teikiamos globos rūšys**[62]

1. Vaiko globos (rūpybos) rūšys:	**2. Vaiko globos (rūpybos) formos:**
1.1) laikinoji globa (rūpyba)	2.1) globa (rūpyba) šeimoje
1.2) nuolatinė globa (rūpyba)	2.2) globa (rūpyba) šeimynoje
-	2.3) globa (rūpyba) globos centre

4 Lentelė. **Panevėžio rajono teritorijoje esančios socialines paslaugas teikiančios įstaigos**[63]

ĮSTAIGA	**APRAŠYMAS**
Panevėžio rajono globos centras Adresas: Truskavos g. 27, 38281 Linkaučių k., Panevėžio r.	Savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija – Panevėžio rajono savivaldybės taryba. Teikia trumpalaikę ir ilgalaikę socialinę globą vaikams, likusiems be tėvų globos.
Grigaliūnų šeimyna Adresas: Teberešiškių k., Pajstrio sen., Panevėžio r.	Steigėjas – privatus asmuo. Teikia laikiną ir nuolatinę socialinę globą vaikams, likusiems be tėvų globos.

Aukščiau pateiktoje lentelėje matote Panevėžio rajone veikiančias globos įstaigas, kurių veikla susijusi su vaikų priežiūra. Tiesa, dabar Panevėžio rajono vaikų globos namai vadinasi kitaip: jie tapo globos centru. Pačiame Panevėžio mieste veikia tik Algimanto Bandzos socialinių paslaugų namai ir keletas bendruomeninių vaikų globos namų – tiksliau yra keletas bendruomeninių butų, kuriuose gyvena be tėvų globos likę vaikai. Kitos su vaikų socialine apsauga susijusios institucijos Panevėžio mieste yra socialinių paslaugų centras ir jaunuolių dienos centras. Pati Panevėžio miesto savivaldybė administruoja Panevėžio socialinių paslaugų centrą, todėl kartu ir bendruomeninius vaikų globos namus; Juozapo globos namus (senelių globos namai) ir Panevėžio jaunuolių dienos centrą. Algimanto Bandzos socialinių paslaugų centrą, esantį pačiame Panevėžyje kontroliuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, tiesa, jie turi ir jiems pavaldžius bendruomeninius globos namus *(5 lentelė)*[64].

[62] Sudaryta autorės pagal: LR Civilinis kodeksas, III knyga, 3.252 straipsnis, „Vaiko globos (rūpybos) rūšys ir formos“, žiūrėta 2020 m. sausio 29 d., https://www.infolex.lt/ta/60696

[63] Sudaryta autorės pagal Panevėžio rajono savivaldybės puslapyje pateiktus duomenis: https://www.panrs.lt/index.php?1669282730

[64] ,,Algimanto Bandzos socialinių paslaugų namų nuostatai“, žiūrėta 2020 m. kovo 2 d., https://socnamai.lt/nuostatai/

5 Lentelė. **Panevėžio mieste esantys socialinės globos namai**[65]

Socialinių globos namų pavadinimas	Pavaldumas
Panevėžio socialinių paslaugų centro Bendruomeniniai vaikų globos namai	Panevėžio miesto savivaldybė
Algimanto Banzdos socialinių paslaugų namai	Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Apibendrinant, galima teigti, kad savivaldybės vaiko globos organizavime ir administravime užima labai svarbų vaidmenį. Savivaldybės ne tik administruoja, skirsto pinigus globai, bet ir kontruoliuoja vaiko globos (rūpybos) priežiūrą, o pačias savivaldybes taip pat prižiūri vaiko teisių kontrolieriaus įstaiga. Vykstant įvairiems deinstitucionalizacijos procesams administracinė dalis išlieka – kiekvienos globos įstaigos veikimas turi būti reglamentuotas, o įstaigos turi būti prižiūrimos.

[65] Sudaryta autorės pagal: „Sprendimas dėl Panevėžio miesto savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų plano patvirtinimo“, 8 lentelę, žiūrėta 2020 m. kovo 5 d., file:///C:/Users/godae/Downloads/2019%20socialini%C5%B3%20paslaug%C5%B3%20planas.pdf

2. DEINSTITUCIONALIZACIJOS ASPEKTAI VAIKŲ NAMŲ VALDYMO SRITYJE

Deinstitucionalizacija ir pertvarka (arba globos namų pertvarka) yra terminai, kurie dažnai vartojami kaip sinonimai, ir apibūdina tą patį procesą – tvarų perėjimą nuo institucinės vaikų globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų vaikams ir šeimoms[66]. Tačiau, jeigu plačiau, kas gi ta deinstitucionalizacija? Eugenijus Dunajevas viename savo straipsnių išskiria tris šios sąvokos paaiškinimus. Visų pirmiausia deinstitucionalizacija čia aiškinama kaip procesas, kai didelės stacionarios įstaigos yra keičiamos mažesnėmis, ne tokiomis izoliuotomis, bendruomeninėmis paslaugomis grįstomis organizacijomis. Toliau išskiriamas antrasis šios sąvokos paaiškinimas, kuris deinstitucionalizacijos procesą apibūdina kaip priemonių, kuriomis neįgalieji gali įgyvendinti savo žmogaus teises, diegimą. Na, o trečiasis apibūdinimas nėra tiesiogiai susijęs su paslaugų teikimo organizavimu kaip pirmiau minėtos sampratos, bet yra neoinstitucionalizmo (socialinės teorijos) sąvoka. Deinstitucionalizacija neoinstitucionalizme reiškia atskirą institucinio pokyčio atvejį[67]. Pagal Europos Sąjungos aiškinimą, deinstitucionalizavimas – aukštos kokybės, individualiai pritaikytų bendruomeninių paslaugų, įskaitant paslaugas, skirtas užkirsti kelią institucionalizavimui, kūrimas, ir išteklių perkėlimas iš ilgalaikės stacionarios globos institucijų į naujas paslaugas, siekiant užtikrinti ilgalaikį jų tvarumą[68]. Reiktų nesusimaišyti ir išgirdus pertvarkos sąvoką, ją priimti kaip deinstitucionalizacijos sinomimą. Taigi, deinstitucionalizacija nėra globos namų uždarymas – tai tarsi naujų struktūrų kūrimas, institucionalizavimo ardymas. O tų naujų struktūrų kūrimas paprastai tariant yra bendruomeninio gyvenimo kūrimas ir „išėjimas“ iš institucinio gyvenimo.

Dėl savo įsipareigojimų Europos Sąjungai ir daugiau nei dešimtmetį trunkančios nevyriausybinio sektoriaus kritikos, 2014 metais Lietuva ėmėsi strateginių tikslų, kad nuo 2014 iki 2020 metų būtų pereita nuo stacionarios prie bendruomeninės globos[69]. 2014 – 2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programoje buvo išskirti 12 prioritetų. Aštuntasis prioritetas buvo skirtas socialinės įtraukties didinimui ir kovai su skurdu. Šiam prioritetui buvo išskirtas uždavinys: padidinti

---

[66] „Deinstitucionalizacija - tvarus perėjimas nuo institucijų iki paslaugų šeimoje ir bendruomenėje“, mokomoji programa, žiūrėta 2020 m. balandžio 16 d., http://ziburio-fondas.lt/wp-content/uploads/sites/5/2015/11/FINAL_De-I-mokymu-programa.pdf

[67] Eugenijus Dunajevas, "Asmeninių Socialinių Paslaugų Deinstitucionalizacija Pokomunistinėje Lietuvoje." *STEPP: Soci*alinė *Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika* 6 (2012): 46. https://www.researchgate.net/publication/330708883_Asmeniniu_socialiniu_paslaugu_deinstitucionalizacija_pokomunistineje_Lietuvoje

[68] „Europos Sąjungos fondų panaudojimo perėjimui nuo institucinės prie bendruomeninės globos priemonių rinkinys“ (2012). Briuselis: Europos ekspertų grupė perėjimo nuo institucinės prie bendruomenėje teikiamos globos klausimais, https://www.esn-eu.org/sites/default/files/publications/LT_EEG_Toolkit.pdf

[69] Rasa Genienė, and Eglė Šumskienė, "Stacionarios Globos Pertvarka Lietuvoje Institucionalizmo Teorijos Požiūriu." *STEPP: Socialinė Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika 12*, no. 12 (2016): 75, https://www.journals.vu.lt/STEPP/article/view/9818/7637

bendruomenėje teikiamų socialinių paslaugų dalį, pereinant nuo institucinės globos prie bendruomeninių paslaugų[70]. Tad greitu metu Lietuvoje šios pertvarkos pradžią „vainikavo“ 2014 metais vasario 14 dieną išleistas teisės aktas: „*dėl perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų plano patvirtinimo*[71]*“*. Deinstitucionalizacijos poreikis Lietuvoje grindžiamas tuo, kad iki jos globos namuose gyvenantys vaikai buvo tarsi atskirti nuo visuomenės, o ši vykstanti pertvarka tarsi turėtų padėti jiems lengviau įsilieti į visuomenę, būti mažiau atskirtiems, jaustis pilnaverčiams visuomenės nariais. Visa tai skamba labai gražiai, bet įgyvendinti šiai reformai reikėjo pakeisti ir įvesti daug naujų administracinių procesų, o visų pirmiausia – teisinę bazę. Tai atnešė nemažai administracinių reformų ir pokyčių, o ir viskas turėjo vykti nuosekliai, pagal parengtą planą.

Ši pertvarka turi iškeltus tris tikslus, bet šiai darbo temai aktualiausias yra pirmasis pertvarkos tikslas: *siekti užtikrinti darnią aplinką ir sąlygas kiekvienam vaikui (ir neįgaliam vaikui) augti savo šeimoje, o likusiems be tėvų globos vaikams augti globėjų, įtėvių šeimoje ar šeimynoje ir gauti pagalbą bendruomenėje*[72]. Tikslams pasiekti sudarytas planas, o jame išsikelti ir penki uždaviniai (1 priedas), kurie vaikų globos namų pertvarkai itin svarbūs, na, o pirmieji keturi – atsispindi visame šio darbo kontekste. Bendrai tariant, šiuose uždaviniuose atsispindi siekis kurti bendruomeninius globos namus, motyvuoti esančius darbuotojus ir peržvelgti bei kelti jų kompetencijas, vykdyti tarpinstitucinį bendradarbiavimą.

Kas gi atsakingas už šios pertvarkos įgyvendinimą? Vadovaujantis teisės aktais, pertvarkos įgyvendinimą koordinuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Pertvarką įgyvendina Švietimo ir mokslo ministerija, Kultūros ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Lietuvos savivaldybių asociacija, Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, nevyriausybinės organizacijos bei savivaldybės[73]. Pertvarkos sklandumą ir jos veikimą kuruoja regioniniai ir nacionalinio lygmens pertvarkos konsultantai, kuriuos konkurso būdu pasamdė būtent

[70] „2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa”, žiūrėta 2020 m. balanžio 18d., https://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/2014-2020-metu-europos-sajungos-fondu-investiciju-veiksmu-programa

[71] „Dėl perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų plano patvirtinimo“, TAR, žiūrėta 2020 m. kovo 4 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c90d41f097de11e3bdd0a9c9ad8ce1bf

[72] Pertvarkos tikslai, Globa šeima bendruomenė, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 08 d. http://www.pertvarka.lt/apie-institucines-globos-pertvarka/pertvarkos-tikslai/

[73] „Kas atsakingas už sėkmingą pertvarkos vykdymą Lietuvoje?“, Institucinės globos pertvarka, žiūrėta 2020 m. kovo 4 d., http://www.pertvarka.lt/apie-institucines-globos-pertvarka/kas-atsakingas-uz-sekminga-pertvarkos-vykdyma-lietuvoje/

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. *6 lentelėje* matote išskirtas tris grupes, kurios įeina į šios pertvarkos vykdymą. Čia išskiriami ir likę be tėvų globos vaikai, kurie gyvena vaikų globos namuose.

6 Lentelė. **Tikslinės pertvarkos grupės**[74]

Tikslinės pertvarkos grupės		
1. Likę be tėvų vaikai (įskaitant kūdikius), patiriantys riziką vaikai bei jų šeimos.	2. Neįgalūs vaikai, jaunimas, turintys proto psichikos negalią, bei jų šeimos.	3. Neįgalūs suaugusieji, turintys proto ar psichikos negalią, bei jų šeimos.

Bendradarbiavimo svarba vaikų globos namų reformoje. Kaip buvo minėta ir anksčiau, už pertvarkos vykdymą atsako ne viena institucija. Kalbant apie tarporganizacinius ryšius tai apima tuos santykius, kurie sujungia kiekvieną organizaciją bendrų tikslų įgyvendinimui[75]. Kuomet paliečiame vaikų globos namų reorganizavimo temą, visos su tuo dirbančios institucijos yra suinteresuotos sėkmingai vykdyti pertvarką, tad turint bendrus tikslus galima tinkamai įgyvendinti išsikeltus pertvarkos uždavinius ir pasiekti užsibrėžtus tikslus. Nors 2015 m. kovo 23 d. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje pasirašytas bendradarbiavimo, įgyvendinant institucinės globos sistemos pertvarką, memorandumas[76]. Tačiau 2016 metais Sandros Šimkonytės ir Lijanos Gvaldaitės atlikto ekspertų interviu atskleidė, kad specialistai stokoja informacijos ir diskusijų deinstitucionalizacijos tema globos įstaigų kolektyvuose, su išorės ekspertais ir atsakingų institucijų atstovais[77]. Tokie rezultatai rodo, kad nors ir esant tokiam memorandumui, kuris įtvirtina visų pusių glaudų bendradarbiavimą, deja, bet realybėje, administruojant vaikų globos namų pertvarką tik pasirašyto memorandumo nepakanka. Partnerystės principas deinstitucionalizacijos procesui itin gyvybiškai svarbus, tam kad visos susijusios veikiančios šalys tinkamai įsitrauktų į partnerystę visose susijusiose veiklos programose. Tai turi apimti nacionalines ir vietines institucijas, atsakingas už reformų planavimą ir valdymą (pavyzdžiui, socialinių reikalų, sveikatos priežiūros ir švietimo departamentus), paslaugų naudotojus ir juos atstovaujančias organizacijas; taip pat paslaugų teikėjus[78]. Tad visose institucijose, kurios dirba su vaikų globos namų

[74] Sudaryta autorės pagal https://vaikoteises.lt/media/file/Globos%20pertvarka/globos_pertvarka.pdf, žiūrėta 2020 m. kovo 4 d.

[75] Kożuch, Barbara, ir Katarzyna Sienkiewicz-Małyjurek, "Key Factors of Inter-organisational Collaboration in the Public Sector and Their Strength", *International Journal of Contemporary Management* 15, no. 3 (2016): 125., žiūrėta 2020 m. liepos 28 d., https://www.ejournals.eu/ijcm/2016/Numer-15(3)/art/8222/

[76] „Kas atsakingas už sėkmingą pertvarkos vykdymą Lietuvoje?“, institucinės globos pertvarka, žiūrėta 2020 m. kovo 4 d., http://www.pertvarka.lt/apie-institucines-globos-pertvarka/kas-atsakingas-uz-sekminga-pertvarkos-vykdyma-lietuvoje/

[77] Lijana Gvaldaitė, ir Sandra Šimkonytė, "Vaikų Globos Namų Deinstitucionalizacija Lietuvoje: Ar „vežimas“ Judės į Priekį?", *STEPP: Socialinė Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika* 12, no. 12 (2016): 68, https://www.zurnalai.vu.lt/STEPP/article/view/9817/7636

[78] „Europos Sąjungos fondų panaudojimo perėjimui nuo institucinės prie bendruomeninės globos priemonių rinkinys“ (2012). Briuselis: Europos ekspertų grupė perėjimo nuo institucinės prie bendruomenėje teikiamos globos klausimais, 20, https://www.esn-eu.org/sites/default/files/publications/LT_EEG_Toolkit.pdf

reorganizavimo procesais, itin svarbus tarpintitucinio bendradarbiavimo svarbos akcentavimas ir realus šio proceso palaikymas.

Pertvarkos finansavimas. Svarbu aptarti ir vykstančio pertvarkos finansavimo klausimą. Ši pertvarka finansuojama Europos Sąjungos ir valstybės biudžeto lėšomis *(žr. 6 lentelę).* Į šį finansavimą įeina daug įvairių punktų, pvz.: metodinių dokumentų ir jų teikimo paketų: standartų, šių paslaugų organizavimo ir teikimo modelių aprašų, paslaugų teikimo metodikų, veiklos aprašų reikalingų pertvarkai įgyvendinti parengimas; darbuotojų kompetencijų ir motyvacijos dirbti bendruomenėje įvertinimas; regionų, kuriuose įgyvendinami bandomieji projektai, infrastruktūros planų rengimas; socialinių paslaugų sistemos darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimas; institucinės globos pertvarkai įgyvendinti reikalingų visuomenės informavimo ir švietimo priemonių vykdymas[79] ir t.t. Pagal numatytą tvarką nuo 2014 iki 2021 m. Europos Sąjunga perėjimui nuo institucinės prie bendruomeninės globos yra numačiusi struktūrinių fondų paramą. Šiuo tikslu Europos Sąjungos ekspertų grupė išleido bendrąsias europines gaires dėl *perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos (Common European Guidelines on the Transition from Institutional to Community – based Care)* ir jį lydintį *Europos Sąjungos fondų panaudojimo perėjimui nuo institucinės prie bendruomeninės globos priemonių rinkinį (Toolkit on the Use of European Funds for the Transition from Institutional to Community – based Care)*[80]. Visam pertvarkos finansavimui buvo paskirtas ir projekto finansininkas, kuris pagal finansininko pareigybės aprašymą turėjo atlikti tokias funkcijas: „[...] tvarkyti Projekto finansinę apskaitą, užtikrinti apskaitos duomenų ir dokumentų atitikimą buhalterinės apskaitos tvarkymo ir kitų teisės aktų reikalavimams, rengti projekto finansines ataskaitas, mokėjimo prašymus, bendradarbiauti su projektą įgyvendinančiomis institucijomis, partneriais ir kitais suinteresuotais asmenimis“[81]. Šis darbuotojas tiesiogiai pavaldus tarnybos direktoriui. Taigi matome, jog net ir pertvarkos finansavimas yra griežtai administruojamas: pertvarkai vykdyti paskiriamos tam tikros pareigybės, o toms pareigybėms rengiami aprašai (2 priedas).

7 Lentelė. **Institucinės globos pertvarkai skiriamas finansavimas**[82]

ES struktūrinių fondų lėšos	LR Valstybės biudžeto lėšos	Iš viso
26 650 978,00 Eur	6 094 052,00 Eur	32 745 030,00 Eur

[79] „Institucinės globos pertvarkai skiriamas finansavimas“, 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, žiūrėta 2020 m. balandžio 18 d., https://www.esinvesticijos.lt/lt//finansavimas/patvirtintos_priemones/institucines-globos-pertvarka

[80] Dalia Stražinskaitė, Giedrė Kvieskienė, „Lietuvos ir Vengrijos vaikų globos sistemų palyginimas“, *Socialinis ugdymas, t. 40 (2015):* 42, file:///C:/Users/godae/Downloads/135-232-1-SM.pdf

[81] Finansininko pareigybės aprašymas, žiūrėta 2020 m. liepos 28 d., http://www.pertvarka.lt/kontaktai/

[82] „Institucinės globos pertvarkai skiriamas finansavimas“, 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, žiūrėta 2020 m. balandžio 18 d., https://www.esinvesticijos.lt/lt//finansavimas/patvirtintos_priemones/institucines-globos-pertvarka

Apibendrinant, galima teigti, jog vykstanti globos namų pertvarka paliečia daug veiksnių: pinigų perskirstymą, naujų darbuotojų rengimą (esamų darbuotojų kvalifikacijos kėlimą), esamų pastatų renovavimą ir naujų pastatų pirkimą, partneryščių kūrimą bei jų palaikymą, pačios vykstančios pertvarkos priežiūrą, naujų pareigybių kūrimą ir jų administracinį apibrėžimą ir t.t. Tam, kad visi šie procesai tinkamai funkcionuotų, juos reikia tinkamai administruoti. Tai itin daug apimantis ir laipsniškas procesas, reikalaujantis naujų paslaugų kūrimo, vaikų apsaugos sistemų ir esamų paslaugų reformos bei naujų darbo metodikų įdiegimo, kad būtų sukurtos pakankamos sąlygos institucionalizacijos prevencijai.

2.1. Deinstitucionalizacijos procesai Panevėžio miesto ir rajono globos namuose

Deinstitucionalizacijos procesai vyksta visose Lietuvos savivaldybėse, ne išimtis ir Panevėžio rajono bei miesto savivaldybės. Šie procesai vykstantys Lietuvoje atnešė daug naujų administracinių pokyčių ir Panevėžio krašto vaikų globos namuose, bei šiuos namus administruojančiose įstaigose. Nors aptariamas procesas Lietuvoje imtas sparčiai vykdyti jau nuo 2014 metų, Panevėžyje rimtesni pokyčiai pastebimi nuo 2018 metų.

Dar 2014 metais paskelbtas 2014 – 2020 metų strateginis planas skelbė perėjimą nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams. Tai atneša naujieną – bendruomeninius vaikų globos namus. Bendruomeniniai vaikų globos namai – pagal šeimai artimos aplinkos modelį veikiantys vaikų globos namai, įsteigti atskirose patalpose (pvz., namas, butas) bendruomenėje, skirti likusiems be tėvų globos vaikams, neįgaliems vaikams ar vaikams, turintiems kitų specialiųjų poreikių (iki 8 vaikų)[83]. 2018 m. duomenimis, šalyje veikia 84 bendruomeniniai vaikų namai, juose gyvena 490 vaikų[84]. Pagal 2019 m. Panevėžio socialinių paslaugų planą, Panevėžyje veikia vieni socialiniai bendruomeniniai vaikų globos namai. Jie yra pavaldūs miesto savivaldybei[85].

Perėjimas nuo institucinės globos globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų matomas ir Panevėžio miesto savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų plane. Čia kalbant apie likusių be tėvų vaikų gerove, akcentuojama: „*Pereinat nuo institucinių prie bendruomenėse teikiamų socialinių paslaugų ir siekiant socialinės gerovės vaikams, likusiems be tėvų globos, atsirado poreikis rengti daugiau budinčių globotojų, kurti palydimosios globos paslaugas siekiant išsaugoti gerą vaiko emocinę*

[83]Vida Gudžinskienė, Rita Raudeliūnaitė, ir Rokas Uscila, „Socialinių Darbuotojų Patirtys Rengiant Vaikus Savarankiškam Gyvenimui Bendruomeniniuose Vaikų Globos Namuose", *Pedagogika : Mokslo Darbai* 125, no. 1 (2017): 161

[84] Janina Čižikienė, "Institutional Care System Transformation: Trends and Perspectives for the Development of Child Care Institutions", *Izglītības Reforma Vispārizgl ītojošajā Skola : Izglītības Satura Pētijumī Un Ieviešanas Problēmas 2 (2018):* 27, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15643/34016098.pdf?sequence=1&isAllowed=y

[85] „Sprendimas dėl Panevėžio miesto savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų plano patvirtinimo“, žiūrėta 2020 m. kovo 5 d., file:///C:/Users/godae/Downloads/2019%20socialini%C5%B3%20paslaug%C5%B3%20planas.pdf

sveikatą. Valstybinės globos įstaigos, kurios teikdavo paslaugas be tėvų globos likusiems vaikams, uždaromos. Todėl reikalinga socialinės globos paslaugas vaikams, likusiems be tėvų globos, plėtoti, siekiant užtikrinti šios paslaugos tinkamą teikimą ir poreikius atitinkančią pasiūlą[86]*“*. Būtent šis perėjimas atnešė daug pokyčių į vaikų globos namų administravimą, nes reikėjo daug ką reorganizuoti.

Bendruomeninių namų pirkimui buvo 2019 metais buvo sudaryta komisija, kurios tikslas pagal įsakymą yra: „Bendruomeninių vaikų globos namų pirkimo komisija sudaroma organizuoti ir atlikti 2 gyvenamosios paskirties namų be priklausinių su žemės sklypais iki 20 arų pirkimą Panevėžio rajono savivaldybės bendruomeninių vaikų globos namų tinklo plėtrai skelbiamų derybų būdu. Pirkimas atliekamas Panevėžio rajono savivaldybės teritorijoje, vieną namą perkant vienoje iš šių priemiestinių Panevėžio rajono gyvenviečių: Dembava, Velžys, Piniava, Šilagalys, Vaivadai, kitą namą – viename iš Panevėžio rajono seniūnijų centrų: Raguva, Miežiškiai, Smilgiai, Pajstrys, Naujamiestis, Krekenava, Ramygala, Upytė, Vadokliai, Karsakiškis“[87]. Ši komisija turi būti atsakinga už derybas ir nuspręsti ar pasirinktų pastatų būklė yra tinkama bendruomeniniams globos namams įkurti. Pirkimo procesai pradėti dar anksčiau: „2018 m. socialines globos paslaugas vaikams, likusiems be tėvų globos, buvo teikiamos 3 bendruomeniniuose vaikų globos namuose, 4 butas buvo nupirktas (atliekamas remontas ir pradės teikti paslaugas 2019 m. rudenį). Butai paskirstyti skirtinguose Panevėžio miesto mikrorajonuose (Marijonų, Kniaudiškių, Klaipėdos ir Staniūnų)[88]“. Kaip jau buvo minėta ir anksčiau, didelę įtaką bendruomeniniams vaikų namams turi socialinių paslaugų priežiūros departamentas. Būtent jis išduoda licencijas. Toks socialinės globos įstaigų licencijavimas buvo pradėtas nuo 2013 m. sausio 2 d. O dabar, įstaigos, pageidaujančios teikti socialinės globos paslaugas, prieš pradėdamos šią veiklą nuo 2015 m. sausio 1 d. privalo įgyti atitinkamos rūšies licenciją socialinės globos teikimui[89]. Jie taip pat vertina teikiamos globos kokybę.

Deinstitucionalizacija Panevėžyje paskatino ne tik bendruomeninių globos namų kūrimąsi, bet ir esančių globos namų pertvarką. Buvę Algimanto Bandzos vaikų ir kūdikių globos namai 2018 metais pakeitė savo veiklos kryptį, tai yra – tapo nebe tik vaikų ir kūdikių globos namais, bet taip pat ir senyvo amžiaus globos namais. Tai skelbiamo dokumento nuostatose skelbiama taip: „Algimanto Bandzos socialinių paslaugų namai yra biudžetinė įstaiga, kurios paskirtis – užtikrinti socialinę globą,

[86] Panevėžio miesto savivaldybės taryba sprendimas „Dėl Panevėžio miesto savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų plano patvirtinimo“, 2019 m. birželio 20 d. Nr. 1-236, Panevėžys, žiūrėta 2020 m. gegužės 20 d., https://www.panevezys.lt/download/82713/2019 socialinių paslaugų planas.pdf

[87] „Dėl Bendruomeninių vaikų globos namų pirkimo komisijos sudarymo ir komisijos darbo reglamento patvirtinimo“, TAR, žiūrėta 2020 m. kovo 5 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1e83b980a9fd11e9964cdd77475976b0

[88] Panevėžio miesto savivaldybės taryba sprendimas „Dėl Panevėžio miesto savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų plano patvirtinimo“, 2019 m. birželio 20 d. Nr. 1-236, Panevėžys, žiūrėta 2020 m. gegužės 20 d., https://www.panevezys.lt/download/82713/2019 socialinių paslaugų planas.pdf

[89] „Licencijavimas“, Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės darbo ministerijos“, žiūrėta 2022 m. liepos 20 d., http://www.sppd.lt/lt/veiklos-sritys/licencijavimas/

ugdymo ir kitas paslaugas likusiems be tėvų globos vaikams, vaikams, turintiems negalią, laikinai globos namuose apgyvendintiems vaikams, patiriantiems socialinę riziką, tol, kol bus išspręstas jų grąžinimo tėvams arba globos (rūpybos) nustatymo klausimas, socialinę riziką patiriančioms motinoms, auginančioms vaikus, bei senyvo amžiaus asmenims, kurie negali gyventi savarankiškai ir jiems būtina nuolatinė specialistų priežiūra[90]“. Ši įstaiga tampa nebe tik vaikų, bet ir senyvo amžiaus žmonių interesų atstovė. Tad matome, jog perėjimas prie bendruomeninių paslaugų neatsiejamas nuo laipsniško institucijų pertvarkymo ar netgi jų uždarymo[91].

Apibendrinant šį poskirį galima teigti, jog deinstitucionalizacijos procesų atnešti pokyčiai neaplenkia ir Panevėžio rajono ir miesto vaikų globos įstaigų. Čia jau veikia bendruomeniniai vaikų globos namai, taip pat perkamos, nuomojamos ir įrengiamos ir naujos patalpos. Vaikų globos įstaigos keičia pavadinimus ir nuo institucinių įstaigų, tampa bendruomeninėmis. Be jokios abejonės, visi bendruomeninių vaikų globos namų procesai, kaip ir visoje Lietuvos teritorijoje, Panevėžio rajono ir miesto savivaldybėse vyksta pagal tas pačias taisykles. Bet be jokios abejonės – kiekviena savivaldybė su visomis permainomis ir naujais administraciniais procesais susitvarko nevienodai.

2.2. Vaiko globos institucijų centralizavimas

Nuo 2018 metų liepos 1 dienos pradėtas centralizuotas vaiko globos sistemos valdymas ir jos koordinavimas. Kaip teigiama Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos puslapyje, vaiko teisių apsaugos sistemos pertvarkos tikslas yra: suformuoti nuoseklią ir koordinuotą vaiko teisių apsaugos institucijų sistemą, užtikrinančią tinkamą vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsaugą ir atstovavimą jiems, apibrėžti ministerijų ir kitų valstybės institucijų, susijusių su vaiko teisių apsauga, konkrečius uždavinius, funkcijas, vietą vaiko teisių apsaugos institucinėje sistemoje, nustatyti konkrečios atsakomybės ribas, nustatyti specialiuosius kvalifikacinius reikalavimus vaiko teisių apsaugos specialistams, stiprinti vaiko teisių apsaugos sistemos valdymo ir kontrolės funkcijas, centralizuojant sistemos valdymą ir koordinavimą bei plėtoti ir tobulinti kompleksinių socialinių paslaugų vaikui ir jo šeimai sistemą[92].

---

[90] „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. birželio 28 d. įsakymo Nr. A1-304 „Dėl Panevėžio Algimanto Bandzos kūdikių ir vaikų globos namų nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo‘‘, LRS, žiūrėta 2020 m. kovo 5 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6af65230d3d611e8a3fadd00a256c61a?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=a633eea1-035f-4ba6-9533-2aed09b2780c

[91] Rasa Genienė, and Eglė Šumskienė, "Stacionarios Globos Pertvarka Lietuvoje Institucionalizmo Teorijos Požiūriu", *STEPP: Socialinė Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika 12, no. 12* (2016): 80, https://www.journals.vu.lt/STEPP/article/view/9818/7637

[92] ” Vaiko teisių apsaugos sistemos centralizacija“, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, žiūrėta 2020 m., kovo 20 d. https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/vaiko-teisiu-apsauga/vaiko-teisiu-apsaugos-sistemos-centralizacija

Kodėl kilo poreikis centralizuoti globos institucijų veiklą? Iki 2018 metų pertvarkos vaiko teisių apsaugos skyriai vykdė valstybės vaiko teisių apsaugos funkciją, ir buvo priskirti savivaldybių administracijų pavaldumui. Taip nebuvo užtikrina vienoda praktika, apsaugant ir ginant vaiko teises ir teisėtus interesus. Skirtingos praktikos savivaldybėse taikymas, neleido šalies mastu užtikrinti vienodos praktikos taikymo kiekvienoje savivaldybėje. Tad iki tol galiojusi vaiko teisių apsaugos sistema buvo nelanksti, praktika skirtinga, atsakomybė išsiskaidžiusi[93]. Būtent dėl šių priežasčių ir kilo poreikis organizuoti pertvarką. Ši pertvarka stipriai palietė savivaldybes ir juose veikiančius vaiko teisių apsaugos skyrius, nes vaiko teisių apsaugos tarnybos tapo pavaldžiomis centrinei institucijai ir dabar turi dirbti pagal vieningus standartus. Tai reiškia, kad sistemos centralizavimo metu, buvo perskirstytos globos (rūpybos) organizavimo ir kitos funkcijos tarp savivaldybių administracijų ir Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos.

Kas nutiko įvykus šiai pertvarkai? Iki 2018 m. sausio 1 d. Lietuvoje buvo trys vaiko globos (rūpybos) formos: vaiko globa šeimoje, šeimynoje ir vaiko globos institucijose. Įsigaliojus LR CK straipsnio (3.252 str. 2 d.) pataisai, šalyje įtvirtinama nauja vaiko globos (rūpybos) forma – vaiko globa globos centre, t. y. socialinių paslaugų įstaigoje, kuri, įgyvendindama vaiko globėjo (rūpintojo) teises ir pareigas, pagal tarpusavio bendradarbiavimo ir paslaugų teikimo sutartį perduoda likusį be tėvų globos vaiką, socialinę riziką patiriantį vaiką prižiūrėti budinčiam globotojui, teikia ir organizuoja socialines paslaugas bei kitą pagalbą pagal poreikį vaikui ir budinčiam globotojui, taip pat kitokią pagalbą vaiko tėvams, siekiant grąžinti jį į šeimą[94]. Tad matome, jog vaiko globos institucijų centralizavimo procesai vyko iš pagrindų – keičiant ir Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą. Vis dėl to, atnaujintame kodekse pagrindinis laikinosios globos (rūpybos) tikslas yra: grąžinti vaiką į šeimą[95].

Įvykus vaiko globos institucijų centralizavimui naujovių atsirado kiekvienoje savivaldybėje. Pvz.: liepos 1 d. Panevėžio rajono savivaldybės administracijoje neliko Vaikų teisių apsaugos skyriaus. Jis tampa pavaldus Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Visos penkios darbuotojos pereina dirbti į Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos teritorinį padalinį – Panevėžio apskrities vaiko teisių apsaugos poskyrį[96]. Tad visi Panevėžio rajono teritorijoje vaiko teisių apsauga besirūpinantys vaiko teisių

[93] „Vaiko teisių apsaugos sistemos pertvarka. Projekto planas“, 5, žiūrėta 2020 m., kovo 20 d., https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/seima/VTAS-centralizacija/2_0%20Projekto%20versija%202018-02-12.pdf

[94] Asta Kiaunytė, Viktorija Lygnugarienė, „Vaiko globos sisteminė pertvarka kaip iššūkis socialinių darbuotojų profesionalumui: kas parodo supervizijos ir intervizijos poreikį?“, *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai,* 23, 1, (2019): 70, http://sd.vdu.lt/index.php/naujausias-numeris/429-vaiko-globos-sistemine-pertvarka-kaip-issukis-socialiniu-darbuotoju-profesionalumui-kas-parodo-supervizijos-ir-intervizijos-poreiki

[95] 3.253 straipsnis. Vaiko laikinoji globa (rūpyba), Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Trečioji knyga. Šeimos teisė, žiūrėta 2020 m. gegužės 22 d., http://www.infolex.lt/ta/60696

[96] „Naujovės keičiantis vaiko teisių apsaugos sistemai“, Savivaldybės informacija, 2018 birželio 28 d., https://www.panrs.lt/popup2.php?ru=5qAjRpvnXk&tmpl_name=m_article_print_view&article_id=346314

apsaugos specialistai yra Panevėžio apskrities vaiko teisių apsaugos skyriaus dalis. Tai puikus centralizavimo pavyzdys, kuomet visi specialistai priklauso vienam skyriui ir dirba kartu.

Apibendrinant šį skyrių, matome, jog iki vaiko globos institucijų centralizavimo, vaiko teisių apsaugos skyriai vykdė valstybės vaiko teisių apsaugos funkciją ir buvo pavaldūs savivaldybių administracijai. Po centralizavimo, rajono savivaldybių skyriai tapo pavaldūs Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos apskrities skyriams, o šie, apskričių skyriai yra tiesiogiai pavaldūs Valstybės vaiko teisių apsaugos įvaikinimo tarnybai. Tokia pertvarka perskirstė vaiko globos institucijų funkcijas.

3. TYRIMO METODOLOGIJA

3.1. Tyrimo metodas

Mokslinė literatūra ir teisės bei kiti normatyviniai aktai, teorinėje dalyje padėjo apžvelgti vaikų globos namų valdymo pokyčius Lietuvoje: susipažinti su vaiko globos administravimo kaita nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo iki šių dienų; apžvelgti vaiko globos formas, įstaigas, kurios perorientavo savo administravimo veiklą; pagelbėjo išsamiau susipažinti ir su Panevėžio rajono ir miesto savivaldybėse vykstančiais globos institucijų pokyčių procesais. Didžiausias dėmesys buvo sutelktas į nuo 2014 metų pradėjusį vykti perėjimą nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų, nes būtent šie pokyčiai ir atnešė daugiausia pokyčių vaikų globos namų administravimui. Teorinėje dalyje, galvoje turint probleminį klausimą: Kokie vaikų globos namų valdymo pokyčiai galėtų įrodyti arba paneigti teiginį, jog vaikų namų valdymo ir reorganizavimo reformos Panevėžio miesto ir rajono savivaldybėse vyksta sėkmingai? Nagrinėtas Lietuvoje vykstantis deinstitucionalizacijos procesas žvelgiant per Panevėžio miesto ir rajono globos namų atvejų prizmę.

Užsienio šalių praktikoje, vaikų globos namų administravimo procesai taip pat nuolat kinta. Tai daryti verčia įvairių naujų teisės aktų įsigaliojimai, bei dažnai Europos sąjungos nustatyti aktai. Štai pavyzdžiui, kuomet Bulgarija ir Rumunija norėjo tapti Europos Sąjungos narėmis, pasirengimo narystei programoje jau buvo numatyti ištekliai susitelkti į deinstitucionalizaciją (kuomet į Europos sąjungą stojo Lietuva, tokių reikalavimų dar nebuvo). Taigi pasirengimo narystei laikotarpiu Bulgarija ir Rumunija turėjo įvykdyti politinius stojimo į žmogaus teises kriterijus[97]. Apibendrinant, galima teigti, kad tokie Europos sąjungos keliami kriterijai deinstitucionalizacijos procesams tik dar kartą įrodo, jog svarbu nagrinėti ir tirti procesus, kurie yra glaudžiai susiję su vaikų globos namų administravimo procesų pokyčiais Lietuvoje. Tai puikiai patvirtina Vyaros Ivanovos ir Georgo Bogdanovo straipsnis, kuriame teigiama, jog „*per pastaruosius metus, politika, susijusi su deinstitucionalizavimo procesais tapo daug labiau matoma ir atpažįstama visos Europos lygmeniu*[98]“. O socialinių paslaugų sferoje, deinstitucionalizavimo procesai taip pat labai svarbūs – jie paliečia ir globos namų reformų klausimą, kuris ir gvildenamas šiame magistro baigiamajame darbe.

Kuomet visuomenė ima kalbėti apie Lietuvoje vykusios 2014 – 2020 metais deinstitucionalizacijos vaikų globos namuose procesus, išgirstama itin įvairių nuomonių ir dauguma jų kalba apie vaiko gerovę, naudą vaikui. Bet turbūt retas kuris susimąsto kaip ši reforma vyko būtent iš administracinės pusės.

[97] Vyara Ivanova and George Bogdanov, „The Deinstitutionalization of Children in Bulgaria –The Role of the EU“, S*ocial policy & administration,* 47, NO. 2, (2013), https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/spol.12015
[98] „The Deinstitutionalization of Children in Bulgaria –The Role of the EU“, *opt cit.*

Kęstučio Kardelio teigimu, būdingas tiriamojo interviu bruožas yra tas, kad visa informacija gaunama žodžiu[99]. Šiam tyrimui buvo pasirinktas kokybinis pusiau struktūruotas interviu metodas – visas tyrimas grindžiamas kokybine tyrimų metodologija. Mokslininkas Kvale Steinar teigia, jog pusiau struktūruotas interviu padeda suprasti faktus iš tiriamųjų perspektyvos. Interviu yra artimas kasdieniniam pokalbiui, tačiau, jis kaip profesinis interviu, turi tikslą ir apima profesinį požiūrį[100]. Pati tyrimo autorė mano, jog tik kokybinis interviu su šia reforma dirbusiais ekspertais, gali geriau atskleisti visus pertvarkos niuansus, bei padėti surinkti objektyvius faktus apie vykusią pertvarką. Svarbu pabrėžti tai, kad pertvarka prasidėjo 2014 metais, o jos pabaiga sutampa su šio darbo gynimu – tai yra 2020 metais, tad ir ekspertų apklausa, tyrimo autorės nuomone, iš tiesų naudinga, mat visi ekspertai jau buvo praėję visus šios pertvarkos procesus ir galėjo objektyviai įvertinti šią šešerius metus vykusią pertvarką. Kokybinis metodas buvo pasirinktas dar ir dėl to, nes reformos rezultatai, sėkmės ir nesėkmės, o svarbiausia jų metu vykę administraciniai procesai yra dar mažai ištyrinėti. Būtent surinkti kokybiniai duomenys (informacija) atskleidžia ne faktus ar statistiką, o patirtis, prasmes, procesus[101]. O šiame tyrime ir norima, atskleisti reformos metu vykusius administracinių reformų procesus.

Iš kokių etapų susideda šis empirinis tyrimas? Visų pirmiausia iš tyrimo problemos formulavimo, mokslinės literatūros bei įvairių Lietuvos įstatymų analizės ir sintezės, kokybinio tyrimo sudarymo, ekspertų apklausos, duomenų analizavimo ir galiausiai – išvadų ir rekomendacijų pateikimo. Kokia visų šių žingsnių seka, pamatyti galite žemiau pateiktame paveiksle. (5 pav.).

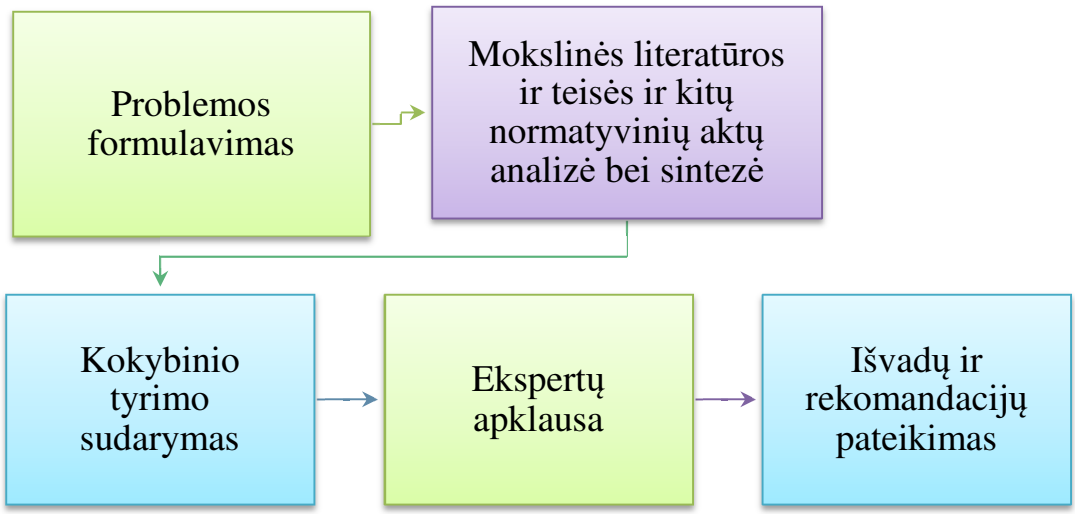

5 pav. Empirinio tyrimo etapai

sudaryta darbo autorės

[99] Kęstutis Kardelis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai,* (Kaunas, 2002), 98.
[100] Kvale, Steinar, *Doing Interviews*, Qualitative Research Kit. London: SAGE Publications, Ltd, 2007, http://methods.sagepub.com/book/doing-interviews/n2.xml
[101] Židžiūnaitė Vilma, ir Stanislav Sabaliauskas, *Kokybiniai tyrimai principai ir metodai,* (Vilnius, 2017), 21.

Problema. Kaip Panevėžio miesto ir rajono savivaldybėse pasikeitė globos namų valdymas, prasidėjus deinstitucionalizacijos procesams?

Tyrimo objektas. Panevėžio globos namų administravimo pokyčiai.

Tyrimo tikslas. Atlikus ekspertų interviu, empiriškai ištirti Panevėžio rajono ir miesto savivaldybių deinstitucionalizacijos procesą ir nustatyti šio proceso pasėkmes.

Tyrimo uždaviniai:

Atlikus ekspertų interviu:

1. Išsiaiškinti darbuotojų rengimo pertvarkai ir kompetencijos kėlimo mokymų subtilybes Panevėžio krašte;
2. Išsiaiškinti tarpinstitucinio bendradarbiavimo subtilybes Panevėžio globos namų ir savivaldybių kontekste;
3. Išskirti didžiausius pokyčius vaikų globos namų administravime įvykusius per šešerius metus.

Tyrimo metodai:

1. Pusiau struktūruotas ekspertų interviu
2. Kokybinė turinio analizė (content analysis)
3. Lyginamasis metodas

Tyrimo instrumentas. Pats tyrimo instrumentas (perkeltine prasme) gali būti pats tyrėjo pasiruošimas tyrimui, jo vedami užrašai, komunikacijos žinių turėjimas ir jų pritaikymas ir t.t[102]. Tačiau kalbant apie labiau apčiuopiamus veiksmus, prieš atliekant interviu buvo sudaryti baziniai klausimai (2 priedas), kuriuos buvo norima užduoti – jų buvo 7. Šie klausimai buvo sudaryti atsižvelgiant į darbo teorinę dalį, norint papildyti esamą informaciją ir ją pritaikyti Panevėžio miesto ir rajono globos namų administracijos kaitos pagrindimui. Tyrimo autorė, kaip ir minėta, sudarė plačius, bazinius klausimus, kurie interviu dalyviui buvo tarsi nuoroda apie ką norima kalbėti. Pusiau struktūruotas interviu leido nevaržyti informanto ir leido į klausimus atsakyti plačiau, galbūt paliečiant ir kitus svarbius, klausimyne nepaminėtus aspektus.

Tyrimo atlikimo vieta ir laikas. Tyrimas atliktas 2020 metų birželio – rugsėjo mėnesiais. Prieš atliekant interviu darbo autorė susisiekė su institucijų darbuotojais, kuriuos ketina apklausti ir

[102] Židžiūnaitė Vilma, ir Stanislav Sabaliauskas, *Kokybiniai tyrimai principai ir metodai,* (Vilnius, 2017), 32.

nurodydama tyrimo tikslą, pristatė interviu klausimus ir susitarė su tiriamaisiais jiems patogų laiką bei valandą interviu dienai. Dalis interviu buvo atliekami gyvai susitikus su informantu, kita dalis – interviu atliekami telefonu.

Tyrimo etika. Atliekant tyrimą, itin svarbi ir jo etika. Patys pagrindiniai principai, kuriais dažniausiai vadovaujamasi atliekant interviu su ekspertais, yra konfidencialumas, anonimiškumas ir be jokios abejonės, pagarba asmens orumui. Atliekant tyrimą interviu įrašytas (su respondento sutikimu). Pats tyrimas atliekamas laisvanoriškumo principu, tai reiškia, kad informantas tyrime dalyvauja laisva valia, tik laisvai apsisprendęs – niekas jo negali versti[103]. Žinant asmens duomenų saugojimo svarbą, darbe neminimi informantų vardai ir pavardės, kiekvienam iš jų bus suteikti individualūs kodai (A, B, C ir t.t.). Prieš pradedant apklausą, visi informantai supažindinami su tyrimo tema, tikslu. Taip pat nustatoma ir preliminari apklausos trukmė, visa tai daroma rodant pagarbą informantui, kuris sutiko duoti interviu. Be jokios abejonės, prieš tyrimą buvo supažindinta ir su priemonėmis, kurios užtikrins respondentų anonimiškumą, tokiu būdu tikėtasi, jog dalyvaujantys tyrime bus nuoširdesni, atviresni ir nebijos reikšti savo nuomonės, dalytis dalykine patirtimi. Tyrimo pabaigoje respondentų buvo prašoma atsiųsti oficialų įstaigos, kurioje jie dirba raštą, kuris įrodytų, jog šioje įstaigoje tikrai buvo atliekamas tyrimas.

Tyrimo duomenų apdorojimas. Duomenų analizei buvo pasirinkta indukcinė turinio analizė. Atliekant indukcinę kokybinę turinio analizę, nuo atskirų, pavienių atvejų (sąveikų, požymių, fenomeno savybių, ypatybių) einama link apibendrinimo – bendrų žinių ir išvadų. Čia tiriamą reiškinį apibūdinančios unikalios savybės jungiamos pagal panašumus, todėl indukcinės kokybinės turinio analizės išvados yra apibendrinamojo pobūdžio[104]. Būtent šiam tyrimui, patys duomenys buvo renkami ir analizuojami vienu metu. Po kiekvieno interviu, gauta medžiaga buvo transkribuojama tolimesniam tyrimo procesui. Apklausus vieną informantą ir peržvelgus gautą medžiagą, tyrėja apmąstė ką būtų galima tobulinti interviu procese, ko dar derėtų paklausti, kad tyrimo informatyvumas būtų didesnis. Pagrindiniai duomenų analizės ištekliai yra tekstai[105]. Peržvelgus jau sukonspektuotą medžiagą, duomenų buvo analizė atlikta remiantis šiais principais:

1. Supažindinant su gauta medžiaga (daug kartų ją skaitant)

2. Atliekant medžiagos grupavimą – panašių atsakymų jungimą į kategorijas

3. Atliekant pirminį kategorijų palyginimą (skaidymas į subkategorijas)

[103] Bronislavas Bitinas, Liudmila Rupšienė ir Vilma Žydžiūnaitė, *Kokybinių tyrimų metodologija,* (Klaipėda, 2008), 114.
[104] Židžiūnaitė Vilma, ir Stanislav Sabaliauskas, *Kokybiniai tyrimai principai ir metodai,* (Vilnius, 2017), 69.
[105] *Ibid,* 151.

4. Interpretuojant gautus duomenis

Tyrimo validumas. Darbe buvo siekiama užtikrinti turinio bei vidinį validumą. Tyrimo vidiniam validumui užtikrinti buvo nuspręsta tyrime dalyvavusius respondentus supažindinti su atlikto tyrimo ataskaita, tokiu būdu siekiant įsitikinti, ar tikrai tyrimo autorė gerai suprato ir interpretavo respondetų suteiktą informaciją. Tyrimo turinio validumą autorė siekė užtikrinti trumpai apibendrinant kiekvieną skyrelį, šie apibendrinimai rašant tiriamąją darbo dalį autorei leido geriau palyginti teorijos ir interviu metu gautą medžiagą.

Tyrimo ribotumas. Reikia pripažinti, kad atliekant tyrimą buvo susiduriama ir su tam tikrais sunkumais. Tyrimas atliktas apklausiant tik Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių įstaigų darbuotojus. Todėl nepaisant to, kad visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje galioja tie patys įstatymai, gavus rezultatus negalime drąsiai teigti, jog tokia pat situacija, kuri minima šiame tyrime yra ir visose kitose Lietuvos savivaldybėse. Kadangi kiekvieno savivaldybėje dirba skirtingų darbo patirčių ar kompetencijų specialistai, susiduriama ir su skirtingomis problemomis. Savivaldybių veiklos rezultatai gali būti skirtingi, tad ir gauti tyrimo rezultatai negali būti 100 procentų taikomi visos Lietuvos savivaldybėms.

Taip pat verta paminėti, jog atliekant šį tyrimą jam nemažą įtaką padarė ir visame pasaulyje siaučianti Covid-19 pandemija. Tyrimas buvo pradėtas dar Lietuvoje esant karantinui, o po jo, bijant užsikrėsti – daug kas nenorėjo susitikti gyvai, tad ir didžioji dalis interviu buvo vykdomi telefonu, kiti iš viso interviu duoti atsisakė. Būtent dėl to patirties vaiko globos srityje kriterijus buvo taikytas ne visiems informantams – 4 iš jų turėjo vieneriais metais nei tyrimo pradžioje numatyta (5 metai) mažesnę darbo patirtį – (tai yra 4 metų patirtis) vaikų teisių srityje ar vaikų globos namų reformos projekto įgyvendinime.

3.2 Tyrimo atranka ir tiriamieji

Tyrimo atranka. Tyrimo imčiai sudaryti buvo pasitelkta mišri imtis: kriterinė atranka. Tokia atranka pasirinkta todėl, nes ji padeda užtikrinti tyrimo duomenų kokybę; homogeninė atranka pasirinkta, nes ši imtis formuojama pasitelkiant panašius atvejus, o šio tyrimo pagrindiniai informantai yra vaiko globos ekspertai, tad čia svarbūs būtent su šia sritimi susiję žmonės. Tyrime taip pat pasitelkta ir sniego gniūžtės atranka. Visų pirmiausia, pasitelkus pažįstamus buvo gautas sutikimas apklausti tam tikrų institucijų savo srities ekspertus, po to, jų pagalba buvo gauta kitų, galimų informantų kontaktai. Bet svarbiausia, kad viso tyrimo metu buvo nustatyti tam tikri kriterijai, kuriuos turėjo atitikti tyrimo dalyviai. Tiesa, kriterijų pasirinkta nedaug, bet tyrimo autorės nuomone, kriterijai padėjo surinkti kokybiškesnius duomenis. Pagrindinis kriterijus, kuris buvo taikytas yra: ar informantas ne mažiau nei

5 metus dirba vaikų teisių apsaugos srityje, arba dirba su bendruomeninių vaikų globos namų perėjimo projektu, bei susiduria su administravimo reformomis. Tai gali būti: Panevėžio rajono savivaldybės, Panevėžio miesto savivaldybės, buvusių Algimanto Bandzos vaikų ir kūdikių globos namų (dabar A. Bandzos socialinių paslaugų namų) administracijos darbuotojas, Panevėžio socialinių paslaugų centro darbuotojas, vaikų teisių apsaugos darbuotojas. Į atranką neįtraukiami šių įstaigų psichologai, vaikų namų (ar bendruomeninių globos namų) auklėtojai, nes jie, autorės nuomone, prie reformos administracinių procesų prisilietė mažiau.

Tyrimo imtis. Kokybiniams tyrimams nėra aiškių imties dydžio nustatymo taisyklių[106]. Pats kokybinio tyrimo imties dydis priklauso nuo daugelio veiksnių. Prieš atliekant tyrimą, buvo norima, kad gaunami tyrimo duomenys būtų kuo daugiau informatyvūs. Metodologinėje literatūroje sakoma, jog *„į tyrimą verta traukti naujus imties vienetus tol, kol pradeda mažėti gaunamų duomenų informatyvumas“*[107]. Tad čia griežto imties dydžio nustatyta nebuvo, tačiau pati tyrimo autorė išsikėlė tikslą apklausti mažiausiai 6 informantus su mintimi, kad jeigu informacijos surinkta bus per mažai (apklausus 6 ji vis dar nesikartos), bus mėginama informantų kiekį padidinti. Apklausus 6 informantus buvo nuspręsta paieškoti daugiau šios srities ekspertų, nes tyrimo autorei dar buvo likusių klausimų, į kuriuos norėjosi daugiau ekspertų atsakymų bei nuomonių.

[106] Bronislavas Bitinas, Liudmila Rupšienė ir Vilma Žydžiūnaitė, *Kokybinių tyrimų metodologija,* (Klaipėda, 2008), 104.
[107] *Ibid,* 105.

4. PANEVĖŽIO RAJONO IR MIESTO SAVIVALDYBIŲ VAIKŲ GLOBOS NAMŲ ADMINISTRAVIMO KAITOS DEINSTITUCIONALIZACIJOS METU TYRIMAS

4.1. Kokybinio tyrimo rezultatų analizė

Remiantis tyrimo duomenimis, interviu dalyvavo 9 ekspertai iš kurių 2 buvo vyriausiosios socialinės darbuotojos, 1 nacionalinė pertvarkos ekspertė, 2 regioniniai pertvarkos ekspertai, 1 bendruomeninių globos namų socialinė darbuotoja, 1 globos namų vadovė, 1 paslaugų centro vadovė, 1 tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorė. Tyrime dalyvavusiųjų respondentų lyties pasiskirstymas tyrime: 1 vyras ir 8 moterys. Kokybinis, pusiau struktūruotas tyrimas, kaip jau ir minėta, turėjo 7 bazinius klausimus, kurie buvo užduodami visiems tyrimo dalyviams. Pirmasis klausimas buvo apie informanto darbo patirtį vaiko globos srityje. Jis skambėjo taip: *Kokia jūsų darbo patirtis vaiko globos, socialinės apsaugos sferoje?* Apačioje pateiktoje lentelėje (*8 lentelė*) išvestas bendras informantų darbo patirties vaiko gerovės srityje – bendras vidurkis yra 9 metai.

8 Lentelė. **Respondentų darbo patirtis vaiko gerovės srityje**

Informantas		**Darbo patirtis metais**
1)	A	22 metai
2)	B	16 metų
3)	C	4 metai
4)	D	7 metai
5)	E	11 metų
6)	F	4 metai
7)	G	4 metai
8)	H	5 metai
9)	I	4 metai
Bendras informantų darbo patirties vidurkis metais: **~9 metai**		

Interviu metu, vienas iš respondentams užduotų klausimų buvo: *darbuotojų rengimas pertvarkai, ar jis buvo atliekamas Panevėžyje, jei taip, kokiais būdais?* Šiuo klausimu buvo norima išsiaiškinti, ar Panevėžio miesto ir rajono, bei vaikų globos namų darbuotojai buvo rengiami planuojamai pertvarkai. Atliekant gautų rezultatų analizę, buvo išskirtos 4 kategorijos: GIMK mokymų programa; Mokymų administravimas; Privalomas kompetencijos kėlimas, Darbuotojų įsitraukimas ir mokymasis naujiems darbuotojams (žr. priedas 4).

Teorinėje dalyje jau buvo minėti GIMK mokymai. Informantas **B-11** tik dar kartą patvirtino, jog jie Lietuvoje atsirado 2008 metais ir pabrėžė vieną svarbų faktą: jog jie buvo privalomi visiems bendruomeninių globos namų darbuotojams: *„GIMK mokymai atsirado 2008 metais. Jie toliau buvo tęsiami ir pertvarkos metu. Ši programa buvo pirkta pagal licenciją, kai ji baigėsi, ją adaptavo Lietuvai, pakeitė truputėlį ir atsirado toks naujas dalykas, kad GIMK mokymai yra privalomi bendruomeninių globos namų darbuotojam visiem.“* Ši programa yra viena pagrindinių Lietuvoje, kurios metu mokomi ne tik globos įtaigų darbuotojai, bet ir būsimi globėjai. Tokie mokymai reikalingi tam, kad darbuotojai galėtų suteikti kokybiškas socialines paslaugas. Tiesa, atnaujintą GIMK programą pabaigti visi turi iki 2020 metų pabaigos: **B-12** *„[...] dabar iki gruodžio 31 d. (2020 m.) visi darbuotojai turi būti pabaigę šią programą, ši programa (GIMK) jau naujesnė ir ji buvo patvirtinta 2018 metų birželio 1 dieną.“* Privalomi mokymai turėjo būti baigti anksčiau: **D-9** *„Iki 2019 metų gruodžio 31 d. visi socialiniai darbuotojai ir padejejai išklausę tam tikrą kursą (praktinių ir teorinių mokymų) ir be gauto pažymėjimo, darbuotojai dirbti vaikų bendruomeniniuose namuose – negali“,* bet dėl vykstančios Covid-19 pandemijos terminai buvo pratęsti. Galima teigti, jog toks privalomas darbuotojų mokymas rodo ne tik tikslą plėsti darbuotojų žinias, bet ir šių mokymų poreikį – darbuotojams trūksta tam tikrų žinių.

Dar viena išskirta ir labai svarbi kategorija buvo mokymų administravimas. Čia išskiriamos mokymų organizavimo procedūros, pvz.: pabrėžiami mokymų terminai: **A-13** *„Čia labai svarbūs terminai, datos, nes paslauga yra mokama.“* Kalbant apie administravimą, vienas iš informantų iškėlė problemą: mokymų eigoje paaiškėjo, jog trūksta tam tikrų specialistų. Tai reiškia jog atsiradus naujų darbuotojų poreikiui, buvo kuriamos naujos pareigybės (joms sudaromi aprašai), o nauji darbuotojai būtinai turėjo būti apmokomi: **B-10** *„[...] dokumentų kūrimas, kurie reglamentuotų tą darbą jau bendruomeniniuose globos namuose.“* Kaip matome, net ir mokymų organizavime yra itin daug neišvengiamų administracinių procedūrų, kurios turi būti įgyvendintos. Štai pavyzdžiui: visi mokymai pirkti konkursų būdu: **G-10** *„Mokymams skelbiamas konkursas [...] Galbūt tai ir lėtina pačią mokymų procedūrą, bet viskas vyksta viešųjų pirkimų būdu“,* čia informantas išskyrė tai, jog būtent konkursų skelbimai lėtino mokymų procesus. Tad rengiant mokymus, jų organizatoriai sužinojus apie tam tikrų mokymų poreikį negalėjo kviestis bet kokio lektoriaus – visų pirmiausia turėjo būti vykdomas konkursas. Kalbant apie konkursus, ne visi jie buvo vienodi: **G-12** *„[...] buvo tokių konkursų, kur labai dideli mokymai ir kur tikrai mes norim kokybės, tai tokiu atveju jau tiekėjai teikia programas ir pirmiausia, dar net nežinant kainos yra vertinamos programos ir išrenkama geriausia, nesvarbu kiek ji kainuoja.“* Čia taip pat paliečiama ir kaina. Informanto suteiktomis žiniomis: kai kurie mokymai kainuodavo brangiau, ne tokie svarbūs mokymai be abejonės – buvo pigesni: **G-11** *„Yra tokių mokymų ir pirktų už mažiausias kainas, vien dėl to, kad sutaupyti laiko [...] pirkimų procedūros labai ilgai užtrunka.“* Tiesa, kalbant apie mokymosi poreikį, informantas sakė, jog kiekvienų mokymų metu buvo

aiškinamasis trūkstamų mokymų poreikis: **E-10** *„Buvo eita su laiku ir žiūrima koks ir kokių tuo metu yra mokymų poreikis. [...] Kiekvienų mokymų metu žmonės, kurie dalyvavo mokymuose pildydavo anketas kokie mokymai jiems aktualūs ateityje.“* Tokiu būdu buvo tarsi norima sumažinti darbuotojų kompetencijos stygiaus spragas ir tas spragas buvo bandoma užpildyti reikiamais mokymais, kas iš tiesų yra labai sveikintina.

Na, ir paskutinė, mokymams išskirta kategorija: privalomas kompetencijos kėlimas, darbuotojų įsitraukimas ir mokymasis naujiems darbuotojams. Buvo apmokomi ne tik seni **F-6** *„Buvo atnaujinamos darbuotojų žinios“*, bet ir naujai pradėję dirbti darbuotojai: **B-9** *„Kadangi reikėjo daugiau darbuotojų, tai buvo skelbiamos atrankos ir žodžiu, atrinktiem darbuotojam vedėme mokymus.“* Ir be jokios abejonės – mokymai nežada baigtis: **E-8** *„Dar yra planuojami mokymai visiems darbuotojams pereinant dirbti į bendruomeninius vaikų globos namus“*, nes tai yra itin svarbus procesas, kuris užtikrina socialinių paslaugų kokybę. Nepaisant to, jog visi informantai kalbėjo apie tai, jog mokymai tikrai vyko ir visi darbuotojai privalėjo juose dalyvauti, visgi nebuvo apseita ir be neigiamų mokymų vertinimų: **H-17** *„[...] pačioje pertvarkoje [...] nebuvo tinkamai paruošti vaiko teisių apsaugos darbuotojai, ypač tie kurie naujai atėjo per pačią pertvarką, jie padarė labai daug klaidų.“* Informantai taip pat išskyrė ir ekspertų įsitraukimo svarbą dalyvaujant mokymuose, nes būtent pertvarkos ekspertai buvo tie žmonės, kurie žinojo realią situaciją apie problemas jų dirbamuose regionuose, ir visa tai galėjo iškelti mokymų metu, bei tas problemas analizuoti. Deja, informantas I pabrėžė, jog toks ekspertų įsitraukimas vis dėl to galėjo būti aktyvesnis ir tikrai būtų atnešęs daug naudos. Taip pat, čia šis informantas išskyrė ir tai, jog tam tikrų įstaigų vadovai mokymuose dalyvaudavo ne tik dėl to, kad norėtų gilinti savo, kaip eksperto žinias, ar paskatinti mokytis savo darbuotojus – buvo ir tokių vadovų, kurie mokymuose dalyvavo tam, kad prižiūrėtų, jog darbuotojai nepasakytų per daug: **I-4** „[...] v*adovai dažnai bandė sustabdyti tą pertvarką dalyvaudami, patys neigdami, patys sakykim keldami konfliktus, kad tik tos pertvarkos nebūtų. Ir tai liečia ir Panevėžį.“* Tad tai parodo, jog ne visose vaikų globos įstaigose jų vadovai norėjo esamas problemas kelti į viešumą. Darbo autorės nuomone, ateityje rengiant tokius mokymus reiktų vengti vadovų dalyvavimo juose tam, kad mokymuose dalyvaujantys asmenys jaustųsi laisviau ir mokymų kokybė nukentėtų kuo mažiau. Žemiau pateiktame paveikslėlyje (*6 pav*.) matote į ką atsižvelgiant buvo organizuojami darbuotojų mokymai.

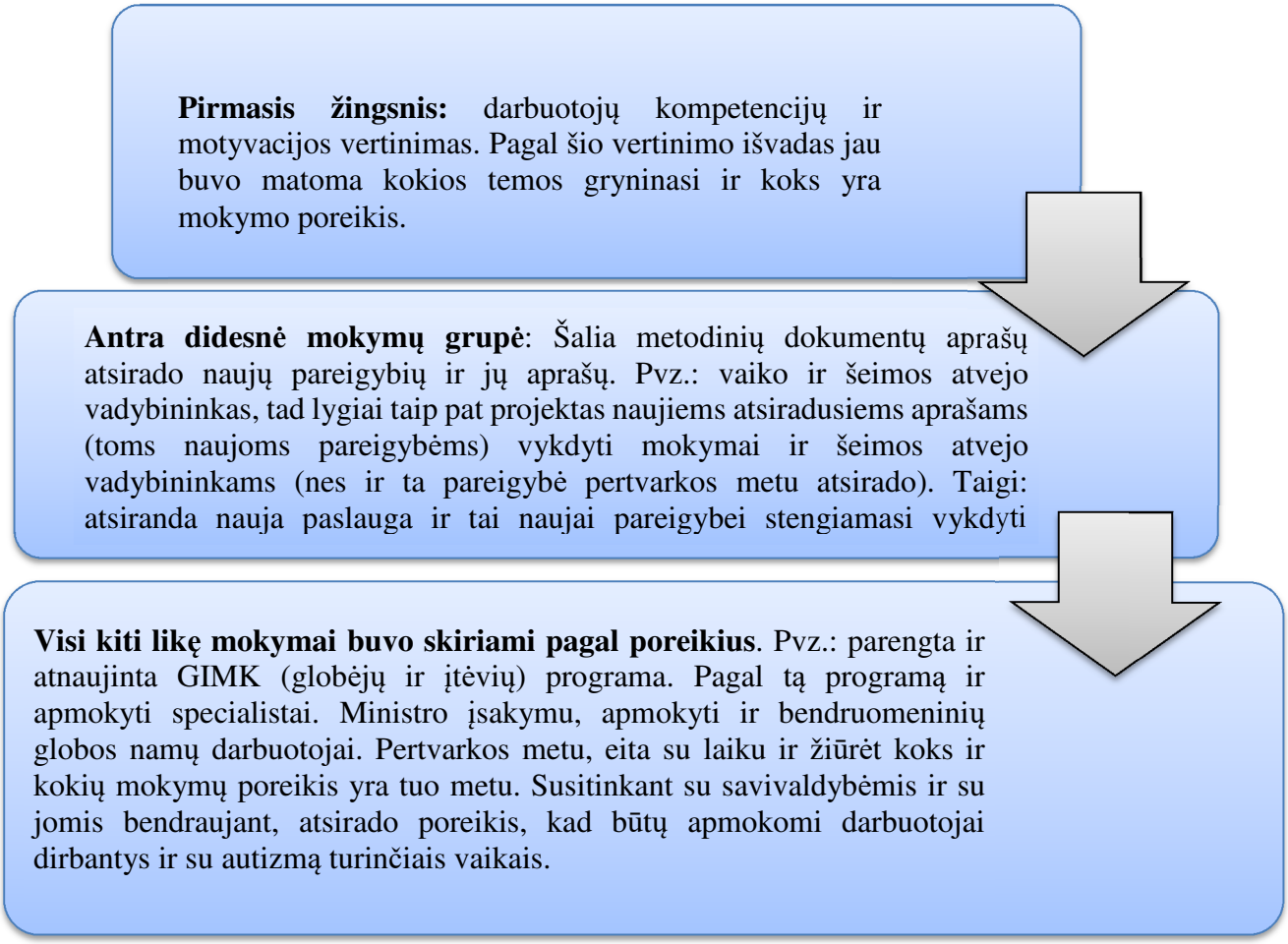

6 pav. Mokymų organizavimo specifikos

Priešinimasi pertvarkai pastebi ir mokslininkai. Mokslininkams atliekant įvairius tyrimus, pastebėta, jog dažnai darbuotojai priešinasi pertvarkai. Dar 2015 metais buvo atliktas institucinio pasipriešinimo pertvarkai tyrimas jo rezultatai parodė, kad dėl pasipriešinimo dažnai būna kaltas pats darbuotojų pasiruošimas pertvarkai: „Darbuotojai priešinasi dėl to, kad dirba paternalistinės globos metodais ir neturi kompetencijų teikti bendruomenines paslaugas. Šį fenomeną galima susieti su darbuotojų prisitaikymu prie esamos sistemos, kai personalas, veikdamas pagal nustatytas taisykles, vertybes, normas, prisideda prie įstaigos funkcijų įgyvendinimo. Darbuotojai nesigilina į veiklos ir teikiamų paslaugų efektyvumą, taip pat neviešina institucijoje pasireiškiančių neigiamų aspektų[108]“. Tad tokios Lietuvos mokslininkų atliktų tyrimų įžvalgos tik dar kartą patvirtina faktą, kad darbuotojų Lietuvoje rengimas ir jų kvalifikacijos kėlimas itin svarbus ir deinstitucionalizacijos procese.

Apibendrinant darbuotojų rengimą pertvarkai, galima teigti, jog visoje Lietuvoje – taip pat ir Panevėžio krašte jis nenuginčijamai buvo vykdomas. Jį kuravo nacionaliniai ir regioniniai ekspertai. Mokymų administravimas, organizavimas turėjo tam tikras procedūras, pvz. mokymai buvo skelbiami

[108] Rasa Genienė ir Eglė Šumskienė, "Stacionarios Globos Pertvarka Lietuvoje Institucionalizmo Teorijos Požiūriu", *STEPP: Socialinė Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika 12,* no. 12 (2016): 83, https://www.journals.vu.lt/STEPP/article/view/9818/7637

konkurso būdu. Mokymų būta: privalomų visiems globos namų darbuotojams ir tokių, kurie atsirado jau pačios pertvarkos eigoje – atkreipiant dėmesį į savivaldybių, globos įstaigų darbuotojų esamus poreikius.

Tyrimo metu užduoti du klausimai: *Deinstitucionalizacija, ar manote, jog vaikų globos namų pertvarka ir bendruomeninių namų kūrimas Panevėžyje vyksta efektyviai?* Ir *2014 – 2020 metai, kokie Jūsų nuomone didžiausi pokyčiai įvyko vaikų globos namų valdyme (gal galite pateikti pavyzdžių)?* Jie buvo patys plačiausi ir į juos atsakydami, ekspertai suteikė labai daug įvairios informacijos. Tad visi šių dviejų klausimų atsakymai susisteminti į vieną lentelę, mat diskutuojant su informantais šie klausimai buvo aptariami drauge, tad ir atsakymai į šiuos du klausimus persipynė ir tarsi vienas kitą papildė. Prieduose pridėtoje lentelėje (5 priedas) matote šiems dviejiems klausimams išskirtas 5 kategorijas: *Bendruomeniniai globos namai; Pertvarkos finansai; Ekspertų veikla pertvarkos metu; Pertvarkos atnešti pokyčiai bei naujos administracinės procedūros ir reikalavimai; Efektyvumas.* Tad toliau apžvelgsime kiekvieną iš išskirtų kategorijų.

Kategorija bendruomeniniai globos namai. Po šia kategorija „slepiasi“ su bendruomeninių globos namų infrastruktūros įsigijimu susiję klausimai. Informantai čia išskyrė bendruomeninių globos namų įsigijimo peripetijas, taip pat nurodė ir licencijų gavimo svarbą ir pan. **B-2** *„Pirmas butas Panevėžyje nupirktas buvo 2017 metų liepos 20 d., o kadangi reikia jį įrengti, gauti veiklos licenciją, tai atidarymas buvo 2017 m. spalio 2 d.“* Informantas pabrėžia, jog nupirkus butą ir jį sutvarkius, vaikų bute iš karto apgyvendinti negali, nes visų pirmiausia reikia gauti veiklos licenciją, kurią išduoda Socialinių paslaugų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Priežiūros departamentas ne tik išduoda licencijas, bet ir prižiūri kaip laikomasi licencijuojamos veiklos sąlygų. Šiuo metu Panevėžio mieste yra 4 butai, tačiau viename iš jų dar niekas negyvena, nes jį reikia įrengti ir gauti licenciją: **B-4** *„[...] yra jau 4 butai, tik vienas iš jų dar pilnai neįrengtas. Licencijas išdavinėja socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie socialinės ir darbo ministerijos.“* Gavus licenciją globos įstaiga yra tikrinama ir jeigu nebeatitinka reikalavimų – gali jos netekti. Socialinių paslaugų priežiūros departamentas planinį licencijos turėtojo patikrinimą atlieka ne rečiau kaip kartą per 5 metus[109]. Vis dėlto, žvelgiant į ekspertų suteiktą informaciją, galime daryti prielaidą, jog mieste būstų įsigijimas ir jų įrengimas vyksta kur kas sparčiau ir lengviau. Čia pabrėžiama jog Panevėžio rajono savivaldybei sunku rasti reikalavimus atitinkančius būstus, bet nepaisant šios kliūties jau yra nupirkti keli pastatai **H-9** *„Dažniausiai namai yra tokie senesnės statybos, ten pavyzdžiui miegamieji, kur vaikui reikia ne mažiau keturiolikos kvadratų – yra po dešimt kvadratų. Ir viskas – toks būstas dažnai nebetinka [...] surasti būstus yra šioks toks iššūkis, bet pamažu viskas juda į priekį.“* Kadangi buvę Panevėžio

[109] „Dėl Socialinės globos įstaigų licencijavimo taisyklių patvirtinimo“, TAR, žiūrėta 2020 m. spalio 14 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/e7dae8a090d311e4bb408baba2bdddf3/nnUEWzZOPF

rajono globos namai atstovauja Panevėžio rajonui – būstai turi būti įsigyjami rajono Panevėžio teritorijoje, o ne mieste, tad ir būstų ieškota įvairiuose Panevėžio rajono miestelių teritorijose.

Visgi, pagal informantą I, jeigu jau yra nupirkta ir įrengta infrastruktūra, negalima teigti, jog ta savivaldybė tikrai puikiai tvarkosi ir su paslaugos teikimu neturi jokių bėdų **I-18** *„[...] vieni, tai darė atsakingai, siekdami geriausio rezultato, kiti naudojo jau turimą, dažnai atlikusią infrastruktūrą, treti siekė gelbėti tuštėjančias kaimo mokyklas. Tarp siekiančių atsakingai pasirengti vaikų globos namų pertvarkai priskirčiau Panevėžio rajono savivaldybę.“* Tad jeigu tam tikroje savivaldybėje pastebime, jog buvo įsigyta visa bendruomeniniams namams reikiama infrastruktūra – dar tikrai negalima teigti, jog būtent toje savivaldybėje pertvarka vyksta sklandžiai.

Pertvarkos finansų kategorija. Pertvarkos sėkmei daug ką duoda ir turimi finansai. Kaip žinome, daugelį lėšų perėjimui nuo institucinių prie bendruomeninių globos namų skyrė Europos Sąjunga, mažesnę dalį turėjo skirti savivaldybės, kur šis perėjimas įgyvendinamas. **H-13** *„[...] didelis finansavimas buvo iš europinių pinigų, prisideda ir savivaldybė.“* Nepaisant to išskirta, jog Panevėžio miesto savivaldybė yra finansiškai pajėgesnė vykdyti reformą, o rajono savivaldybė turi mažiau lėšų: **C-9** *„[...] rajono savivaldybė turi mažiau lėšų ir ten pastebima keistų fenomenų.“* Vienas iš ekspertų pasakojo, jog ėjo ir į rajono savivaldybę ir kalbėjo apie atlyginimų kėlimą, mat rajono socialiniai ir globos namų darbuotojai gavo mažiau nei miesto. Bet buvo ekspertų, kurie teigė, jog finansavimas buvo pakankamas: **H-12** *„Finansavimas yra pakankamas. Bet jei būtų finansiniai ištekliai didesni, aišku, galėtume dar daugiau padaryti.“* Paklausus apie bendruomeninių globos namų išlaikymą, vienas iš ekspertų atsakė, jog bendruomeniniai globos namai yra tikrai brangesnė paslauga: **D-7** *„Seniau už patarnavimus mokėjo tik centras, bet dabar, kadangi yra daug butų, tad ir brangiau išeina apmokėti visus aptarnavimo mokesčius: vanduo, elektra, kabelinė, internetas ir t.t. Tad kaštai tikrai išaugo.“* Ir tikrai, jeigu anksčiau visi vaikai gyvendavo vienoje vietoje, dabar yra daugiau butų, o juose naudojamas vanduo, elektra ir t.t., tad vien už komunalines paslaugas jau tenka mokėti daugiau. Dar išskirtas vienas įdomus punktas: kiekviena savivaldybė turi savo vaiko išlaikymo įkainius. Tai puikiai iliustruoja informantas: **D-6** *„Buvo atvejis, kad vienu metu Panevėžyje buvo tiek daug vaikų paimta, kad jų nebuvo net kur talpinti, tam teko juos vežti į Šiaulius, o Šiauliuose jau yra kiti įkainiai ir savivaldybei juos išeina brangiau išlaikyti.“* Jeigu savivaldybė, savo rajonui priklausantį vaiką perkelia į kitos savivaldybės globos įstaigą - vis tiek rūpinasi vaiku ir apmoka to vaiko išlaikymo išlaidas. Dar vienas pastebėjimas susijęs su finansais, kurį išskyrė kita ekspertė: Panevėžio mieste veikia Algimanto Bandzos socialinių paslaugų namai, kurie turi pavaldumą socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, taip pat, Panevėžyje yra socialinių paslaugų centras, kuris pavaldus Panevėžio miesto savivaldybei. Abi šios įstaigos kuria bendruomeninius vaikų globos namus tame pačiame mieste – Panevėžyje: **I-14** *„Jeigu žiūrėti finansiškai, vietovės ir turinio prasme, tai [...] galbūt tikslingiau, vaikų globos paslaugas teikti ir*

specializuotis vienai įstaigai, nes analogiškos institucijos, kuria analogiškas paslaugas viename mieste.“ Tai reiškia, kad viename mieste veikia dvi įstaigos, kurios teikia vienodas socialines paslaugas vaikams ir financine prasme valstybei toks dviejų įstaigų vienoje savivaldybėje išlaikymas tampa brangesnis.

Ekspertų veikla pertvarkos metu. Pertvarkos metu atsirado daug naujų pareigybių, kurios padėtų užtikrinti sėkmingą pertvarkos įgyvendinimą. Viena iš tokių buvo regioniniai ir nacionaliniai pertvarkos ekspertai. Tyrimo metu buvo apklausti 2 regioniniai ir 1 nacionalinis ekspertas. **I-8** *„Projektas turėjo savo tikslus - sukurti sąlygas, reikalingas veiksmingos perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų sistemos kūrimui ir įgyvendinimui Lietuvoje. Pradėję dirbti regionuose, pastebėjome, kad situacija kiekviename regione labai skirtinga – vienur jau buvo prasidėję pertvarkos procesai, kitur vyko didžiulis pasipriešinimas jiems.“* **I-5** *„Pradėjus dirbti tapo aišku, kad nuo 2014 m. jau yra įvykę pokyčiai ir tas pirminis ministerijos matymas, jau dabar yra koreguotinas arba situacija labai sparčiai keičiasi dėl tam tikrų įvairių aplinkybių.“* Ekspertas išskyrė mintį, jog jau atėjus į šią poziciją, daug kas buvo suplanuota ministerijos lygmeniu: sprendimai jau buvo nuleisti iš viršaus į apačią ir jau reikėjo imtis priimtų sprendimų įgyvendinimo. Vis dėl to, pabrėžiama, jog ne visi priimti sprendimai, nuleisti iš „aukščiau“ buvo geri. Čia norima atkreipti dėmesį, jog veiksmo sūkuryje dirbantis regioninis ekspertas dažnai matė pagrindines problemas ir jų sprendimo galimybes bei geriau supranto vykstančius procesus, kai tuo tarpu ministerijos lygmeniu tie patys procesai galėjo atrodyti ir būti suprantami visiškai kitaip. Tad čia, pertvarkos kontekste, išskirtas svarbus regioninio eksperto vaidmuo. Reikia pabrėžti, kad Panevėžio mieste ir rajone pastebėta didelė ekspertų kaita: **I-6** *„[...] buvo be galo didelė ekspertų kaita, pasikeitė 2 dirbę ekspertai, vėliau, kurį laiką Panevėžio regionas iš viso eksperto neturėjo, o aš jau buvau 3 ekspertė, kuri pertvarkos procesus koordinavo Panevėžio miesto, Panevėžio rajono ir Pasvalio rajono savivaldybėse. Buvo smalsu, kodėl taip keičiasi darbuotojai? [...] atsakymo nebuvo, bet po to, kai pradėjau dirbti, supratau, kad vis tik yra nemenkas pasipriešinimas vykstantiems procesams, neapseinama ir be politinio spaudimo, kurių nepavyksta atlaikyti.“* Viešasis administravimas gali būti nagrinėjamas paliečiant teisinį, vadybinį arba politinį aspektus. Tyrimo metu buvo paliestas ir politinis aspektas Panevėžio miesto deinstitucionalizacijos procese, kaip matome, pertvarkos metu nebuvo išvengtss ir politinio spaudimo.

Ekspertinė paskirtis buvo itin svarbi ir reikalinga sėkmingam pertvarkos vystymuisi. Ekspertas regione buvo kuruojantis asmuo, kuris teikė metodinę pagalbą, atliko tarpininko funkcijas tarp ministerijos, savivaldybių, pertvarkomų įstaigų, kitų socialines paslaugas teikiančių valstybinių ir nevyriausybinių organizacijų. Vyko naujų formų paslaugų pilotavimas buvo reikalinga šių paslaugų teikimo priežiūra, taip pat buvo itin svarbu, kad visos veiklos būtų kokybiškai įgyvendinamos. **G-3** *„[...] regioninių ekspertų paskirtis buvo bendrauti su savivaldybėmis, su pertvarkomis įstaigomis, nešti jiems*

žinias, tikrinti kokybę ir pan.“. Dar vienas svarbus su ekspertais susijęs niuansas buvo tas, jog čia buvo išskirta regioniškumo svarba. Kiekviename Lietuvos regione (jų iš viso 10), buvo paskirtas regiono ekspertas. Regionai skyrėsi savivaldybių, pertvarkomų įstaigų, paslaugas teikiančių įstaigų skaičiumi. Pasak respondento, regionai taip pat skyrėsi ir požiūriu į institucinės globos pertvarkos svarbą bei geranoriškumu ją vykdant: **I-7** *„[...] „labai pertvarkai pasirodė svarbu regioniškumas, nes kai tu turi visą bendrą regiono vaizdą, teikiamą medicininių, socialinių, pedagoginių paslaugų spektrą[...] Ir kai matai visas savivaldybes, gali jas lyginti, pateikti ir aptarti jų teigiamą arba neigiamą patirtį, planuoti paslaugų plėtrą regiono mastu. Atsiranda klasterizacijos principas. Turi tada daugiau tokių veiklos elementų, [...] kai turi kelias konkrečias savivaldybes, tai tavo darbas tampa labiau kaip tam tikrų užduočių atlikimas [...]“*. Informantas teigė, jog jeigu turi priskirtą ne visą regioną yra sunkiau, nes nematai viso bendro regiono vaizdo, o tai apsunkina darbą. Tad matome, jog pertvarkos ekspertai pertvarkos metu susidūrė su įvairiausias išsūkiais.

Pertvarkos atnešti pokyčiai bei naujos administracinės procedūros ir reikalavimai. Ši kategorija itin plati, joje išskiriamos atsiradusios naujos procedūros, bei administracinių procedūrų reikalavimai. Paprašius išskirti didžiausius įvykusius pokyčius, nemaža dalis informantų pirmenybę teikė pačiam bendruomeninių globos namų kūrimuisi, naujos vaiko gerovės politikos vykdymo faktui **A-2** *„[...] svarbiausias pokytis [...], kad pradėjo keistis valstybės politika vaiko apsaugos srityje.“* Kaip ir buvo minėta, pertvarkos metu atsirado daug naujų pareigybių, viena iš tokių buvo budintys darbuotojai: **B-6** *„2015 metais Lietuvoje atsirado socialiniai globėjai, kurie už atlygį dirbo (tuo metu vaiką vežDavo ne į globos namus, o tam darbuotojui). Dabar jie vadinami budinčiais darbuotojais.“* Iš pradžių tokie darbuotojai dirbo pagal darbo sutartis, dabar jie dirba individualios veiklos principu: **B-7** *„[...] pas mus jie pradžioje dirbo pagal darbo sutartį (mes juos turėjome 2), o dabar tokių budinčių darbuotojų yra 6 ir jie dirba jau pagal individualią veiklą.“* Tad matome, kad pertvarkos metu keitėsi ir tam tikrų darbuotojų samdymo tvarkos, tačiau ir tiems darbuotojams buvo taikomi griežti reikalavimai: **D-4** *„[...] asmenys turi atitikti reikalavimus – gyvenamas patalpas turėti, praeiti medicininę patikrą. Budintis globėjas visada turi būti namie, negali turėti kito darbo, jis yra pasirinkęs kokio amžiaus globotinių nori, gali priimti.“*

Kalbant tik apie Panevėžio miesto pokyčius reiktų išskirti itin svarbų faktą, kad pati Panevėžio miesto savivaldybė neturėjo vaikų globos namų, tad ir pertvarkyti nebuvo ko – viską reikėjo kurti naujai: **C-4** *„[...] Panevėžio miestas neturėjo tos pertvarkos, nes jie neturėjo savo vaikų globos namų, tad jiems nebuvo ką ir pertvarkyti – jie tiesiog turėjo nuo nulio sukurti tuos bendruomeninius globos namus.“* Čia reikia įvertinti Panevėžio miesto savivaldybės pastangas ir veiklą kuriant bendruomeninius globos namus. **C-2** *„[...] Panevėžys ėmėsi iniciatyvos, nes kadangi nutraukus institucinių namų veiklą, jie patys įsteigė bendruomeninius vaikų globos namus ir surado jiems budinčius darbuotojus ir juos paruošė.„*

Mieste įsikūrė ir socialinių paslaugų centras: **B-3** *„Socialinių paslaugų centras priklauso miesto savivaldybei, tai yra biudžetinė įstaiga ir finansavimą būtent pirkti pvz. būstą (bendruomeniniams vaikų namams) skiria Panevėžio miesto savivaldybė.„* Šis centras pavaldus Panevėžio miesto savivaldybei.

Na, o prie buvusių Algimanto Bandzos kūdikių ir globos namų pertvarkos, Panevėžio miesto savivaldybė neprisidėjo, nes tai jai nepavaldi institucija: ***C-1*** *„Specifika yra ta, kad Panevėžio miesto savivaldybė mažai prisidėjo. Bandzos namai turi tiesioginį pavaldumą ministerijai, tad ministerija čia vykdė pertvarką tiesiogiai (neįtraukiant tarpinės grandies).“* Tuo tarpu Panevėžio rajone situacija visiškai kitokia – čia buvo rajono vaikų globos namai, kuriuos reikėjo pertvarkyti: **C-7** *„Panevėžio miestas (neturi nieko papildomai išlaikyti, nes nėra ko uždaryti), o tik kurti kažką naujo. Tuo tarpu rajone reikia uždaryti šituos namus ir įkurti bendruomeninius.“* Todėl rajono savivaldybei tai buvo didesnis iššūkis: reikėjo panaikinti institucinius globos namus ir juos paversti į bendruomeninius globos namus.

Svarbu tai, jog atsirado globos centras: **H-2** *„2018 metais įsisteigė globos centras su globos koordinatoriais, prasidėjo darbas jau su esančiais globėjais.“* Panevėžio rajone, buvusieji globos namai dabar taip pat atlieka globos centro funkciją: **E-1 „***Globos namams buvo patikėta vykdyti globos centro funkcijas.“* Tad dabar, darbuotojai Linkaučiuose (buvusiuose rajono vaikų globos namuose) atlieka nebe vaikų namų, o globos centro funkcijas: **H-6** *„[...] darbuotojai esantys Linkaučiuose dabar rengia reikalingus dokumentus arba jei kokius susitikimus jie ten daro ir jie realiai dirba visame rajone, kur reikia – ten ir važiuoja, jie teikia pagalbą. Globėjai gali bet kada kreiptis, vyksta toks tarsi komandinis darbas – važinėjantis, mobilus darbas.“* Lėtesnius procesus rajone vienas iš informantų pateisino tuo, jog kiekvienam vaikui ir jo atvejui buvo skiriamas ypatingas dėmesys: **I-16** *„Darom kiekvieno vaiko peržiūrą, su kiekvienu vaiku viską aptariam, nes pas juos (rajone) vyravo praktiškai vien paaugliai. Galvojam ką galim padaryti, kokias paslaugas kurti. Įsivertinam ką reikia padaryti, o tik tada kurkim.“* Tad dėl to čia bendruomeniniai globos namai bus įkurti tik šių metų pabaigoje ar net vėliau: **E-5** *„Rajone bendruomeniniai namai atsiras tik 2020 m. pabaigoje ar net 2021 m. pradžioje.“* Negana to, Linkaučiai prieš penkerius metus yra gavę Europos struktūrinių fondų paramą ir šiuose globos namuose yra padarytas remontas. Įstaigoms, kurios gavo šią paramą, joms padarytos išimtys, kad vaikai ten galės gyventi iki 2023 metų. Vadinasi, kad Panevėžio rajone ši įstaiga veiks dar apie trejus metus.

Kadangi pagrindinis akcentas yra tas, jog vyksta vaikų globos namų deinstuticionalizacija didžiausias dėmesys skiriamas vaikų globos procedūroms, jų kaitai ir t.t. Prasidėjus pertvarkai keitėsi ir vaikų iš tėvų paėmimo tvarkos, vaikų į bendruomeninius globos namus patekimo tvarkos ir t.t.: **D-5** *„Vaikai ką tik paimti iš šeimų – keliauja pas budinčius globėjus ir pas juos gali būti iki metų. O paskui keliauja jau į bendruomeninius globos namus.„* Čia vėlgi, akcentuojamas budinčių globėjų atsiradimas, iš jų vaikai dar gali grįžti pas savo tėvus. **D-3** *„Į bendruomeninius namus vaikai gali patekti tik su*

nuolatine globa, bet dabar naujiena atsirado – yra budintys globotojai, kurie irgi pavaldūs socialinių paslaugų centrui (jų dabar yra keturi) – tad jie atstoja tuos laikinuosius globos namus.“ Pats deinstitucionalizacijos projektas baigėsi 2020 metų balandžio 30 dieną, bet dėl karantino administraciniai projekto procesai šiek tiek užsitęsė: **G-7** *„[...] projektas turėjo baigtis 2020 m. balandžio 30 dieną, bet kadangi prasidėjo karantinas, viskas truputį užsitęsė [...] dabar iki rugsėjo pabaigos yra užbaigiamosios veiklos, archyvavimai, atsiskaitymai ir panašiai.“*

Taigi, apibendrinant į šių dviejų klausimų: *Deinstitucionalizacija, ar manote, jog vaikų globos namų pertvarka ir bendruomeninių namų kūrimas Panevėžyje vyksta efektyviai?* Ir *2014 – 2020 metai, kokie Jūsų nuomone didžiausi pokyčiai įvyko vaikų globos namų valdyme* informantų atsakymus, galima teigti, jog pasikeitė vaiko teisių politika valstybiniu lygmeniu – imti kurti bendruomeniniai globos namai. Tiesa, ne abiejose nagrinėjamuose savivaldybėse šie procesai vyko vienodai. Panevėžio miesto savivaldybėje veikiančios dvi analogiškas paslaugas teikiančios institucijos – tik skiriasi jų pavaldumai, su infrastruktūros pirkimu susidorojo kur kas lengviau, o viena iš jų – visas paslaugas kūrė nuo nulio. Tuo tarpu Panevėžio rajone esantys globos namai šiuose procesuose buvo kur kas lėtesni. Nepaisant visko, visas procedūras vykstančias globos namuose lydi administravimas: nupirkti butus ir juos sutvarkyti nepakanka: reikia atitikti nustatytas normas ir gauti veiklos licencijas. Įsteigus šiuos namus telieka pripažinti, jog jų išlaikymas yra kur kas brangesnis, o abejose savivaldybėse vykstančius deinstitucionalizacijos procesus lydi ir politika.

Jau teorinėje dalyje minėta tarpinstitucinio bendradarbiavimo svarba. Siekiant išsiaiškinti ar Panevėžio rajono ir miesto savivaldybėse vyko tarpinstitucinis bendradarbiavimas buvo užduotas klausimas: *tarpinstitucinis bendradarbiavimas, ar jis juntamas Panevėžyje tarp globos įstaigų ir rajono/miesto savivaldybės ir kitų institucijų?* Darbo prieduose pateiktoje lentelėje (žr. *6* priedas) matote išskirtas 2 kategorijas: Teigiamos bendradarbiavimo patirtys ir bendradarbiavimo kliūtys – tai tarsi išskirti bendradarbiavimo pliusai ir minusai esantys Panevėžio krašte.

7 pav. Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių bendradarbiavimas su kitomis įstaigomis

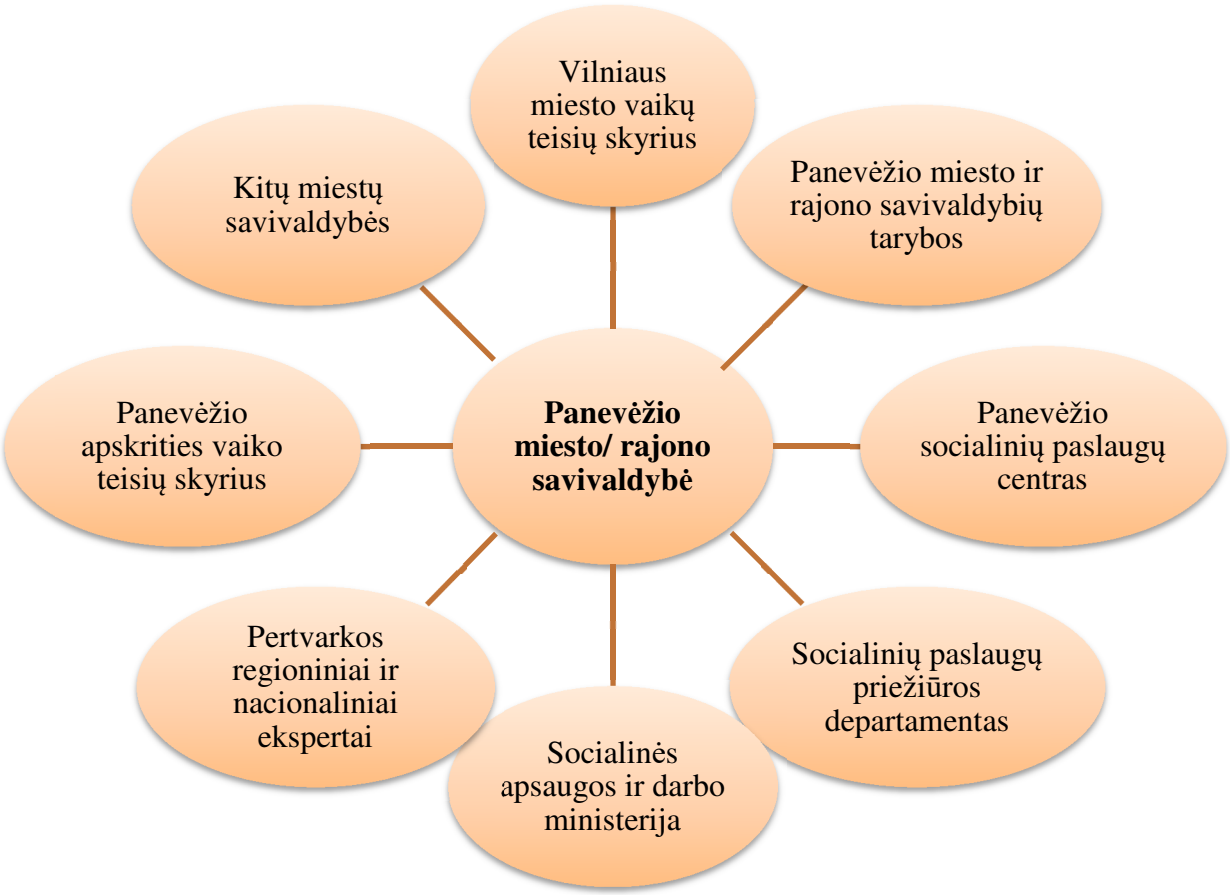

Sudaryta darbo autorės

Kalbant apie teigiamas bendradarbiavimo patirtis, reikia pabrėžti, jog jų buvo išskirta tikrai nemažai. Ko gero, tai rodo, jog rajono ir miesto savivaldybės, bei jose esančios vaikų globos įstaigos supranta bendradarbiavimo įtaką ir svarbą geriems pertvarkos rezultatams pasiekti. 7 paveiksle pavaizduotos visos informantų išskirtos institucijos, su kuriomis bendrauja Panevėžio miesto ir Rajono savivaldybės administruojant vaikų globos įstaigas. Visi informantai teigė, jog daugiau ar mažiau bendradarbiavimas vyksta, ir pabrėžiamas šio bendradarbiavimo gerėjimas: **E-10** *„Tarpinstitucinis bendradarbiavimas vyksta nuolat [...] jis ir galėtų būti kiek efektyvesnis, bet kuo toliau, tuo bendradarbiavimo kokybė ir apimtys gerėja.“* Panevėžio rajone buvęs darbuotojų pasyvumas ir nenoras bendradarbiauti baigėsi tada, kuomet apie pertvarką teigiamai ėmė kalbėti rajono savivaldybės meras: **H-13** *„Kol neatėjo tokia diena, kai per pirmadieninį pasitarimą pasakė meras: „o vis dėl to, šeimoje vaikam augti yra geriau“, tai tada visų nuomonė [...] pasikeitė ir visi pradėjo dirbti.“* Tai tik dar kartą įrodo ir įstaigos vadovo ar savivaldybės mero vaidmens svarbą administraciniuose procesuose – jei yra palaikymas, darbuotojai labiau motyvuoti dirbti.

Čia giriamas ir darbuotojų įsitraukimas ir to bendradarbiavimo ieškojimas, nebijojimas prašyti pagalbos: **I-15** *„Rajonas [...] jo skyriaus vedėjai buvo mažiausiai pažengę reformos prasme, bet jie buvo labiausiai besidomintys. [...] administracijos direktorius, pats visur dalyvauja, organizuoja pasitarimus,*

jam yra įdomu, jis strateguoja, pasiima namų darbus. Gal to rezultato tokio apčiuopiamo ir greito nebuvo, bet pati komunikacija ir pats girdėjimas [...]sakymas man nereikia vaikų namų pertvarkos tokio kaip vieneto, bet norime siekti kokybės.“ Taip pat išskirtas ir savivaldybės palaikymas, kas iš tiesų, yra labai svarbu, nes globos namai yra pavaldūs savivaldybėms ir geri tarpusavio santykiai yra labai svarbu: **B-13** *„Su miesto savivaldybe taip, labai viskas vyksta efektyviai ir konstruktyviai. Visada yra didelis palaikymas ir pagalba.“*

Minimas ir bendradarbiavimas su kitais miestais **F-7** *„Su kitais miestais bendradarbiaujama, ieškoma globėjų, budinčių globėjų ir t.t.“* Kaip kitas informantas teigia, jeigu nebūtų bendradarbiavimo tarp miestų ir apskritai – tarp institucijų, vaikams tektų ilgai laukti, o tai sumažintų globos paslaugų kokybę. Pavyzdžiui: yra vaikas, kuris neteko globos Panevėžio mieste, o globėjas yra Vilniuje, tad reikia bendradarbiauti su Vilniaus savivaldybe, nes Vilniaus savivaldybė turi paruošti globėjo vertinimus, surinkti reikiamus dokumentus. Abi savivaldybės derina kuo greičiau viską, kad vaikui kuo mažiau tektų laukti. Globėjas turi atitikti reikiamus reikalavimus. Vaikas gauna globą tos savivaldybės, kurioje negauna tos globos. **A-12** *„[...] jeigu nebūtų nebedradarbiaujama, terminai būtų labai ištęsti ir vaikui tektų labai ilgai laukti. Čia labai svarbūs terminai, datos, nes paslauga yra mokama.“* Bendradarbiavimo klausimu išskiriamas dar vienas svarbus aspektas: regioninių ekspertų pagalba: **H-19** *„Kai mačiau, kad pertvarka jau ne į tą pusę linksta arba kai nelabai kas norėdavo prisiimti tam tikrų darbų, arba kai nustodavo žmonės tikėti pertvarkos sėkme, tada kviesdavausi ekspertą ir eidavom pas valdžią, pas administracijos direktorių ir kalbėdavome.“* Tad kaip matome, bendradarbiavimas tikrai juntamas ir visi informantai patvirtino, jog jis Panevėžio miesto ir rajono savivaldybėse vyko ir toliau tęsiasi.

Tačiau nepaisant to, buvo išskirta ir neigiamų bendradarbiavimo pusių: išskiriamas nesusikalbėjimas tarp pačių įstaigų: **D-11** *„Kai tik pasinaikino institucinė globa buvo „grybų karas“ [...]. [...] mobili komanda imdavo ir vežDavo tuos vaikus, nors ministerijos rekomendacijos buvo išleistos, kad negalima vaiko iki trejų metų paimti iš šeimos, nes tam reikia teismo sprendimo, negali į bendruomeninius globos namus atvežti vaiko be sveikatos pažymos, tai iš tikrųjų – mes daug kariavom, kokius metus tai tikrai.“* Taip pat daugelis paminėjo tai, jog pati pertvarkos pradžia buvo labai sunki ir dėl negebėjimo bendradarbiauti: **B-15** *„Su vietinėmis vaiko teisėmis – dabar jau gerai, bet pati pradžia buvo labai sunki, kadangi buvo labai daug darbuotojų, kurie atėjo ne kvalifikuoti, nedirbę toj sritį, tai buvo tikrai sunku.“* Pasak respondento, būta ir konfliktų, kurie tęsėsi pakankamai ilgai: **I-20** *„[...] ministerija, kaip pertvarkos atstovą kaip mediatorių ėmė siųsti į tarpinstitucinius susirinkimus, kad žiūrėčiau, kas ten vyksta, bet susidariusi situacija, nesusikalbėjimų priežastys man iki galo taip ir netapo aiškios. Konfliktai vyko dar iki centralizacijos vaikų teisių, o 2018 metais jie jau buvo itin umūs.“* Pats informantas mano, jog ginčų pagrindinė problema yra ta, jog visi tarsi neturi bendro tikslo: **I-21** *„[...]*

neišsprendžiami tokie pamatiniai taškai, sakykim, ko mes siekiame. Susitelkiama į vieną situaciją kaltindami vieni kitus neveiksnumu, bet visi pamiršta bendro tikslo siekiamybę.“ Galbūt to bendro tikslo neturėjimą galėjo paveikti ir iš pradžių buvęs nusiteikimas prieš reformą ir jos nesuvokimas: **H-2** *„[...] prisimenu, [...] buvo tokia nuotaika, kad nebus čia tos reformos, nieko nespėsim, niekas neįvyks. Pas mus [...] šia reforma nelabai kas ir tikėjo [turima omenyje Panevėžio rajono savivaldybėje – G. Č.].“* O ir norinčių vadovauti, bet ne bendradarbiauti pasak informantų –pasitaiko: **C-13** *„Visi labai nori vadovauti, bet niekas bendradarbiauti.“* Tad matome, jos informantai išskyrė, jog bendradarbiavimas vyksta, tačiau net ir bendradarbiavime dar yra kur tobulėti, nes čia dar visko pasitaiko. Blogiausia, kad nesusikalbant, nevykstant bendradarbiavimui nukenčia vykstančios procedūros, darbų kokybė.

Taigi, apibendrinant informantų suteiktas žinias apie tarpintitucinį bendradarbiavimą Panevėžio rajone ir mieste, galima teigti, kad jis tarp globos įstaigų darbuotojų iš tiesų juntamas. Čia pabrėžiama, jog bendradarbiavimas būtinas norint, jog tam tikros administracinės procedūros neišsitęstų. Norima, jog bendradarbiavimas būtų efektyvesnis, mat abejose savivaldybėse būta ir konfliktų, kaip ir viena informantė išskyrė, kad tokie konfliktai galėjo atsirasti tiesiog dėl bendro tikslo neturėjimo ar skirtingo pertvarkos procesų ir pačios kai po tokios suvokimo neturėjimo.

2018 metais įvyko globos sistemos centralizavimas, dar kitaip šis procesas Lietuvoje žinomas kaip *Matuko reforma*. Interviu metu užduotas klausimas: *2018 – ųjų metų vaiko globos sistemos centralizavimas. Kas po jo pasikeitė Panevėžio rajono ir miesto globos namų valdyme?* Prieduose pateiktoje lentelėje (žr. *7* priedas) matote šiam klausimui išskirtas kategorijas: Vaiko teisių perorganizavimo administracinės subtilybės; Administracinės atsakomybės pokyčiai bei Centralizavimo procesų minusai.

Centralizacijos procesai prasidėjo nuo 2018 metų liepos 1 d. **A-19** *„Vaiko teisių apsauga nuo 2018 m. liepos 1 d. kas buvo perduota savivaldybėms, nuo šios dienos nei miesto nei rajono savivaldybės nebeturi vaiko teisių apsaugos skyrių.“* Vaiko teisų apsaugos tarnybos tapo pavaldžios centrinei institucijai, o Panevėžio apskritis dabar turi tik vieną veikų teisių apsaugos skyrių: **A-20** „*Vaiko teisių apsauga iškeliavo į valstybinį lygmenį“* ir ėmė dirbti pagal vieningus standartus. Daug kas keitėsi kalbant apie vaiko paėmimą iš šeimos **A-16** *„Reitingavimas: atsirado – pirma giminaičiai, o jei jų nėra – tada tik globos centras ir t.t.“* taip pat sugriežtėjo ir paties vaiko patekimas į globos įstaigą: **A-17** „*Itin sugriežtėjo vaiko iki trijų metų patekimas į globos įstaigą.“* Pirmiausia stengiamasi surasti vaiko giminaičius, kurie gali prižiūrėti vaiką, o jei tokių vaikas neturi, tik tada gali patekti į globos įstaigą. Svarbu tai, jog atsirado ir mobiliosios komandos, kurios dirba su šeimomis iš kurių paimamas vaikas. Mobilios komandos tikslas – padėti šeimai gebėti tinkamai rūpintis vaiku, kad jam būtų saugu grįžti į šeimą.: **B-17** *„[...] atsirado mobili komanda ir žodžiu, reorganizavo vaiko teises – pradžia buvo labai sunki.“*

Visų komandų, globos įstaigų, o taip pat savivaldybių globos skyrių veiklos yra prižiūrimos ir tikrinamos: **B-19** *„Panevėžio miesto ir apskrities skyriai yra. Globos centro veiklą gali tikrinti priežiūros departamentas ir valstybės vaiko teisės, bet vaiko teisės labiau yra kontroliuojantis organas.“* Tačiau čia yra įdomus niuansas, jeigu atliekama globos centro patikra – jį tikrina kito miesto vaikų teisių skyrius: **B-20** *„Bet jeigu vyktų mūsų (Panevėžio) miesto globos centro patikra, tai jį tikrintų kito miesto, ne Panevėžio vaikų teisės.“* Ko gero, tai geras sprendimas, nes tokiu būdu mėginama išvengti asmeniškumų, korupcijos.

Įvykusiam centralizavimo procesui buvo išskirtų ir minusų, informantai teigė, jog pats jungimas atrodė tarsi dirbtinis: **C-14** *„[...] jungimas (centralizavimas) buvo daugiau dirbtinis, nes vis tiek visi nori jaustis viršininkais ir dažnai nebūna tokio gero susikalbėjimo.* „Visi dažnai vis pabrėždavo nesusikalbėjimą: **F-10** *„[...] pertvarka yra itin didelės apimties, tad būta ir nesusikalbėjimo, ginčų, o visa tai apsunkino patį pertvarkos sklandų procesą.“* Kuomet buvo naikinami savivaldybėse veikiantys vaikų teisių skyriai, tai taip pat apsunkino savivaldybių darbuotojų darbą: **H-15** *„Buvo tada pakankamai sunku. [...] mūsų vaikų teisės fiziškai dar buvo likusios mūsų pastate ir jos dabar 2020 metų liepos mėnesio pabaigoje išsikraustė, dabar [...] yra sunkiau dirbti.“* Pats centralizavimas, administraciniu požiūriu, atnešė nemažai naujovių – atsirado daug naujų teisės aktų, pasikeitė tam tikros procedūros ir t.t.: **H-17** *„Funkcijų vyko labai daug ir jos nebuvo iki galo išgrynintos, pakeitimų buvo labai daug. Teisės aktai keitėsi labai dažnai, vos ne kas kelis mėnesius. Vos spėdavai suprasti kaip taikyti tam tikrą teisės aktą tam tikroje situacijoje – jis ir vėl pasikeisdavo ir vėl reikdavo persiorientuoti. [...] ne tik turi persiorientuoti, bet ir kitiems kolegoms tai paaiškinti, kad jie suprastų.“* Pasak informantų dar ir dabar dažnai pasitaiko įvairių situacijų, kai neaišku kas už ką atsakingas ir kur reikia kreiptis. Štai vienas iš H informanto pateiktų pavyzdžių: *Štai pavyzdžiui: liko trys vaikai Kupiškio rajone, nes jie net registruoti, bet globėja gyvena Panevėžio mieste, o yra registruota Panevėžio rajone. Ir kokia savivaldybė teikia kokius dokumentus, kas į teismą, o kas teikia dokumentus vaikų teisėms ir t.t., kur reikia kreiptis dėl prašymų ir pan. ne visada aišku. Tai dar yra tokių neaiškumų. Yra dar tų spragų, yra dar ką taisyti.* Apžvelgus informantų mintis apie centralizaciją, galima pastebėti, jog įvykus vaiko globos centralizavimo procesams visos veiklos kur kas labiau sugriežtėjo, tačiau visame procese pastebima ir minusų, bei tobulintinų aspektų.

Apibendrinant 2018 m. centralizavimo procesus rajono ir miesto savivaldybėse nebeliko vaikų teisių apsaugos skyrių. Visam Panevėžiui buvo priskirtas vienas Panevėžio apskrities vaikų teisių apsaugos skyrius. Itin sugriežtėjo vaikų patekimas į globos įstaigą, taip pat kūrėsi ir naujos pareigybės - atsirado mobili komanda. Keitėsi labai daug funkcijų, teisės aktų ir ne visos procedūros buvo iki galo išgrynintos, tad jų įgyvendinimo procese neišvengta ir nesusikalbėjimo.

Labai svarbus šio tyrimo klausimas, kuris leido informantams išskirti pertvarkos pliusus ir minusus buvo: *Kokios, Jūsų nuomone, stipriosios ir silpnosios Panevėžio miesto (rajono) savivaldybėse vykstančios vaikų globos namų pertvarkos administracinės pusės?* Žemiau pateiktoje lentelėje (*9 lentelė*), matysite informantų nuomone išskirtas pertvarkos stipriąsias ir silpnąsias puses arba kitaip tariant: pliusus ir minusus. Šis pateiktas klausimas tarsi apibendrina visus anksčiau užduotus klausimus. Ekspertai, atsakydami į šį klausimą svarstė, ką jų nuomone šiame krašte pertvarkos metu sekėsi atlikti, o kas galbūt vyko ne taip, kaip tikėtasi. Turbūt žiūrint į visus susistemintus duomenis kyla mintis, jog kiekvienoje iš lentelių atsispindi jau prieš tai išsakytos nuomonės – taip, iš dalies tai tiesa. Tačiau uždavus šį klausimą, kiekvienas ekspertas išskyrė jau konkrečius faktus, kas jų nuomone yra tobulintina, arba kaip tik labai sveikintina veikla vaikų globos namų deinstitucionalizacijos proceso įgyvendinimo kelyje. Tad šie išsskirti teiginiai respondentų nuomone pertvarkos silpnosios ir stirpiosios pusės.

9 Lentelė. **Stipriosios ir silpnosios Panevėžio miesto ir rajono savivaldybėse vykstančios vaikų globos namų pertvarkos administracinės pusės**

Pliusai		**Minusai**	
Kategorija	**Įrodantis teiginys**	**Kategorija**	**Įrodantis teiginys**
Bendradarbiavimas ir palaikymas	**H-18** „*Turime 12 seniūnijų ir susitikimus su jų atstovais [...] pokalbių metu susirenka seniūnas, soc. darbuotojai, atvejo vadyba, vaiko teisės ir kartu ieškome problemų ir jas sprendžiame.*“ **B-21** *„iš miesto valdžios 2015 metais buvo didelis palaikymas“.* **B-22** *„[...] kiek buvo priimta Panevėžio miesto savivaldybės taryboje sprendimų, kurie liečia pertvarką [...] nei vienas politikas nebuvo prieš. [...] kai tvirtino apmokėjimą tiems budintiems darbuotojams, nei pagalbos pinigus, bei kai buvo skiriami pinigai pirkimui butų arba naujų etatų kūrimui: niekada niekas nebalsavo prieš.“*	**Bendradarbiavimas ir palaikymas**	**C-17** *„Panevėžio miesto silpnoji pusė, kad jie su vaikų teisių skyriumi kaip ir konfliktavo, nesutarė.“* **I-19** „*Nuolatinis konfliktavimas su vaikų teisėmis vyko Panevėžyje tiek ir su rajonu ir su miesto savivaldybėm.“*

	I-23 *„Rajone: bendradarbiavimas, dalykiniai susitikimai, domėjimasis. [...] administracijos direktoriaus prašymu kvietėmės ir Vilniaus ekspertą, kad jis suteiktų metodinę, ekspertinę pagalbą. Labai jautėsi jų domėjimasis, žingeidumas.“*		
Naujų darbo vietų kūrimas	**A-21** *„[...] pagausėjo šioje srityje dirbančių specialistų: yra globos centrai, koordinatoriai atsirado, psichologai. [...] laikinosios globos specialistai, atvejo vadybininkai.“* **D-14** *„Daugiau specialistų atsirado, psichologų pagalbos daugiau“.*	**Projekto nenuspėja-mumas**	**G-13** *„projektas nuolat tęsėsi, pildėsi naujomis veiklomis [...]“* ***G-14*** *„iš „oro“ nukrintančios temos“* ***G-15*** *„norisi viską ramiai iš anksto planuoti, bet čia tai ne visada pavyksta“.* ***G-16*** *„[...] labai ilgos procedūros, nes vis reikia kažkokią naują veiklą įjungti“.*
Darbuotojų požiūris į pertvarką	**G-18**,,*[...]dabartiniuose mokymuose visiškai kitoks žmonių požiūris ir visiškai kitoks (geresnis) tos vykstančios pertvarkos suvokimas.“*	**Darbuotojų kaita ir požiūris į pertvarką/darbą**	**G-17** *„pirminiuose mokymuose buvo labai prastas požiūris į pertvarką, priešiškumas“.* ***H-20*** *„Pas mus [...] nelabai šia reforma kas ir tikėjo“.* **C-18** *„Pertvarkos metu labai keitėsi regioniniai ekspertai, buto tų kurie nepavežė tempo, po to viena išėjo į dekretą“.* **E-13** *„Nėra šeimų, norinčių globoti vyresnio amžiaus vaikus, paauglius“.* **E-14** *„Globėjai nori globoti vaikus iki 10 – 11 metų. Todėl reikalinga planuoti krizių centro paaugliams veiklą“.*

			D-15 *„Darbuotojai dirbdami įstaigoje jautėsi saugesni nei bute, nes įstaiga lieka įstaiga.„* ***C-16*** *„Panevėžio rajone nebuvo tikėjimo tuo ką tu darai. Pradedant nuo rajono savivaldybės darbuotojų, baigiant globos namų darbuotojais“.* **I-10** *„Vistik didelis minusas buvo ekspertų kaita, ne užmegztas santykis su įstaiga, tas pasitikėjimas ir jų, ir mūsų, yra tas kertinis akmuo.“* **I-24** *„Kai buvo rengiamas bendruomeninių globos namų infrastruktūros projektas, keitėsi soc. paramos vedėja-(ai). Tuo metu pertvarkos procesai jau buvo pažengę. Naujiems vedėjams teko koreguoti pertvarkos vizijas savo savivaldybėse.* **B-24** *„Darbuotojų pradžioje buvo trūkumas, trūko gerų kvalifikuotų specialistų.“*
Įsibėgėjusios pertvarkos rezulatatai	**E-15** *„Lėtokai prasidėję procesai šiuo metu vyksta gana sparčiai.“* **E-18** *„Į globos namus nebepatenka vaikai iki 10 metų.“* **I-27** *„Mieste ir rajone nebuvo paimamų daug naujagimių iš šeimų. Pvz. Šiaulių regionas: [...] čia naujagimių turėjom po keletą per mėnesį, [...] Panevėžio krašte jų būdavo vos keli per metus.“*	**Pertvarkos darbų pradžia**	**E-1** *„Rajone lėtokai procesai prasidėjo“.* **H-19** *„[...] galėjome anksčiau pertvarką Panevėžio rajone pradėti“.*
Globos namų infrastruktūra / lokacija	**E-17** *„Planuojamas globos centro perkėlimas į susisiekimo atžvilgiu patogesnę vietą.“*		**E-12 „***Didelė teritorija, todėl didelės globos centro sąnaudos transportui, sudėtinga ir globėjams pasiekti globos centrą.“*

	I-25 *„Mieste: pliusas – įsigijo butus (visą reikiamą infrastruktūrą), tad kiekybiškai labai viskas gražu.“*	**Globos namų finansiniai, lokacijos/ infrastruktūros sunkumai**	**C-8** *„Rajonas, žiūrint socialinius reikalus, yra gerokai atsilikęs nuo miesto.“* **H-14** *„[...] problema buvo ne pačiame finansavime, o atokioj vietovėj – Linkaučiai.“* **H-20** *„Minusas yra atstumai, sunku viską sureguliuoti paslaugas Panevėžio rajone. [...] mieste visi yra vienoje vietoje, o rajone yra kur kas sunkiau.“* **F-14** *„[...] nors jų (bendruomeninių globos namų) išlaikymas yra brangesnis“.*
		Pertvarkos tikslų įgyvendinimas	**A-22** *„[...] pagrindinis tikslas, kad visi vaikai augtų šeimose, tai tikslas vis dar nepasiektas ir mano manymu, kad jis bus dar ilgai nepasiektas. [...] vaikai iš laikinosios globos vis tiek pereina į nuolatinę globą – paslaugų ir pagalbos yra daug, bet situacija vis dar sunkiai keičiasi.“* **I-26** *„[...]susiduriama su problema kai reikia apgyvendinti negalią turinčius vaikus. [...] darbuotojai visiškai nepasirengę su jais dirbti.“*

Informantų paprašius išskirti vykusios pertvarkos pliusus ir minusus daugelis iš jų akcentavo pagrindinį pliusą: bendradarbiavimą, palaikymą. Tačiau prakalbus apie minusus, nemažai informantų išskyrė pačių darbuotojų netikėjimą pertvarka ir jos sėkme. Štai informantas ***H-20*** teigė, kad *„Pas mus [...] nelabai šia reforma kas ir tikėjo“*. Tokių pasyvumo apraiškų, kai būta ir mokymų, organizuotų vaikų globos namų pertvarkai dalyvių tarpe, pasak informanto **G-17** *„pirminiuose mokymuose buvo labai prastas požiūris į pertvarką, priešiškumas“*.

Aptariant duomenis matome, jog vykstant mokymams išryškėjo ir tai, jog trūko specialistų ir reikėjo kurti naujas darbo vietas. Tad dar vienas išskirtas pliusas buvo specialistų pagausėjimas pertvarkos metu. **A-21** *„[...] pagausėjo šioje srityje dirbančių specialistų: yra globos centrai,*

koordinatoriai atsirado, psichologai. [...] laikinosios globos specialistai, atvejo vadybininkai.“ Toks specialistų pagausėjimas, be jokios abejonės, padėjo sėkmingiau siekti užsibrėžtų pertvarkos tikslų.

Kalbant su vienu informantu, šis pabrėžė, jog perėjimo minusas buvo tas, kad dažnai patys pertvarkos procesai buvo nenuspėjami, ir dažnai tam tikros procedūros užsitęsdavo arba iškildavo naujų procedūrų poreikis, tad reikėdavo skubiai reaguoti, tad iš anksto visko susiplanuoti darbuotojai ne visada galėjo: **G-15** *„norisi viską ramiai iš anksto planuoti, bet čia tai ne visada pavyksta“*. **G-16** *„[...] labai ilgos procedūros, nes vis reikia kažkokią naują veiklą įjungti“*.

Bene didžiausia informantų dalis pabrėžė darbuotojų kaitos problemą: **I-10** „*Vistik didelis minusas buvo ekspertų kaita, ne užmegztas santykis su įstaiga, tas pasitikėjimas ir jų, ir mūsų, yra tas kertinis akmuo*“ , bei patį darbuotojų neigiamą požiūrį į pertvarką: ***H-20*** *„Pas mus [...] nelabai šia reforma kas ir tikėjo“*. Tiesa, bėgant metams, toks neigiamas darbuotojų požiūris keitėsi.

Rajono minusas buvo tas, jog čia pertvarkos procesai prasidėjo kur kas lėčiau nei Panevėžio mieste: **E-1** *„Rajone lėtokai procesai prasidėjo“;* **H-19** *„[...] galėjome anksčiau pertvarką Panevėžio rajone pradėti“*. Taip yra dėl to, kad čia ir buvo ta darbuotojų netikėjimo pertvarka problema. Iš pradžių daugelis delsė pradėti pertvarkos darbus, bet po to ir čia visi procesai pamažu įsibėgėjo: **E-15** *„Lėtokai prasidėję procesai šiuo metu vyksta gana sparčiai.“* Bendras išskirtas abiejų savivaldybių pliusas buvo tas, jog čia globos namuose beveik nebuvo naujagimių: **I-27** *„Mieste ir rajone nebuvo paimamų daug naujagimių iš šeimų. Pvz. Šiaulių regionas: [...] čia naujagimių turėjom po keletą per mėnesį, [...] Panevėžio krašte jų būdavo vos keli per metus.“*

Kalbant apie finansinius, lokacijos ir infrastruktūros klausimus, daugiausia minusų buvo išskirta Panevėžio rajone esantiems vaikų globos namams, kurie dabar veikia kaip globos centras, bet juose vis dar gyvena ir vaikai. Didžiausias minusas tas, kad rajono globos namų lokacija yra ypatingai nepatogi: **E-12** *„Didelė teritorija, todėl didelės globos centro sąnaudos transportui, sudėtinga ir globėjams pasiekti globos centrą.*“; **H-20** *„Minusas yra atstumai, sunku viską sureguliuoti paslaugas Panevėžio rajone. [...] mieste visi yra vienoje vietoje, o rajone yra kur kas sunkiau.*“ Čia matome išskirtą mintį, jog mieste viskas yra kur kas patogiau, tai reiškia, kad į miestą kur kas lengviau prisikviesti dirbti kvalifikuotus darbuotojus, pvz. psichologus. Tuo tarpu rajone, kuomet įstaigos vietovė yra ypač strategiškai nepatogi – sunkiau rasti darbuotojų, o ir vykdyti veiklą yra kur kas sunkiau. Tiesa, reikia pasidžiaugti, jog tai buvo suprasta ir globos centras Linkaučiuose planuojamas perkelti į Smilgius: **E-17** *„Planuojamas globos centro perkėlimas į susisiekimo atžvilgiu patogesnę vietą.“* Tuo tarpu Panevėžio mieste su infrastruktūros įsigijimu, o taip pat su įstaigų nepasiekiamumu – problemų nėra: **I-25** *„Mieste: pliusas – įsigijo butus (visą reikiamą infrastruktūrą), tad kiekybiškai labai viskas gražu.“* Čia jau yra 4 bendruomeniniai globos namai (butai) ir Panevėžio socialinių paslaugų centras.

Pagrindinis vaikų namų deinstitucionalizacijos proceso tikslas buvo, kad vaikai augtų šeimose, kad jų kuo mažiau patektų į globos namus. Gaila, bet yra informantų, kurie sako, jog pertvarkos tikslai vis dėl to nėra iki galo įgyvendinti. **A-22** *„[...] pagrindinis tikslas, kad visi vaikai augtų šeimose, tai tikslas vis dar nepasiektas ir mano manymu, kad jis bus dar ilgai nepasiektas. [...] vaikai iš laikinosios globos vis tiek pereina į nuolatinę globą – paslaugų ir pagalbos yra daug, bet situacija vis dar sunkiai keičiasi.“* **I-26** *„[...]susiduriama su problema kai reikia apgyvendinti negalią turinčius vaikus. [...] darbuotojai visiškai nepasirengę su jais dirbti.“* Čia taip pat išskiriama ir kita problema – negalią turinčių vaikų patekimas į globos namus ir jų priežiūra – tokiems atvejams yra nepasiruošę tiek miesto, tiek rajono globos namai.

Reziumuojant respondentų išskirtus pertvarkos Panevėžio rajono ir miesto savivaldybėse pliusus ir minusus, galima daryti išvadą, kad bendradarbiavimo ir palaikymo klausimais Panevėžio miesto ir rajono savivaldybės gali pasidžiaugti. Tačiau nepaisant visko būta ir nesusikalbėjimo, taip pat neišvengta ir konfliktų. Didelė minusų pusė ta, jog dažnai pačia pertvarka netikėjo tos pertvarkos įgyvendintojai yra savivaldybių ar net globos įstaigų darbuotojai. Nemažai informatų pabrėžė ir Panevėžio rajone esančių globos namų (dabar globos centro) nepatogios vietovės klausimą, taip pat minimas pradžioje buvęs kvalifikuotų darbuotojų trūkumas. Ir kaip bebūtų gaila, atliekant visus interviu kone visi informantai pasvarstę sugebėdavo išskirti pliusus pagrinde tik iš bendradarbiavimo pusės, tačiau paklausus apie silpnąsias puses, dažnai pasigirsdavo kur kas daugiau pamčstymų ir kitais, su pertvarka susijusiais klausimais. Tad nors 2014 – 2020 metais vykusius globos namų decentralizacijos procesus vertinti iš tiesų labai sudėtinga, galime teigti, jog visi respondentai deinstitucionalizacijos procese, vykusiame Panevėžio miesto ir rajono savivladybėse mato nemažai minusų ir tobulintinų aspektų. Na, o rekomendacijas kiekvienai institucijai darbo autorė pateikė rekomendacijų dalyje.

IŠVADOS

Teorinės dalies išvados:

1. Lietuvos įstatymų ir teisės aktų, bei jų pakeitimų analizė parodė, kad Lietuvoje po nepriklausomybes atkūrimo reikėjo sukurti naują vaiko globos srities sistemą. Jos kūrimui daug davė jau po 1990 metų pasirašomos įvairios tarptautinės sutartys, tokios kaip Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos, vaiko teisių konvencija. Autorė išskyrė 3 pagrindinius vaikų globos namų administravimo etapus: 1) Nuo 1990 m. iki 2006 m. – globos namų steigimas ir administracinių nuostatų kūrimas; 2) Nuo 2006 m. iki 2014 m. – globos namų nuostatų pakeitimų ir įgyvendinimo projektai, analizė; 3) Nuo 2014 m. iki 2020 m. – vaiko teisių apsaugos sistemos pertvarka. Apibendrinant šiuos tris išskirtus etapus galima teigti, kad nuo 1990 metų iki 2020 metų nuveikta iš tiesų nemažai: šiuo laikotarpiu kurta ir tobulinta vaiko globos sistema, o 2014 metais vaiko globa įstaigose buvo imta reorganizuoti – prasidėjo deinstitucionalizacijos procesai. Tad visi šie 30 nepriklausomos Lietuvos metų, socialinėje apsaugos srityje buvo lydimi begale naujų sutarčių, teisės aktų, įvairių administracinių pakitimų.
2. Nagrinėjant mokslinę literatūrą ir įvairius teisės aktus, pastebėta, jog darbuotojų kompetencijos kėlimas ir darbuotojų mokymas yra ypatingai svarbus sėkmingai institucijų veiklai. Jau nuo pat Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo leisti įstatymai, reglamentuojantys globos namų darbuotojų rengimą. Iš pradžių tai daryta skubos tvarka, mat naujai atkurtai valstybei reikėjo kvalifikuotų specialistų. Po to prasidėjo socialinio darbo plėtros laikotarpis: imti kelti kvalifikaciniai reikalavimai socialiniams darbuotojams, bei jų padėjėjams. 2008 metais Lietuvoje atsirado ir GIMK mokymų programa, kuri Lietuvoje iki šiol yra viena iš pagrindinių globos įstaigų darbuotojų ir globėjų mokymo programų. Prasidėjus perėjimui nuo vaiko institucinės prie bendruomeninės globos skiriamas dar didesnis dėmesys socialinių darbuotojų pasiruošimui ir jų kvalifikacijos kėlimui. Tokių mokymų tikslas parengti profesionalius darbuotojus, galinčius sėkmingai įgyvendinti perėjimą prie bendruomeninės vaiko globos. Galima daryti prielaidą, jog pertvarkos metu parodytas dėmesys darbuotojų mokymams ir jų kompetencijos kėlimui tik dar kartą įrodo, kad sėkmingam socialinės apsaugos sistemos darbui vaiko globos įstaigose itin svarbūs ir kompetetingi šios srities darbuotojai.
3. Išanalizavus savivaldybių veiklą vaikų globos namų administravime, pastebėta, jog savivaldybėms tenka itin svarbus vaidmuo – jos rūpinasi savivaldybėje esančių beglobių vaikų gerove: administruoja savivaldybėse jiems pavaldžias globos įstaigas, skiria ir išmoka socialines pašalpas, bendradarbiauja su kitomis įstaigomis tam, kad pagerintų socialinių paslaugų teikimą, rengia

socialinių paslaugų planus. Savivaldybės atlieka ir kontroliavimo funkciją: jos privalo užtikrinti, kad savivaldybėje teikiamos globos paslaugos būtų kokybiškos ir atitinkančios keliamus reikalavimus. Panevėžio rajono savivaldybė ir Panevėžio miesto savivaldybė administruoja po vieną joms priklausančią vaikų globos įstaigą. Rajone veikia Linkaučių globos centras, o Panevėžio mieste Panevėžio socialinių paslaugų bendruomeniniai vaikų globos namai.

4. Atlikus mokslinės literatūros analizę paaiškėjo, jog vaiko globos deinstitucionalizacija arba globos namų pertvarka – terminai, kurie visuomenėje suprantami kaip to paties proceso sinonimai. Deinstitucionalizacija Lietuvoje prasidėjo 2014 metais ir pagrindinis jos tikslas yra panaikinti institucinę globą ir pereiti prie bendruomeninių globos paslaugų. Už pertvarkos įgyvendinimo koordinavimą buvo atsakinga Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Pertvarkos sklandumu regionuose rūpinosi regioniniai pertvarkos ekspertai. Deinstitucionalizacijos proceso sėkmei čia itin svarbus tarpinstitucinis bendradarbiavimas, pertvarkos finansavimo tinkamas paskirstymas (infrastruktūros pirkimas, darbuotojų mokymų rengimas ir t.t.).

Empirinės dalies išvados:

5. Remiantis tyrimo duomenų analize, pertvarkos metu buvo vykdomas darbuotojų mokymas – rengimas pertvarkai. Jau įsibėgėjus pertvarkai, mokymai nebuvo nutraukti – jie buvo tęsiami pagal iškeliamų mokymų poreikį. Vieni pagrindinių mokymų globėjams ir globos namuose dirbantiems darbuotojams Lietuvoje yra GIMK mokymai, kurie buvo privalomi visiems globos įstaigų darbuotojams. Visi mokymai buvo organizuojami pagal tam tikras procedūras, turėjo terminus, o jų pirkimas buvo skelbiamas konkurso būdu. Nors konkurso būdu skelbiami konkursai ir lėtino mokymų procedūras, tačiau tokios procedūros buvo neišvengiamos. Nepaisant to, jog mokymai vyko – ne visi darbuotojai buvo paruošti tinkamai – daugelis dar lig šiol neturi tam tikrų gebėjimų, pvz. neturi pakankamai žinių, kaip dirbti su vaikais turinčiais negalią. Tad galima teigti, jog ir mokymų organizavime nebuvo išvengta klaidų.
6. Išanalizavus tyrimo rezultatus, galima teigti jog Panevėžio krašte deinstitucionalizacijos metu vyko tarpinstitucinis bendradarbiavimas, tai buvo: bendradarbiavimas su kitais miestais, savivaldybių administracija palaikė globos įstaigų darbuotojus, jei kildavo daugiau nesusipratimų – kviesdavosi regioninį pertvarkos ekspertą į pagalbą. Tačiau, nepaisant paties bendradarbiavimo fakto, jis ne visada buvo veiksmingas. Dažnai vykdavo savivaldybės ir globos įstaigų konfliktai su Panevėžio apskrities vaiko teisių skyriumi. Tyrimo metu respondentai išsakė tai, jog visos šios įstaigos neturėjo bendro tikslo. Tad galima daryti prielaidą, jog dėl šios priežasties bendradarbiavimas dažnai nebuvo veiksmingas, o dėl nesusikalbėjimo, bei vykusių nesutarimų nukentėti galėjo tuo metu svarbios procedūros ir jų kokybė.

7. Peržvelgus tyrimo duomenis, pastebima, jog patys didžiausi pokyčiai vaiko globos namų administravime prasidėjo vaikų namų deinstitucionalizacijos metu – 2014 metais. Nuo tada Panevėžyje imta naikinti institucinė globa, imti įrenginėti bendruomeniniai globos namai – pirkti butai. Itin įdomu tai, jog Panevėžio mieste dabar veikia 2 įstaigos, kolegialiai teikiančios vaikų globos paslaugą. Viena iš jų ministerijai pavaldūs Algimanto Bandzos socialinių paslaugų namai ir Panevėžio miesto savivaldybei pavaldūs socialinių paslaugų centro bendruomeniniai vaikų globos namai. Būstų įrengimui taikomi griežti reikalavimai, kurių kiekviena savivaldybė privalo laikytis. Pertvarka finansuota iš Europos sąjungos fondų, bei savivaldybių skiriamų lėšų.
8. Atsakant į empirinio tyrimo probleminį klausimą: kaip Panevėžio miesto ir rajono savivaldybėse pasikeitė globos namų valdymas, prasidėjus deinstitucionalizacijos procesams, galima sakyti, jog deinstitucionalizacijos procesai, kurie vyko visoje Lietuvoje, Panevėžio krašte taip pat pakoregavo tam tikrus globos namų valdymo procesus. Galbūt iš pirmo žvilgsnio būtų galima teigti, kad Panevėžio mieste pertvarkos procesai vyko sklandžiau, mat čia priešingai nei Panevėžio rajono savivaldybės globos įstaigoje, pertvarka prasidėjo anksčiau, infrastruktūra nupirkta buvo taip pat – greičiau. Tačiau tyrimo respondentai teigė, jog Panevėžio rajone pertvarkos lėtesnius procesus paveikė strategiškai nepatogios vietovės problema, be to, čia buvo itin stengiamasi žiūrėti į kokybę.
9. Apibendrinant visų Panevėžio krašto vaikų globos namų valdymą, reikia pabrėžti tai, jog visus įvykusius deinstitucionalizacijos procesus vertinti iš tiesų labai sudėtinga. Pagrindinis pokytis tas, jog visose globos įstaigose pasikeitė vaiko globos politika – panaikinta institucinė globa. Nepaisant to, kad deinstitucionalizacijos procesai Lietuvoje jau baigėsi – ne visoje Lietuvoje beglobiai vaikai auga bendruomeniniuose globos namuose, taip pat vykę ne visi įvykę pertvarkos procesai vertinami teigiamai, tyrime dalyvavę respondentai vis dar mato begalę tobulintinų niuansų, tad ir net atėjus oficialiai pertvarkos pabaigos datai, vaiko globos administravimo procesuose dar tikrai yra ką tobulinti.

REKOMENDACIJOS

Atlikus teorinės dalies analizę bei įvertinus gautus tyrimo rezultatus, pateikiamos praktinės rekomendacijos tirtų viešojo sektoriaus institucijų darbuotojams ir įstaigų vadovams, kaip būtų galima patobulinti pertvarkos metu pradėtus procesus ir palaikyti jų kokybės gerinimą.

Panevėžio rajono ir miesto savivaldybių administracijai:

1. Panevėžio rajono savivaldybei bendruomeninius globos namus įrengti strategiškai patogiose vietose tam, kad į globos namus būtų patogu atvykti psichologams, ten dirbantiems darbuotojams, o ten gyvenantiems vaikams būtų galima patogiai pasiekti mokyklą.
2. Panevėžio rajono savivaldybei daugiau bendradarbiauti su seniūnijomis (rengiat reguliarius susirinkimus) ir ten dirbančiais darbuotojais tam, jog būtų žinoma į socialinę riziką patekusių šeimų situacija – tokiu būdu bandant išvengti didesnio vaikų patekimo į bendruomeninius vaikų namus.
3. Sukurti darbuotojų motyvavimo sistemą, kuri motyvuotų darbuotojus dirbančius su vaiko globos įstaigų administravimo procesais. Toks sistemos pavyzdys galėtų būti: pasirenkamų nemokamų kursų lankymas profesiniam tobulėjimui, toks profesinis tobulėjimas galėtų stipriau užtikrinti valstybės tarnautojo karjeros galimybių augimą. Čia labai svarbi ir skyrių vadovų pozicija – vadovai turėtų motyvuoti darbuotojus tobulėti, informuoti apie artėjančius pokyčius, labiau vertinti jų pastangas.
4. Siekiant gerinti darbo kokybę aktyviai bendradarbiauti su ne tik savo rajono, bet ir kitų miestų globos įstaigomis, palaikyti gerus ryšius, susitikimų metu ar to paprašius dalintis turima informacija su vaikų teisių apsaugos skyriais kartu ieškant sprendimų į iškilusius klausimus.
5. Siekiant užtikrinti kiekvieno vaiko teises bei gerovę, organizuoti darbuotojų mokymus kaip elgtis su negalią turinčiais vaikais ir bendrai su savivaldybėje esančiomis globos įstaigomis sukurti kokybišką, reikalavimus atitinkančią globos paslaugą ir vaikams turintiems negalią.
6. Prasidėjus Covid-19 pandemijai, visi organizuoti mokymai nusikėlė į tolimesnes datas. Didžiajai daliai darbų keliantis į virtualią erdvę, būtų verta apmąstyti darbuotojų mokymų, seminarų organizavimo nuotoliniu būdu galimybę. Tokiu būdu, net ir įvairių pandemijų metu kompetencijos kėlimo ir darbuotojo tobulinimosi procesai nebūtų stabdomi.

Algimanto Bandzos socialinių paslaugų namams:

7. Vystyti tarpinstitucinį bendradarbiavimą su Panevėžio miesto savivaldybe, bei Panevėžio mieste esančiu Panevėžio socialinių paslaugų centru, apsvarstant idėją ateityje šias dvi tokias pačias globos paslaugas teikiančias įstaigas sujungti į vieną.

Panevėžio socialinių paslaugų namams:

8. Aktyviai palaikyti bendradarbiavimą su Panevėžio miesto savivaldybe, bei Panevėžio apskrities vaiko teisių skyriumi. Pabandyti rengti bendrus darbuotojų susitikimus, pasitarimus vaiko globos įstaigų administravimo klausimais. Jų metu stengtis rasti vieną bendrą viziją kaip gi turėtų atrodyti Panevėžio miesto vaiko globos įstaigų veikla, tam, kad būtų išvengiama konfliktų, kurie apsunkina darbą.
9. Siekiant palaikyti darbuotojų kvalifikaciją, toliau tęsti mokymus darbuotojams, tačiau į juos neįtraukiant globos įstaigų vadovų tam, kad mokymų metu, darbuotojai nebijodami drąsiai galėtų reikšti savo mintis, atskleisti įstaigų silpnąsias puses ir bandytų ieškoti silpnųjų vietų, apie kurias būtų galima diskutuoti su mokymų lektoriais.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

10. Prieš išleidžiant svarbų vaikų globos teisės aktą ar jo pakeitimą, rekomenduojama surengti pasitarimą su miestų ar rajonų savivaldybių darbuotojais, kurie turi artimesnį ir glaudesnį ryšį su jų pavaldume esančiomis globos įstaigomis. Pasitarus su savivaldybėmis tam tikrų įstatymų priėmimas bus veiksmingesnis.
11. Siekiant palaikyti kokybę, pasibaigus vaikų globos namų deinstitucionalizacijos procesui – toliau prižiūrėti, jog savivaldybėse būtų tinkamai administruojami ir palaikomi pertvarkos procesai. Tokiai priežiūrai būtų protinga ir toliau turėti regioninius ekspertus, kurie kilus konfliktams, neaiškumams ar pan. vis dar galėtų teikti profesionalią pagalbą savivaldybėse esantiems globos namams.

BIBLIOGRAFINIŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Moksliniai šaltiniai:

1. Aidukaitė, Jolanta, Natalija Bogdanova, ir Arvydas Guogis. *Gerovės valstybės kūrimas Lietuvoje: mitas ar realybė?* Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2012
2. Astrauskas, Algirdas. *Vietos savivaldos samprata ir savivaldybės institucinė struktūra*. Vilnius, 2003
3. Barkauskaitė, Marija ir Viktorija Grikpėdienė. *Vaikų globos ir rūpybos Lietuvoje istorinės pedagoginės raidos apžvalga.* Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 1998
4. Bitinas, Audrius. „Piniginės socialinės paramos pertvarka: esminiai pokyčiai ir tendencijos“, *Socialinių mokslų studijos,* 6,3 (2014): 590-610.
5. Bitinas, Bronislavas, Liudmila Rupšienė ir Vilma Žydžiūnaitė. *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda, 2008.
6. Bivainis, Juozas, ir Živilė Tunčikienė. *Viešojo sektoriaus institucijų strateginis planavimas.* Vilnius: Technika, 2009
7. Bronušienė, Simona. „How Do We Understand the Principal of “Money Follows the Client” in the Context of Deinstitutionalization of Child Care.“ *Societal Innovations for Global Growth: Research Papers, no. 1* (2014): 63-81.
8. Čižikienė, Janina. „Institutional Care System Transformation: Trends and Perspectives for the Development of Child Care Institutions“, *Izglītības Reforma Vispārizgl ītojošajā Skola : Izglītības Satura Pētijumī Un Ieviešanas Problēmas 2 (2018):* 2-35. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15643/34016098.pdf?sequence=1&isAllowed=y
9. Dromantienė, Leta. *Socialinės Europos kūrimas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008
10. Dunajevas, Eugenijus. „Asmeninių Socialinių Paslaugų Deinstitucionalizacija Pokomunistinėje Lietuvoje.“ *STEPP: Socialinė Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika* 6 (2012), 45-63. https://www.researchgate.net/publication/330708883_Asmeniniu_socialiniu_paslaugu_deinstitucionalizacija_pokomunistineje_Lietuvoje
11. Genienė, Rasa, and Eglė Šumskienė. „Stacionarios Globos Pertvarka Lietuvoje Institucionalizmo Teorijos Požiūriu“. *STEPP: Socialinė Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika 12,* no. 12 (2016): 74-89. https://www.journals.vu.lt/STEPP/article/view/9818/7637
12. Guogis, Arvydas. "Socialinių Paslaugų Ekonominiai Svertai Lietuvos Savivaldybėse." Socialinis Darbas: Mokslo Darbai, no. 4 (2005): 66-73.

13. Gvaldaitė, Lijana, ir Sandra Šimkonytė. „Vaikų Globos Namų Deinstitucionalizacija Lietuvoje: Ar „vežimas“ Judės į Priekį?“. *STEPP: Socialinė Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika 12,* no. 12 (2016): 55-73. https://www.zurnalai.vu.lt/STEPP/article/view/9817/7636
14. Gudžinskienė, Vida, Raudeliūnaitė Rita, ir Uscila Rokas. „Socialinių Darbuotojų Patirtys Rengiant Vaikus Savarankiškam Gyvenimui Bendruomeniniuose Vaikų Globos Namuose“. *Pedagogika: Mokslo Darbai* 125, no. 1 (2017): 158-174.
15. Ivanova, Vyara and George Bogdanov. „The Deinstitutionalization of Children in Bulgaria –The Role of the EU“. *Social policy & administration*. 47, NO. 2, (2013): 199–217.
16. Kęstutis Kardelis. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai.* Kaunas, 2002.
17. Kożuch, Barbara, ir Katarzyna Sienkiewicz-Małyjurek. „Key Factors of Inter-organisational Collaboration in the Public Sector and Their Strength“. *International Journal of Contemporary Management* 15, no. 3 (2016): 123-44. Žiūrėta 2020 m. liepos 28 d., https://www.ejournals.eu/ijcm/2016/Numer-15(3)/art/8222/
18. Kiaunytė, Asta ir Viktorija Lygnugarienė. „Vaiko globos sisteminė pertvarka kaip iššūkis socialinių darbuotojų profesionalumui: kas parodo supervizijos ir intervizijos poreikį?“ *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*. 23, 1, (2019): 69-94. http://sd.vdu.lt/index.php/naujausias-numeris/429-vaiko-globos-sistemine-pertvarka-kaip-issukis-socialiniu-darbuotoju-profesionalumui-kas-parodo-supervizijos-ir-intervizijos-poreiki
19. Kvale, Steinar. *Doing Interviews*. Qualitative Research Kit. London: SAGE Publications, Ltd. 2007. http://methods.sagepub.com/book/doing-interviews/n2.xml
20. Kviesnienė, Giedrė ir Valdonė Indrašienė. *Socialinio darbo ypatumai vaikų globos namuose.* Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2008
21. Stražinskaitė, Dalia ir Giedrė Kvieskienė. „Lietuvos ir Vengrijos vaikų globos sistemų palyginimas“, *Socialinis ugdymas*. 40 (2015): 39–53.
22. *Socialinis darbas ir vaiko teisės.* Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2008
23. Tamošiūnas, Teodoras ir Viktorija Želvytė. „Vaiko teisių apsaugos sistemos valdymo prioritetai: teisinės bazės ir savivaldybių ekspertų nuostatų analizė“. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2010. 4 (20).*154-168.
24. Vareikytė, Audronė. „Socialinio darbo raida Lietuvoje“ Iš *Socialinis darbas, Profesinė veikla, metodai ir klientai:* vadovėlis. Sud. Jautrė Ramutė Šinkūnienė. 17-44. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010
25. Židžiūnaitė, Vilma, ir Stanislav Sabaliauskas. *Kokybiniai tyrimai principai ir metodai.* Vilnius, 2017
26. Žalimienė, Laimutė. *Vaikų socialinės globos kokybė ir jos vertinimas*. Vilnius, 2007

Teisės ir kiti normatyviniai aktai:

27. „Dėl Algimanto Bandzos socialinių paslaugų namų nuostatų patvirtinimo“. LRS. Žiūrėta 2020 m. sausio 29 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.377180?positionInSearchResults=17&searchModelUUID=00022cac-8e8e-4960-827e-79d2c50abf49
28. „Dėl Bendrųjų valstybės ir savivaldybių vaikų globos namų nuostatų patvirtinimo“. LRS. Žiūrėta 2020 m. sausio 29 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.252085?positionInSearchResults=165&searchModelUUID=00022cac-8e8e-4960-827e-79d2c50abf49
29. „Dėl prisijungimo prie 1989 m. lapkričio 20 d. Konvencijos dėl vaiko teisių Nr. 11P“. TAR. Žiūrėta 2019 lapkričio 10 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.6831?jfwid=73odxu8jg
30. „Dėl Socialinės globos normų aprašo patvirtinimo‘‘. LRS. Žiūrėta 2020 m. kovo 20 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.292682
31. „Dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos ratifikavimo“. LRS. Žiūrėta 2019 gruodžio 1 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.18370?positionInSearchResults=21&searchModelUUID=8c054b9f-4c25-4165-9451-97a9a126e230
32. Dėl pavedimo Kauno miesto savivaldybės kontrolės ir audito tarnybai atlikti Kauno vaikų globos namų ,,Atžalynas“ finansinį ir veiklos auditą. LRS. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 23 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAPIS.49948?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=dd466b6f-07ba-4178-ae72-2ef5137c7f2e
33. „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. birželio 28 d. įsakymo Nr. A1-304 „Dėl Panevėžio Algimanto Bandzos kūdikių ir vaikų globos namų nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo‘‘. LRS. Žiūrėta 2020 m. kovo 5 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6af65230d3d611e8a3fadd00a256c61a?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=a633eea1-035f-4ba6-9533-2aed09b2780c
34. „Dėl Socialinių paslaugų katalogo 2000 m. patvirtinimo“. LRS. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 28 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.252940?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=dd466b6f-07ba-4178-ae72-2ef5137c7f2e
35. „Dėl socialinės apsaugos specialistų rengimo Lietuvos mokymo įstaigose“. TAR. Žiūrėta 2020 m. sausio 29 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E093DC2BD8D1
36. „Dėl šeimynų (šeimyninių globos namų) materialinio aprūpinimo“. LRS. Žiūrėta 2020 m. sausio 29 d. https://e-

seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.7689?positionInSearchResults=299&searchModelUUID=00022cac-8e8e-4960-827e-79d2c50abf49

37. „Dėl Panevėžio rajono savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų plano patvirtinimo“, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 15 d.,http://www.panrs.lt/get_file.php?file=YmFDV29wbWpaZGFWWldHbHlaVEhuV21Za1p1U21adWdsSmxtcG1sb2I5dHVscFNkbVoxb3lKV3BsMmZHeTVpWm5LV2FtcFpueVcxalpKZHFiV2VhMUc2VwtwcVZiRzJWbDJacWFadWVubUJwYnNWb3htREprNWFJWW1CdGFuS1ZiR2lWWXBpaGJjZWNuR3B6azZDYQ==&view=1
38. „Dėl Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų plano patvirtinimo“. TAR. Žiūrėta 2020 m. sausio 28 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c90d41f097de11e3bdd0a9c9ad8ce1bf
39. „Dėl Socialinių darbuotojų rengimo centro prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos reorganizavimo“. TAR. Žiūrėta 2020 m. sausio 29 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9C30F596F667
40. „Dėl Socialinės globos įstaigų licencijavimo taisyklių patvirtinimo“. TAR. Žiūrėta 2020 m. spalio 14 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/e7dae8a090d311e4bb408baba2bdddf3/nnUEWzZOPF
41. „Dėl Socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimo tvarkos aprašo bei Socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašo patvirtinimo“. TAR. Žiūrėta 2020 m. sausio 28 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.73078569BC8A
42. „Dėl Socialinių paslaugų įstaigų darbuotojų kompetencijų ugdymo programos patvirtinimo“. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D157236B5F39/asr
43. „Dėl Socialinių paslaugų srities darbuotojų veiklos vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. TAR. Žiūrėta 2020 m. sausio 28 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f0247c821bd011e79f4996496b137f39?positionInSearchResults=4&searchModelUUID=5c0b9973-5e32-439e-937a-362183906ac1
44. Finansininko pareigybės aprašymas. Žiūrėta 2020 m. liepos 28 d. http://www.pertvarka.lt/kontaktai/
45. Lietuvos Respublikos Konstitucija 1992 m. lapkričio 2 d. „III Skirsnis žmogus ir valstybė 39 straipsnis“. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 28 d. https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm
46. „Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2020 m. vasario 29 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.10AE4E66691A
47. „Konvencija „Dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje“. TAR. Žiūrėta 2019 lapkričio 10 d.

48. „Dėl globos centro veiklos ir vaiko budinčio globotojo vykdomos priežiūros organizavimo panevėžio rajono savivaldybėje tvarkos aprašo patvirtinimo“. Žiūrėta 2020 m., rugsėjo 15 d., https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/2c69c380650911e8b7d2b2d2ca774092/kAJsYIFref?jfwid=uin1iqv11
49. „Dėl Vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2007–2012 metų plano patvirtinimo“. LRS. Žiūrėta 2020 m. vasario 10 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.308740?positionInSearchResults=17&searchModelUUID=62c8adda-531f-4659-947a-8a4a738888d1
50. „Dėl Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos patvirtinimo“. TAR. Žiūrėta 2020 m. vasario 10 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.1882ABF8B6AB
51. LR Civilinis kodeksas. III knyga. 3.259 straipsnis. „Vaiko globa (rūpyba) šeimoje“. Žiūrėta 2020 m. sausio 29 d. https://www.infolex.lt/ta/60696
52. LR Civilinis kodeksas. III knyga. 3.252 straipsnis. „Vaiko globos (rūpybos) rūšys ir formos“. Žiūrėta 2020 m. sausio 29 d. https://www.infolex.lt/ta/60696
53. „Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas 1990 m. Nr. I-696“. LRS. Žiūrėta 2020 m. sausio 28 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e67117c0d85211e98bb2b994315c7101?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=c7d4ed6c-5c80-442e-85b7-f2d114f70544
54. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 pakeitimo įstatymas. TAR. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 23 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/4188fb00233011eab86ff95170e24944?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=c7d4ed6c-5c80-442e-85b7-f2d114f70544
55. „Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2014 metų veiklos ataskaita“. Žiūrėta 2020 m. kovo 19 d. http://vtaki.lt/lt/vtaki-veiklos-sritys/veiklos-ataskaitos
56. „Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2015 metų veiklos ataskaita“. Žiūrėta 2020 m. kovo 19 d., http://vtaki.lt/lt/vtaki-veiklos-sritys/veiklos-ataskaitos
57. „Panevėžio miesto savivaldybės taryba sprendimas Dėl Panevėžio miesto savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų plano patvirtinimo“. Žiūrėta 2020 m. gegužės 20 d. https://www.panevezys.lt/download/82713/2019 socialinių paslaugų planas.pdf
58. „Panevėžio miesto savivaldybės vaikų socialinės globos sistemos pertvarkos 2016–2020 metų veiksmų planas“. Žiūrėta 2020 m. rugsėjo 15 d., http://195.182.86.148/aktai/Default.aspx?Id=3&DocId=21035117
59. „Sprendimas dėl Panevėžio miesto savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų plano patvirtinimo“. Žiūrėta 2020 m. kovo 5 d.,

file:///C:/Users/godae/Downloads/2019%20socialini%C5%B3%20paslaug%C5%B3%20planas.pdf

60. „Šeimynų ĮSTATYMO PROJEKTAS“. LRS. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 27 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.361974?jfwid=-9dzqnuc1i
61. „Dėl Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos 2004-2005 metų veiklos ataskaitos“ PROJEKTAS. LRS. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 23 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.278370?positionInSearchResults=1&searchModelUUID=dd466b6f-07ba-4178-ae72-2ef5137c7f2e
62. „Vaiko teisių apsaugos sistemos pertvarka. Projekto planas“. Žiūrėta 2020 m., kovo 20 d. https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/seima/VTAS-centralizacija/2_0%20Projekto%20versija%202018-02-12.pdf
63. „Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos NUOSTATŲ PROJEKTAS“. LRS. Žiūrėta 2019 gruodžio 1 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.105382?positionInSearchResults=11&searchModelUUID=8b39589f-3608-4d25-b90e-85fcfd6c4dee
64. „Vaiko teisių konvencija“. LRS. Žiūrėta 2020 m., rugsėjo 9 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848
65. 3.253 straipsnis. Vaiko laikinoji globa (rūpyba). Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Žiūrėta 2020 m. gegužės 22 d. http://www.infolex.lt/ta/60696

Kiti internetiniai šaltiniai:

66. Apie GIMK programą. Valstybės vaiko teisių ir įvaikinimo tarnyba. Žiūrėta 2020 m. rugsėjo 30 d., https://vaikoteises.lt/ivaikinimas-ir-globa/globeju-ir-iteviu-mokymas/apie-gimk-programa.html
67. ,,Algimanto Bandzos socialinių paslaugų namų nuostatai“. Žiūrėta 2020 m. kovo 2 d., https://socnamai.lt/nuostatai/
68. „Deinstitucionalizacija – tvarus perėjimas nuo institucijų iki paslaugų šeimoje bendruomenėje“. Mokomoji programa. Žiūrėta 2020 m. balandžio 16 d., http://ziburio-fondas.lt/wp-content/uploads/sites/5/2015/11/FINAL_De-I-mokymu-programa.pdf
69. „Europos Sąjungos fondų panaudojimo perėjimui nuo institucinės prie bendruomeninės globos priemonių rinkinys“ (2012). Briuselis: Europos ekspertų grupė perėjimo nuo institucinės prie bendruomenėje teikiamos globos klausimais. https://www.esn-eu.org/sites/default/files/publications/LT_EEG_Toolkit.pdf

70. „Globa (rūpyba) institucijoje“, Valstybės vaiko teisių įvaikinimo tarnyba prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d., https://vaikoteises.lt/ivaikinimas-ir-globa/globa/globa-rupyba-institucijoje-.html
71. Išmokos tėvų globos netekusiems vaikams. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Žiūrėta 2020 m. spalio 9 d. https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/socialine-parama-seimoms-ir-vaikams/ismokos-tevu-globos-netekusiems-vaikams
72. „Institucinės globos pertvarkai skiriamas finansavimas“. 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa. Žiūrėta 2020 m. balandžio 18 d., https://www.esinvesticijos.lt/lt//finansavimas/patvirtintos_priemones/institucines-globos-pertvarka
73. „Kas atsakingas už sėkmingą pertvarkos vykdymą Lietuvoje?“. Institucinės globos pertvarka. Žiūrėta 2020 m. kovo 4 d. http://www.pertvarka.lt/apie-institucines-globos-pertvarka/kas-atsakingas-uz-sekminga-pertvarkos-vykdyma-lietuvoje/
74. „Licencijavimas“, Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės darbo ministerijos“. Žiūrėta 2022 m. liepos 20 d., http://www.sppd.lt/lt/veiklos-sritys/licencijavimas/
75. „Naujovės keičiantis vaiko teisių apsaugos sistemai“. Savivaldybės informacija. 2018 birželio 28 d. https://www.panrs.lt/popup2.php?ru=5qAjRpvnXk&tmpl_name=m_article_print_view&article_id=346314
76. Pertvarkos tikslai. Globa šeima bendruomenė. Žiūrėta 2020 m. rugsėjo 08 d. http://www.pertvarka.lt/apie-institucines-globos-pertvarka/pertvarkos-tikslai/
77. „Socialinių darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimo poreikio 2018 m. analizė“. Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Žiūrėta 2020 m. rugsėjo 10 d., http://www.sppd.lt/lt/veiklos-sritys/informacija-socialiniu-paslaugu-srities-darbuotojams/socialiniu-paslaugu-srities-darbuotoju-profesines-kompetencijos-tobulinimas/
78. Socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinė kompetencija ir darbo užmokestis. *Socialinis pranešimas (2016-2017).* https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/13488_socialinis-pranesimas-2016-17.pdf
79. „Vaiko teisių apsaugos sistemos centralizacija“. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Žiūrėta 2020 m., kovo 20 d. https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/vaiko-teisiu-apsauga/vaiko-teisiu-apsaugos-sistemos-centralizacija

80. 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa". Žiūrėta 2020 m. balanžio 18d., https://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/2014-2020-metu-europos-sajungos-fondu-investiciju-veiksmu-programa

ANOTACIJA

Černiauskaitė G. Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių vaikų namų valdymo reformų vertinimas (2014 – 2020 m.)/ viešojo administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. Dr. Vainius Smalskys – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo valdymo ir verslo fakultetas, 2021- 83 p.

Magistro darbe nagrinėjami Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių vaikų globos namų administravimo pokyčiai deinstitucionalizacijos metu (2014 –2020 m.). Pirmoje darbo dalyje pristatomi vaikų namų administravimo etapai Lietuvoje nuo nepriklausomybės atkūrimo iki šių dienų, pateikiami įvairių Lietuvos teisės aktų, bei įstatymų pavyzdžiai susiję su savivaldybių veikla globos namų administravime. Antroje darbo dalyje pateikiami įvairūs mokslininkų požiūriai į deinstitucionalizacijos procesus, aptariamos deinstitucionalizacijos bei pertvarkos sąvokos, apžvelgiami deinstitucionalizacijos pagrindiniai tikslai. Trečioje darbo dalyje pateikiama empirinio darbo metodologija, pristatoma kodėl buvo pasirinktas kokybinis tyrimas. Ketvirtoji dalis skirta tyrimo rezultatų pristatymui ir jų nagrinėjimui. Darbo pabaigoje pateikiamos praktinės rekomendacijos tirtų viešojo sektoriaus institucijų darbuotojams ir įstaigų vadovams kaip būtų galima pagerinti pertvarkos metu pradėtus procesus ir palaikyti jų kokybės gerinimą.

Raktiniai žodžiai: deinstitucionalizacija, vaikų globos namų pertvarka, socialinių paslaugų administravimas, socialinės paslaugos

ANNOTATION

Černiauskaitė G. Evaluation of Panevėžys City and District Municipal Orphanage Management Reforms. (2014 – 2020) / Master's thesis in public administration. Scientific adviser Prof. Dr Vainius Smalskys – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Public Administration and Business, 2021- 83 p.

The master's thesis examines the changes in the administration of Panevėžys city and district municipal orphanages during deinstitutionalization (2014 –2020). The first part of the work presents the stages of the administration of orphanages in Lithuania from the restoration of independence to the present day, various Lithuanian legal acts, and examples of laws related to the activities of municipalities in the administration of orphanages. The second part of the work introduces various approaches of scientists to the processes of deinstitutionalization, discusses the concepts of deinstitutionalization and transformation, and reviews the main goals of deinstitutionalization. The third part of the work presents the methodology of empirical work, and why qualitative approach was chosen. The fourth part is devoted to the presentation of the research results and their analysis. The thesis concludes with practical recommendations for the employees and the heads of the public sector institutions on how to improve the processes initiated during the transformation period and how to further support their quality improvement.

Keywords: deinstitutionalization, redevelopment of orphanages, administration of social services, social services.

SANTRAUKA

Magistro baigiamojo darbo tema: „***Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių vaikų namų valdymo reformų vertinimas (2014–2020 m.)“*** . Šis darbas aktualus, nes kalbant apie gerovės valstybę, itin didelis dėmesys skiriamas socialinei apsaugai, o ypač vaikų teisių klausimų administravimui. Jau nuo pat valstybės nepriklausomybės atgavimo, Lietuvoje buvo tvarkoma ir keičiama socialinė apsaugos sistema orientuojantis ir į vaikų globos įstaigų administravimo klausimą. 2014 - 2020 metų riba pasirinkta todėl, nes nuo 2014 - ųjų įsibėgėja mums taip gerai žinomas globos namų deinstitucionalizacijos procesas, kuris Lietuvos mokslininkų dar nėra plačiai nagrinėtas.

Probleminis klausimas: Kaip Panevėžio miesto ir rajono savivaldybėse pasikeitė globos namų valdymas, prasidėjus deinstitucionalizacijos procesams?

Magistro darbo tikslas: Išanalizuoti globos namų administravimo pokyčius Panevėžio miesto ir rajono savivaldybėse nuo 2014 iki 2020 metų.

Darbo uždaviniai: 1. Identifikuoti pagrindines po Nepriklausomybės priimtas vaikų globos namų administravimo bei veiklos organizavimo pokyčių reformas.; 2. Išanalizuoti savivaldybių veiklos vaidmenį vaikų globos namų administravime; 3. Ištirti darbuotojų rengimo vaikų globos namų deinstitucionalizacijos projektui svarbą; 4. Identifikuoti deinstitucionalizacijos aspektus vaikų namų valdymo procese.

Tyrimo metodai: Teorinei daliai naudota mokslinės literatūros analizė, teisės aktų analizė, apibendrinimo metodas. Empiriniam tyrimui atlikti pasitelkti pusiau struktūruotas interviu ir kokybinių duomenų analizė.

Magistro baigiamasis darbas parengtas remiantis moksliniais šaltiniais, dokumentais, teisės aktais bei atlikto kokybinio interviu gautais rezultatais.

Atlikus empirinį tyrimą išanalizuotas Panevėžio rajono ir miesto savivaldybių deinstitucionalizacijos procesas ir nustatytos šio proceso pasekmes. Gavus rezultatus nustatyta, jog Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių vaikų globos įstaigose vykusius vaikų globos procesus vertinti yra labai sunku. Per šiuos šešerius metus mokyti darbuotojai, pirkta infrastruktūra: įrenginėti bendruomeniniai būstai, vyko ir tarpinstitucinis bendradarbiavimas- viskas atrodo gražiai, tačiau visuose šiuos procesuose tyrimo respondentai išskyrė ir nemažai minusų: darbuotojai vis dar turi mažai žinių kaip dirbti su negalią turinčiais vaikais, vyko nemažai konfliktų tarp Panevėžio apskrities vaiko teisių ir Panevėžio socialinių paslaugų centro. Vis dėl to, pagrindinis pokytis tas, jog visose globos įstaigose pasikeitė vaiko globos politika- panaikinta institucinė globa. Nepaisant to, kad deinstitucionalizacijos procesai Lietuvoje jau baigėsi- ne visoje Lietuvoje beglobiai vaikai auga bendruomeniniuose globos namuose, taip pat vykę ne visi įvykę pertvarkos procesai vertinami teigiamai, pertvarkos ekspertai vis dar mato begalę tobulintinų niuansų, tad ir net atėjus oficialiai pertvarkos pabaigos datai, vaiko globos administravimo procesuose dar tikrai yra ką tobulinti.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro: turinys, įvadas, teorinė dalis, metodologinė dalis, tyrimo rezultatų analizė, išvados, rekomendacijos, 2 santraukos ir anotacijos (lietuvių ir anglų kalbomis), bibliografinių šaltinių sąrašas ir priedai.

Raktiniai žodžiai: deinstitucionalizacija, vaikų globos namų pertvarka, socialinių paslaugų administravimas, socialinės paslaugos

SUMMARY

The topic of the master's thesis: ***"Evaluation of Panevėžys City and District Municipal Orphanage Management Reforms (2014-2020)".*** This work is relevant because, in the case of the welfare state, special attention is paid to social protection, and especially to the administration of children's rights' issues. Since the restoration of the state's independence, the social security system in Lithuania has been regulated and altered, focusing on the issue of administration of orphanages. The time interval of 2014-2020 was chosen because of the well-known process of deinstitutionalization of orphanages which has gained momentum since 2014, and which has not been widely studied by Lithuanian researchers yet.

Problem: How has the management of orphanages changed in Panevėžys city and district municipalities once deinstitutionalization processes started?

The aim of the research: To analyze the changes in the administration of orphanages in Panevėžys city and district municipalities during the period from 2014 to 2020.

Tasks of the thesis: 1. To identify the main reforms in the administration and organization of orphanages adopted after the independence; 2. To analyze the role of municipal activities in the administration of orphanages; 3. To investigate the importance of staff training for the deinstitutionalization project of orphanages; 4. To identify aspects of deinstitutionalization in the process of orphanage management.

Reserch methods: The analysis of scientific literature, analysis of legal acts, and summarizing methods were used for the theoretical part. Semi-structured interviews and qualitative data analysis methods were used for the empirical research. The master's thesis is prepared based on the scientific sources, documents, legal acts and the results of qualitative interviews.

After the empirical research, the process of deinstitutionalization of Panevėžys district and city municipalities was analyzed and the consequences of this process were indicated. After receiving the results, it was established that it is difficult to assess the child care processes that took place in the child care institutions of Panevėžys city and district municipalities. During the period of six years, employees have been trained, and the infrastructure, such as communal housing, has been purchased, inter-institutional cooperation took place as well - everything seems to have gone quite smoothly, however, the survey respondents also singled out several disadvantages in all these processes : employees still have little knowledge of working with children with disabilities; a number of conflicts between Panevėžys County Child Rights and Panevėžys Social Security Center have taken place. Nevertheless, the main change is that the child care policy has changed in all care institutions - institutional care has been abolished. Despite the fact that the deinstitutionalisation processes in Lithuania have already ended – not all children without parents are growing up in community care homes in Lithuania, and not all transformation processes are considered as positive, experts of transformation processes still see much to improve, so even after the official end date of transformation, there is certainly still room for improvement in care administration processes.

Master's thesis consists of: contents, an introduction, a theoretical part, a methodological part, an analysis of research results, conclusions, recommendations, two summaries and annotations (in Lithuanian and English), a list of bibliographic sources and appendices.

Keywords: deinstitutionalization, redevelopment of orphanages, social services administration, social services.

PRIEDAI

1 Priedas

Projekto planas | Institucinės globos pertvarka

1. Uždavinys: Parengti vaikams, neįgaliesiems ir jų šeimoms (globėjams, rūpintojams) skirtų ir jų individualius poreikius atitinkančių naujų formų bendruomeninių paslaugų metodinį pagrindą ir pagerinti esamų socialinių paslaugų prieinamumą bei kokybę.

2. Uždavinys: Atlikti bandomųjų globos įstaigų gyventojų individualių poreikių bei įstaigų darbuotojų kompetencijos ir motyvacijos vertinimą.

3. Uždavinys: Tobulinti socialines paslaugas administruojančių ir paslaugas vaikams, neįgaliesiems ir jų šeimoms (globėjams, rūpintojams) teikiančių darbuotojų profesinę kompetenciją.

4. Uždavinys: Vykdyti Institucinės globos pertvarkos tarpinstitucinį, tarpžinybinį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą, plėtojant naujų formų bendruomenines paslaugas, užtikrinant socialinių paslaugų teikimo kompleksiškumą, rengiant pertvarkomų įstaigų, bendruomeninių paslaugų ir jų infrastruktūros planus bei vykdyti pertvarkos stebėseną.

5. Uždavinys: Skatinti fizinių asmenų, šeimynų ir nevyriausybinių organizacijų vaikų globojimą (rūpinimąsi), vaikų įvaikinimą ir (ar) socialinių paslaugų teikimą likusiems be tėvų globos, patiriantiems socialinę riziką, neįgaliesiems bei savanorišką darbą šioje srityje, keisti visuomenės ir vietos bendruomenės vertybines nuostatas dėl institucinės globos pertvarkos, užtikrinti vykdomų pertvarkos procesų viešumą, projekto ir rezultatų žinomumą.

2 Priedas

Kokybinio pusiau struktūruoto interviu klausimai

Klausimas	Klausimo pagrindimas
1. *Kokia jūsų darbo patirtis vaiko globos, socialinės apsaugos sferoje?*	Tyrimui svarbi informantų darbo patirtis vaiko globos sferoje. Tai svarbu, nes labiau patyrę ekspertai gali pasidalinti savo patirtimi ir išsamiau papasakoti apie pertvarkos metu vykusius procesus.
2. *2014 –2020 metai, kokie Jūsų nuomone didžiausi pokyčiai įvyko vaikų globos namų valdyme (gal galite pateikti pavyzdžių) ?*	Klausimai tyrimo aprašomojoje dalyje apjungti į vieną lentelę. Šie klausimai užduoti vienas po kito ir orientuoti į tyrimo probleminį klausimą. Klausiama ekspertų nuomonės ar pertvarka vyksta efektyviai, prašoma išskirti kiekvieno eksperto nuomone, didžiausius pokyčius.
3. *Deinstitucionalizacija, ar manote, jog vaikų globos namų pertvarka ir bendruomeninių namų kūrimas Panevėžyje vyksta efektyviai?*	
4. *Darbuotojų rengimas pertvarkai, ar jis buvo atliekamas Panevėžyje, jei taip – kokiais būdais?*	Šis klausimas svarbus teorinės dalies pirmo skyriaus trečiajam poskyriui. Klausimu tikimasi daugiau sužinoti apie darbuotojų rengimą vaikų globos namų deinstitucionalizacijos projektui.
5. *Tarpinstitucinis bendradarbiavimas, ar jis juntamas Panevėžyje tarp globos įstaigų ir rajono/miesto savivaldybės ir kitų institucijų?*	Teorinės dalies trečiame skyriuje kalbama apie tarpinstitucinio bendradarbiavimo svarbą. Šiuo klausimu norima sužinoti kaip Panevėžio rajono ir miesto savivaldybėse sekasi bendradarbiauti su kitomis institucijomis.
6. *2018 – ųjų metų vaiko globos sistemos centralizavimas. Kas po jo pasikeitė Panevėžio rajono ir miesto globos namų valdyme?*	Trečiame skyriuje kalbama apie vaiko globos centralizavimą. Šiuo klausimu norėta sužinoti kaip gi šis vaiko globos centralizavimas palietė Panevėžio miesto ir rajono savivaldybes.
7. *Kokios, Jūsų nuomone, stipriosios ir silpnosios Panevėžio mieste ir rajone vykstančios vaikų globos namų pertvarkos administracinės pusės?*	Klausimu norima surinkti ekspertų nuomonę, kurioje atsispindi pliusai ir minusai Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių vaikų globos reformos srityje.

	Tokie rezultatai padės palyginti ir šių abiejų savivaldybių rezultatus.

3 Priedas

PATVIRTINTA
Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie SADM direktoriaus 2017 m. vasario 20 d. įsakymu Nr. BV-12

FINANSININKO PAREIGYBĖS APRAŠYMAS

I. PAREIGYBĖS CHARAKTERISTIKA

1. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Tarnyba) projekto „Tvaraus perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų sistemos sąlygų sukūrimas Lietuvoje“ (toliau – Projektas) (projekto Nr. 08.4.1-ESFA-V-405-01-0001) finansininkas yra darbuotojas, dirbantis pagal darbo sutartį.

2. Pareigybės grupė – 2.

3. Pareigybės lygis – A2.

II. PASKIRTIS

I. Projekto finansininko pareigybės paskirtis yra tvarkyti Projekto finansinę apskaitą, užtikrinti apskaitos duomenų ir dokumentų atitikimą buhalterinės apskaitos tvarkymo ir kitų teisės aktų reikalavimams, rengti projekto finansines ataskaitas, mokėjimo prašymus, bendradarbiauti su projektą įgyvendinančiomis institucijomis, partneriais ir kitais suinteresuotais asmenimis.

III. SPECIALIEJI REIKALAVIMAI

5. Darbuotojas, einantis šias pareigas, turi atitikti šiuos specialius reikalavimus:

5.1. turėti aukštąjį išsilavinimą;

Papunktis keistas 2019-01-28 įsakymu Nr. BV-27

5.2. turėti darbo patirties: buhalterinės apskaitos srityje, su Finansų valdymo ir apskaitos sistema (buhalterinės apskaitos programa) „ORACLE“;

5.3. gerai išmanyti Lietuvos Respublikos įstatymus, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimus, kitus teisės aktus, reglamentuojančius buhalterinę apskaitą ir atskaitomybę biudžetinėse įstaigose, Europos Sąjungos paramos programų lėšų administravimą, taip pat korupcijos prevenciją;

5.4. labai gerai išmanyti finansinės ir buhalterinės apskaitos tvarką;

5.5. mokėti valdyti, kaupti, sisteminti, analizuoti ir apibendrinti informaciją, rengti išvadas;

5.6. sugebėti savarankiškai planuoti, organizuoti savo veiklą;

5.7. išmanyti raštvedybos taisykles, mokėti dirbti kompiuteriu (teksto redaktoriumi, skaičiuokle, internetu, elektroniniu paštu, kitomis buhalterinės apskaitos programomis).

IV. FINANSININKO FUNKCIJOS

6. Šias pareigas einantis darbuotojas vykdo šias funkcijas:

6.1. dalyvauja rengiant ES projekto sąmatų projektus ir sąmatas pagal valstybės funkcijų klasifikaciją ir pagal valstybės biudžeto išlaidų ekonominę klasifikaciją, kad išlaidų sąmatos būtų sudarytos vadovaujantis galiojančiais teisės aktais;

6.2. vykdo ES turto, atsiskaitymų (ir atsiskaitymų su projekto darbuotojais) apskaitą, kad būtų:

lėšos naudojamos pagal patvirtintas valstybės biudžeto išlaidų sąmatas;

6.3. vadovaujamasi norminiais teisės aktais reglamentuojančiais buhalterinę apskaitą biudžetinėse įstaigose ir veiksmų programos (-ų) priemonių bei projektų, finansuojamų įgyvendinant numatytas priemones, finansavimą ir administravimą bei kitais norminiais teisės aktais;

6.4. užtikrintas visų tinkamai įformintų ir apskaitos dokumentais pagrįstų ūkinių įvykių ir ūkinių operacijų įtraukimas į apskaitą Finansų valdymo ir apskaitos sistemoje;

6.5. pagal ES projekto parengia dokumentus mokėjimams ir rengia mokėjimo prašymus;

6.6. Europos socialinių fondų agentūrai teikia mokėjimo prašymus, gautos iš projekto partnerio mokėjimo pavedimų kopijas bei kitus dokumentus;

6.7. suderina ir pateikia projekto duomenis Tarnybos Finansų ir buhalterinės apskaitos skyriaus specialistams buhalterinės apskaitos duomenis, reikalingus deklaracijoms pildyti;

6.8. remiantis buhalterinės apskaitos duomenimis, teikia duomenis projekto ataskaitoms, finansinėms ataskaitoms bei kitoms ataskaitoms sudaryti, kad jose būtų pateikta teisinga ir savalaike informacija;

6.9. užtikrina, kad būtų tinkamomis pripažintos išlaidos ir tinkamomis dar nepripažintos išlaidos apskaitoje aiškiai atskirtos;

6.10. rengia mokėjimo nurodymus bankui dėl lėšų pervedimo, kad nustatytu laiku išieškomos permokėtos arba panaudotos pažeidžiant teisės aktus lėšos būtų sugrąžintos į Valstybės biudžetą;

6.12. kontroliuoja piniginių lėšų atsiskaitymus, kad būtų užtikrintas savalaikis įsipareigojimų vykdymas;

6.13. atlieka gaunamų dokumentų einamąją finansinę kontrolę, užtikrina, kad lėšos būtų naudojamos tinkamai ir pagal paskirtį;

6.14. saugo visus su ES projekto lėšų panaudojimu susijusius dokumentus, paruošia juos archyvui pagal nustatytus reikalavimus, kad būtų užtikrintas greitas priėjimas prie turimų dokumentų;

6.15. pagal kompetenciją sprendžia klausimus, susijusius ES projekto turto apskaita, mokėjimo prašymų rengimu ir teikimu, taip pat su sutarčių apmokėjimu bei atsiskaitymu, analizuoja informaciją šiais klausimais, teikia pastabas bei pasiūlymus Tarnybos Finansų ir buhalterinės apskaitos skyriaus vedėjui, kad būtų daromos išvados, priimami tinkami sprendimai;

6.16. Savo funkcijas vykdo vadovaujantis skaidrumo ir nešališkumo principais, imasi visų reikiamų priemonių, siekiant išvengti bet kokio galimo interesų konflikto;

6.17. vykdo kitus nenuolatinio pobūdžio Skyriaus vedėjo pavedimus, susijusius su ES projektu.

V. PROJEKTO FINANSININKO TEISĖS

7. Susipažinti su Tarnybos ir Neįgaliųjų reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos vadovybės sprendimų projektais, susijusiais su jo koordinuojama veikla (-omis).

8. Teikti darbo, susijusio su šiame pareigybės aprašyme nustatytomis pareigomis, tobulinimo pasiūlymus.

9. Bendradarbiauti su Tarnybos ir Neįgaliųjų reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos darbuotojais jam priskirtos (-ų) veiklos (-ų) įgyvendinimo klausimais.

10. Pasirašyti dokumentus pagal savo kompetenciją.

11. Gauti iš Tarnybos ir Neįgaliųjų reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos darbuotojų informaciją (ataskaitas, paaiškinimus ir t. t.), reikalingą Projekto veikloms vykdyti.

12. Tobulinti kvalifikaciją kursuose, seminaruose.

VI. FINANSININKO PAVALDUMAS

13. Finansininkas tiesiogiai pavaldus Tarnybos direktoriui.

4 Priedas

Darbuotojų rengimas pertvarkai

Ekspertų teiginiai	Subkategorija	Kategorija
A-10 *„Darbuotojas turi būti baigęs bazinę GIMK programą, kad mokėtų suteikti paslaugą.“*	**GIMK**	**GIMK mokymų programa**
B-11 *„GIMK mokymai atsirado 2008 metais. Jie toliau buvo tęsiami ir pertvarkos metu. Ši programa buvo pirkta pagal licenciją, kai ji baigėsi, ją adaptavo Lietuvai, pakeitė truputėlį ir atsirado toks naujas dalykas, kad GIMK mokymai yra privalomi bendruomeninių globos namų darbuotojams visiems.“*	**GIMK**	
B-12 *„[...] dabar iki gruodžio 31 d. (2020 m.) visi darbuotojai turi būti pabaigę šią programą, ši programa (GIMK) jau naujesnė ir ji buvo patvirtinta 2018 metų birželio 1 dieną.“*	**GIMK**	
G-8 *„Ne mažiau nei 15 rūšių buvo mokymai. Atskiros grupės buvo kiekvieniems mokymams.“*	**Mokymų rūšių platumas**	**Mokymų organizavimas ir administravimas**
G-5 *„[...] nacionalinių ekspertų sritis [...] socialinių paslaugų teikimas, kurias peržiūrėjo paslaugų ekspertai [...] viena iš tokių sričių buvo mokymai visiems Lietuvos socialinės srities darbuotojams.“*	**Kuruojantys asmenys**	
I-2 *Buvo turinio ekspertai, kurie kūrė aprašus veiklos.”*	**Darbo reglamentavimas**	
B-10 *„[...] dokumentų kūrimas, kurie reglamentuotų tą darbą jau bendruomeniniuose globos namuose.“*	**Darbo reglamentavimas**	
A-13 *„Čia labai svarbūs terminai, datos, nes paslauga yra mokama.“*	**Administraciai terminai**	
G-11 *„Yra tokių mokymų ir pirktų už mažiausias kainas, vien dėl to, kad sutaupyti laiko [...] pirkimų procedūros labai ilgai užtrunka.“*	**Mokymų organizavimo procedūros**	
G-12 *„[...] buvo tokių konkursų, kur labai dideli mokymai ir kur tikrai mes norim kokybės, tai tokiu atveju jau tiekėjai teikia programas ir pirmiausia, dar net nežinant kainos yra*	**Mokymų organizavimo procedūros**	

vertinamos programos ir išrenkama geriausia, nesvarbu kiek ji kainuoja.“		
G-10 *„Mokymams skelbiamas konkursas [...] Galbūt tai ir lėtina pačią mokymų procedūrą, bet viskas vyksta viešųjų pirkimų būdu.“*	**Mokymų rengimo konkursai**	
I-1 *“Lektoriai buvo labai stiprūs, nes jie sugebėjo dėstyti pagal poreikį tikrai tai, ką reikia būtent tai grupei.”*	**Lektorių sugebėjimai vesti mokymus**	
D-8 *„Buvo privalomi kursai prieš pertvarką“.*	**Privalomas mokymasis**	**Privalomas kompetencijos kėlimas, darbuotojų įsitraukimas ir mokymasis naujiems darbuotojams**
H-17 *„[...] pačioje pertvarkoje [...] nebuvo tinkamai paruošti vaiko teisių apsaugos darbuotojai, ypač tie kurie naujai atėjo per pačią pertvarką, jie padarė labai daug klaidų.“*	**Darbuotojų tinkamas paruošimas**	
D-9 *„Iki 2019 metų gruodžio 31 d. visi socialiniai darbuotojai ir padejejai išklausę tam tikrą kursą (praktinių ir teorinių mokymų) ir be gauto pažymėjimo, darbuotojai dirbti vaikų bendruomeniniuose namuose – negali.“*	**Privalomas mokymasis**	
D-10 *„Bet kadangi darbuotojų buvo labai daug, tai mokymai buvo pratęsti iki 2020 m. gruodžio mėn., bet kadangi prasidėjo karantinas, tai mokymų laikas vėl bus pratęstas.“*	**Privalomas mokymasis**	
E-6 *„Darbuotojų rengimas vyko ir dar tebevyksta. Dalis darbuotojų, vadovai dalyvavo mokymuose apie pertvarkos procesus.“*	**Privalomas mokymasis**	
E-7 *„Dalis darbuotojų lankė mokymus kad galėtų vykdyti globos centro funkcijas.“*	**Privalomas mokymasis**	
E-8 *„Dar yra planuojami mokymai visiems darbuotojams pereinant dirbti į bendruomeninius vaikų globos namus.“*	**Privalomas mokymasis**	
F-6 *„Buvo atnaujinamos darbuotojų žinios“*	**žinių atnaujinimas**	
G-9 *„[...] mokymų paskirtis, [...] pirmas tikslas buvo apmokyti tų pertvarkomų įstaigų darbuotojus.“*	**Žinių atnaujinimas**	

H-16 *[...] personalas buvo iš anksto ruošiamas.“*	**Išankstinis pasiruošimas**	
B-9 *„Kadangi reikėjo daugiau darbuotojų, tai buvo skelbiamos atrankos, ir žodžiu, atrinktiem darbuotojam vedėme mokymus.“*	**Mokymai**	
E-9 *„Apie pertvarką daug kalbėta ir darbuotojų susirinkimų metu.“*	**Mokymai naujiems darbuotojams**	
E-10 *„Buvo eita su laiku ir žiūrima koks ir kokių tuo metu yra mokymų poreikis. [...] Kiekvienų mokymų metu žmonės, kurie dalyvavo mokymuose pildydavo anketas kokie mokymai jiems aktualūs ateityje.“*	**Mokymų poreikių aiškinimasis**	
I-3 „*[…] mūsų, kaip ekspertų įsitraukimas galėjo būti dar stipresnis. [...] darbuotojai dažnai lektoriams iškreiptai pateikdavo informaciją, galbūt norėdami pasirodyti ar įtikti vadovui. O aš kadangi dalyvavau vaikų vertinimuose, stengiausi į viską įsitraukti, daug ką žinojau ir dažnai lektoriams sakydavau tiesą be pagražinimų ir tos informacijos pateikdavau daugiau nei pats darbuotojas.“*	**Ekspertų įsitraukimas**	
I-4 „*Tam tikrų įstaigų vadovai dalyvaudavo mokymuose net nekviesti tam, kad galėtų ten reguliuoti informaciją, kurią sako darbuotojai. O vadovams gi nei vienam nereikia perversmo, tai vadovai dažnai bandė sustabdyti tą pertvarką dalyvaudami, patys neigdami, patys sakykim keldami konfliktus, kad tik tos pertvarkos nebūtų. Ir tai liečia ir Panevėžį.“*	**Įstaigų vadovų dalyvavimas mokymuose**	

5 Priedas

2014-2020 m.- deinstitucionalizacija, didžiausi pokyčiai ir globos namų pertvarkos efektyvumas

Ekspertų teiginiai	Subkategorija	Kategorija
B-4 *„[...] yra jau 4 butai, tik vienas iš jų dar pilnai neįrengtas. Licencijas išdavinėja socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie socialinės ir darbo ministerijos.“*	**Bendruomeninių namų įsigijimas**	**Bendruome-niniai globos namai**
B-2 *„Pirmas butas Panevėžyje nupirktas buvo 2017 metų liepos 20 d., o kadangi reikia jį įrengti, gauti veiklos licenciją, tai atidarymas buvo 2017 m. spalio 2 d.“*	**Bendruomeninių namų įsigijimas**	
E-3 *„Vyksta namų pirkimas (bendruomeninių namų įkūrimui).“*	**Bendruomeninių namų įrengimas**	
H-7 *„Dabar yra nupirktas būstas Vaivaduose ir Piniavoje, kaip paprastas gyvenamas namas [...] sunku rasti, jog tiktų pagal keliamus reikalavimus kvadratūra ir t.t.“*	**Įsigyjamo būsto atitinkami reikalavimai**	
H-9 *„Dažniausiai namai yra tokie senesnės statybos, ten pavyzdžiui miegamieji, kur vaikui reikia ne mažiau keturiolikos kvadratų – yra po dešimt kvadratų. Ir viskas – toks būstas dažnai nebetinka [...] surasti būstus yra šioks toks iššūkis, bet pamažu viskas juda į priekį.“*	**Įsigyjamo būsto atitinkami reikalavimai**	
C-6 *„Linkaučiai yra gavę [...] prieš penkerius metus Europos struktūrinių fondų paramą ir juose padarytas remontas. [...] įstaigos, kurios gavo šią paramą, joms buvo padarytos išimtys, kad vaikai ten galės gyventi iki 2023 metų. Vadinasi, kad Panevėžio rajone ši įstaiga veiks dar trejus metus.“*	**Pratęsta veikla**	
I-18 *„[...] vieni, tai darė atsakingai, siekdami geriausio rezultato, kiti naudojo jau turimą, dažnai atlikusią infrastruktūrą, treti siekė gelbėti tuštėjančias kaimo mokyklas. Tarp siekiančių atsakingai pasirengti vaikų globos namų pertvarkai priskirčiau Panevėžio rajono savivaldybę.“*	**Pasirengimas namų kūrimui**	

I-16 *„Darom kiekvieno vaiko peržiūrą, su kiekvienu vaiku viską aptariam, nes pas juos (rajone) vyravo praktiškai vien paaugliai. Galvojam ką galim padaryti, kokias paslaugas kurti. Įsivertinam ką reikia padaryti, o tik tada kurkim.“*	**Pasirengimas namų kūrimui**	
D-2 *„Šiuo metu socialinių paslaugų centras turi keturis butus (trys iš jų pilnai įrengti). Vienas laukia licencijos, pirmas butas startavo prieš trejus metus (2017 m.), butai yra įvairiose Panevėžio vietose. Tai yra keturių arba penkių kambarių butai, daugiabučiuose.“*	**Bendruomeninių namų kūrimas**	
H-15 *„Sunku pasikviesti psichologą į Linkaučius, kad kiekvieną dieną važinėtų [...]. Kiek laiko stovėjo konkursai ir niekas į tą darbo vietą net nepretendavo.“*	**Atokios vietovės problema**	
H-8 *„Sunku žmones, kurie parduoda namus prikalbinti, kad parduotų namą būtent savivaldybei, nes už tokia kainą, kokią siūlome mes – nėra labai didelė.“*	**Maža kaina**	**Pertvarkos finansai**
C-9 *„[...] rajono savivaldybė turi mažiau lėšų ir ten pastebima keistų fenomenų.“*	**Savivaldybės lėšų trūkumas**	
F-5 *„derintas biudžetas.“*	**Biudžeto derinimas**	
G-2 *„Visos veiklos suplanuotos ir perkamos nacionaliniu lygmeniu.“*	**Veiklų pirkimas**	
H-12 *„Finansavimas yra pakankamas. Bet jei būtų finansiniai ištekliai didesni, aišku, galėtume dar daugiau padaryti.“*	**Finansavimas**	
D-5 *„[...] bendruomeninių globos namų priežiūra, [...] gaunasi brangiau.“*	**Brangesnė priežiūra ir išlaikymas**	
D-6 *„Buvo atvejis, kad vienu metu Panevėžyje buvo tiek daug vaikų paimta, kad jų nebuvo net kur talpinti, tam teko juos vežti į Šiaulius, o Šiauliuose jau yra kiti įkainiai ir savivaldybei juos išeina brangiau išlaikyti.“*	**Finansavimas**	
D-7 *„Seniau už patarnavimus mokėjo tik centras, bet dabar, kadangi yra daug butų, tad ir brangiau išeina apmokėti visus aptarnavimo mokesčius: vanduo, elektra, kabelinė, internetas ir t.t. Tad kaštai tikrai išaugo.“*	**Finansinių kaštų išaugimas**	

I-14 *„Jeigu žiūrėti finansiškai, vietovės ir turinio prasme, tai [...]galbūt tikslingiau, vaikų globos paslaugas teikti ir specializuotis vienai įstaigai, nes analogiškos institucijos, kuria analogiškas paslaugas viename mieste.“*	**Finansavimas**	
H-4 *„Šiuo metu Panevėžio rajono globos namai [...] atrenovuoti pagal Europos sąjungos lėšas, tikrai mums didelis praradimas, kad mes tuos globos namus užleidžiame ar kažkam net parduodame.“*	**Finansavimas**	
H-12 *„Finansavimas yra pakankamas. Bet jei būtų finansiniai ištekliai didesni, aišku, galėtume dar daugiau padaryti.“*	**Finansavimas**	
H-13 *„[...] didelis finansavimas buvo iš europinių pinigų, prisideda ir savivaldybė.“*	**Finansavimas**	
F-2 *„konsultavo pertvarkos ekspertai.“*	**Ekspertų nuomonė**	**Ekspertų veikla pertvarkos metu**
I-5 *„Pradėjus dirbti tapo aišku, kad nuo 2014 m. jau yra įvykę pokyčiai ir tas pirminis ministerijos matymas, jau dabar yra koreguotinas arba situacija labai sparčiai keičiasi dėl tam tikrų įvairių aplinkybių.“*	**Ekspertų atsiradimas**	
I-8 *„Projektas turėjo savo tikslus - sukurti sąlygas, reikalingas veiksmingos perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų sistemos kūrimui ir įgyvendinimui Lietuvoje. Pradėję dirbti regionuose, pastebėjome, kad situacija kiekviename regione labai skirtinga – vienur jau buvo prasidėję pertvarkos procesai, kitur vyko didžiulis pasipriešinimas jiems.“*	**Ekspertų pastebėjimai**	
I-6 *„[...] buvo be galo didelė ekspertų kaita, pasikeitė 2 dirbę ekspertai, vėliau, kurį laiką Panevėžio regionas iš viso eksperto neturėjo, o aš jau buvau 3 ekspertė, kuri pertvarkos procesus koordinavo Panevėžio miesto, Panevėžio rajono ir Pasvalio rajono savivaldybėse. Buvo smalsu, kodėl taip keičiasi darbuotojai? [...] atsakymo*	**Ekspertų kaita**	

nebuvo, bet po to, kai pradėjau dirbti, supratau, kad vis tik yra nemenkas pasipriešinimas vykstantiems procesams, neapseinama ir be politinio spaudimo, kurių nepavyksta atlaikyti. “		
G-3 *„[...] regioninių ekspertų paskirtis buvo bendrauti su savivaldybėmis, su pertvarkomis įstaigomis, nešti jiems žinias, tikrinti kokybę ir pan.“*	**Ekspertų paskirtis**	
I-7 *„[...] labai pertvarkai pasirodė svarbu regioniškumas, nes kai tu turi visą bendrą regiono vaizdą, teikiamą medicininių, socialinių, pedagoginių paslaugų spektrą[...] Ir kai matai visas savivaldybes, gali jas lyginti, pateikti ir aptarti jų teigiamą arba neigiamą patirtį, planuoti paslaugų plėtrą regiono mastu. Atsiranda klasterizacijos principas. Turi tada daugiau tokių veiklos elementų, [...] kai turi kelias konkrečias savivaldybes, tai tavo darbas tampa labiau kaip tam tikrų užduočių atlikimas [...]“.*	**Ekspertų regioniškumas**	
G-4 *„[...] visi pirkimai, visos paslaugos, įvykdymo užtikrinimas ėjo jau būtent iš mūsų nacionalinių ekspertų pusės.“*	**Ekspertų svarba**	
B-6 *„2015 metais Lietuvoje atsirado socialiniai globėjai, kurie už atlygį dirbo (tuo metu vaiką veždavo ne į globos namus, o tam darbuotojui). Dabar jie vadinami budinčiais darbuotojais.“*	**Naujos darbo vietos**	**Pertvarkos atnešti pokyčiai bei naujos administracinės**
B-7 *„[...] pas mus jie pradžioje dirbo pagal darbo sutartį (mes juos turėjome 2), o dabar tokių budinčių darbuotojų yra 6 ir jie dirba jau pagal individualią veiklą.“*	**Naujos darbo vietos**	
C-2 *„[...] Panevėžys ėmėsi iniciatyvos, nes kadangi nutraukus institucinių namų veiklą, jie patys įsteigė bendruomeninius vaikų globos namus ir surado jiems budinčius darbuotojus ir juos paruošė.„*	**Naujų įstaigų kūrimo iniciatyva**	

C-4 *„[...] Panevėžio miestas neturėjo tos pertvarkos, nes jie neturėjo savo vaikų globos namų, tad jiems nebuvo ką ir pertvarkyti – jie tiesiog turėjo nuo nulio sukurti tuos bendruomeninius globos namus.“*	**Naujų įstaigų kūrimo iniciatyva**	**procedūros ir reikalavimai**
C-7 *„Panevėžio miestas (neturi nieko papildomai išlaikyti, nes nėra ko uždaryti), o tik kurti kažką naujo. Tuo tarpu rajone reikia uždaryti šituos namus ir įkurti bendruomeninius.“*	**Naujos įstaigos**	
D-1 *„Seniau daug labai vaikų buvo vienoje vietoje, o kai prasidėjo institucinių globos namų naikinimas, kūrėsi bendruomeniniai globos namai.“*	**Naujos įstaigos**	
H-2 *„2018 metais įsisteigė globos centras su globos koordinatoriais, prasidėjo darbas jau su esančiais globėjais.“*	**Globos centro atsiradimas**	
A-1 *„Buvo įgyvendinama nauja politika“*	**Naujos tvarkos**	
A-2 *„[...] svarbiausias pokytis [...], kad pradėjo keistis valstybės politika vaiko apsaugos srityje.“*	**Nauja valstybės politika vaikų apsaugoje**	
B-1 „Tai yra bendruomeniniai globos namai, gyvena visi šeimos principu.„	**Šeimos principas**	
E-4 *„2020 metais prasidėjo vaikų globos namų reorganizacija, prijungiant prie rajono socialinių paslaugų centro. 2021 m. sausio 1 d. turi būti jau viena įstaiga su Vaiko ir šeimos gėrovės padaliniu (padalinio pavadinimas dar gali keistis).“*	**Pertvarka**	
C-3 *„Tai iš savivaldybės (miesto) ši pertvarka tikrai buvo remiama ir dirbama jos naudai.“*	**Parama**	
D-4 *„[...] asmenys turi atitikti reikalavimus – gyvenamas patalpas turėti, praeiti medicininę patikrą. Budintis globėjas visada turi būti namie, negali turėti kito darbo, jis yra pasirinkęs kokio amžiaus globotinių nori, gali priimti.“*	**Darbuotojai**	
B-3 *„Socialinių paslaugų centras priklauso miesto savivaldybei, tai yra biudžetinė įstaiga ir finansavimą*	**Pavaldumas**	

būtent pirkti pvz. būstą (bendruomeniniams vaikų namams) skiria Panevėžio miesto savivaldybė.„		**Pertvarkos atnešti pokyčiai bei naujos administracinės procedūros ir reikalavimai**
C-1 *„Specifika yra ta, kad Panevėžio miesto savivaldybė mažai prisidėjo. Bandzos namai turi tiesioginį pavaldumą ministerijai, tad ministerija čia vykdė pertvarką tiesiogiai (neįtraukiant tarpinės grandies).“*	**Pavaldumas**	
C-5 *„Mat esanti įstaiga (A. Bandzos) buvo ministerijos ir pati ministeriją jos veiklą pertvarkė be miesto savivaldybės pagalbos.“*	**Pavaldumas**	
E-1 *„Globos namams buvo patikėta vykdyti globos centro funkcijas.“*	**Pavaldumas**	
H-1 *„2014 metais pas mus rajone dar tikrai nieko nevyko.“*	**Pertvarkos pradžia**	
H-3 *„2014 metais kai kurios savivaldybės pagal tam tikrus planus jau pradėjo rengti globėjus, o paskui, jau nuo 2018 metų jau viskas buvo labai stipriai pas mus stiprinama, tobulinama.“*	**Pertvarkos pradžia**	
E-5 *„Rajone bendruomeniniai namai atsiras tik 2020 m. pabaigoje ar net 2021 m. pradžioje.“*	**Administraciniai terminai**	
H-11 *„Dabar taryboje yra patvirtintas visas planas ir tas planas nevėluoja – neatsiliekame atlikti darbus.“*	**Administraciniai terminai**	
G-6 *„regioninių ekspertų nebeliko nuo tada, kai prasidėjo antrasis pertvarkos etapas.“*	**Procedūros**	
G-7 *„[...] projektas turėjo baigtis 2020 m. balandžio 30 dieną, bet kadangi prasidėjo karantinas, viskas truputį užsitęsė [...] dabar iki rugsėjo pabaigos yra užbaigiamosios veiklos, archyvavimai, atsiskaitymai ir panašiai.“*	**Procedūros**	
F-11 *„Licencijas vaikų namams (bendruomeniniams) išduoda priežiūros departamentas.“*	**Licencijų išdavimas**	
A-3 *„[...] vaiko globa nukeliama jau į šeimą – artimą vaikui aplinką.„*	**Vaiko globos prioretizavimas**	
A-4 *„[...] keliama į viršų šeimos, namų svarba vaikui.“*	**Vaiko globos prioretizavimas**	

I-16 *„Darom kiekvieno vaiko peržiūrą, su kiekvienu vaiku viską aptariame, nes pas juos (rajone) vyravo praktiškai vien paaugliai. Galvojame ką galime padaryti, kokias paslaugas kurti. Įsivertiname ką reikia padaryti, o tik tada kurkim.“*	**Vaiko peržiūros, vertinimai**	**Pertvarkos atnešti pokyčiai bei naujos administracinės procedūros ir reikalavimai**
H-6 *„[...] darbuotojai esantys Linkaučiuose dabar rengia reikalingus dokumentus arba jei kokius susitikimus jie ten daro ir jie realiai dirba visame rajone, kur reikia – ten ir važiuoja, jie teikia pagalbą. Globėjai gali bet kada kreiptis, vyksta toks tarsi komandinis darbas – važinėjantis, mobilus darbas.“*	**Naujos procedūros**	
D-5 *„Vaikai ką tik paimti iš šeimų – keliauja pas budinčius globėjus ir pas juos gali būti iki metų. O paskui keliauja jau į bendruomeninius globos namus.„*	**Vaiko globos procedūrų kaita**	
D-13 *„Šiuo metu, kadangi panaikinta institucinė globa, vaikai į Bandzos globos namus nebepatenka –vaikai ten auga jau nuo senų laikų (tie, kurie dar prieš reformą ten pateko). Ir tik retu atveju jie ten gali patekti.“*	**Vaiko globos procedūrų kaita**	
D-3 *„Į bendruomeninius namus vaikai gali patekti tik su nuolatine globa, bet dabar naujiena atsirado – yra budintys globotojai, kurie irgi pavaldūs socialinių paslaugų centrui (jų dabar yra keturi) – tad jie atstoja tuos laikinuosius globos namus.“*	**Vaiko globos procedūrų kaita**	
E-2 *„Sumažėjo globos namuose gyvenančių vaikų.“*	**Pertvarkos padariniai**	
B-8 *„Aš manyčiau, kad taip. Mus labai giria priežiūros departamentas, nes praktiškai per pusę metų mes nupirkome, įrengėme, gavome licenzijas, juose apgyvendinom vaikus trijuose butuose.“*	**Efektyvus darbas**	**Efektyvumas**
A-7 *„Pinigine prasme paslaugos kaina (pas budintį darbuotoją) yra kur kas brangesnė. Tad savivaldybė sumoka daugiau, bet tai yra kokybiškesnė paslauga.“*	**Paslaugų kokybė**	

H-10 *„Kliūčių visada atsiranda, bet jas visada kažkaip išsisprendžiame. Sėdim, kalbam, ieškom, darom. Yra trūkumų, yra spragų.“*	**Problemų sprendimas**	
A-6 *„Efektyviai [...] miesto savivaldybė idėjo iš tiesų gana daug pastangų, kad visi procesai vyktų sėkmingai.“*	**Pastangos efektyvumui**	

6 Priedas

Tarpinstitucinis bendradarbiavimas tarp globos įstaigų, bei kitų institucijų

Eksperto teiginys	Subkategorija	Kategorija
F-3 *„[...] buvo rengiami susitikimai labiau diskusijų pagrindu: klausimų ir atsakymų metodika.“*	**bendradarbiavimas**	**Teigiamos bendradarbiavimo patirtys**
A-11 *„Bendradarbiavimas vyksta.“*	**bendradarbiavimas**	
D-12 *„Šiuo metu tas tarpinstitucinis bendradarbiavimas labai geras. Pavyzdžiui aš, esu socialinė darbuotoja, tai bendrauju su vaiko teisių specialistėmis. Ir jei vaikas ką iškrečia, rengiame kartu posėdžius, bendraujame, sprendžiame problemas.“*	**Bendras problemų sprendimas**	
H-14 *„[...] pertvarka dabar labai sėkmingai vyksta. [...] mes labai didelį pliusą turime, kad turime labai šiltą bendravimą, visi ieškome sprendimų, gražiai pasikalbame.“*	**Bendras problemų sprendimas**	
F-7 *„Su kitais miestais bendradarbiaujama, ieškoma globėjų, budinčių globėjų ir t.t.“*	**Bendravimas tarp miestų**	
B-14 *„Iš valstybės vaiko teisių Vilniuje – efektyviai labai.“*	**Efektyvumas**	
E-10 *„Tarpinstitucinis bendradarbiavimas vyksta nuolat [...] jis ir galėtų būti kiek efektyvesnis, bet kuo toliau, tuo bendradarbiavimo kokybė ir apimtys gerėja.“*	**Gerėjantis bendradarbiavimas**	
F-4 *„Buvo konsultuotasi su savivaldybės administracija [...].“*	**Konsultacija su ekspertais**	
H-18 *„Buvo tikrai daug iššūkių [...] pasitelkiant pertvarkos ekspertus (kurie buvo šiai pertvarkai nusamdyti kiekvienam regionui), turėjom ekspertę, kuri labai padėjo.“*	**Konsultacija su ekspertais**	
B-13 *„Su miesto savivaldybe taip, labai viskas vyksta efektyviai ir konstruktyviai. Visada yra didelis palaikymas ir pagalba.“*	**Palaikymas ir pagalba**	

B-22 *„[...] kiek buvo priimta Panevėžio miesto savivaldybės taryboje sprendimų, kurie liečia pertvarką [...] nei vienas politikas nebuvo prieš. [...] kai tvirtino apmokėjimą tiems budintiems darbuotojams, nei pagalbos pinigus, bei kai buvo skiriami pinigai pirkimui butų arba naujų etatų kūrimui: niekada niekas nebalsavo prieš.“*	**Tarybos palaikymas**	
H-13 *„Kol neatėjo tokia diena, kai per pirmadieninį pasitarimą pasakė meras: „ o vis dėl to, šeimoje vaikams augti yra geriau“, tai tada visų nuomonė [...] pasikeitė ir visi pradėjo dirbti.“*	**Paskatinimas dirbti**	
A-12 *„[...] jeigu nebūtų nebedradarbiaujama, terminai būtų labai ištesti ir vaikui tektų labai ilgai laukti. Čia labai svarbūs terminai, datos, nes paslauga yra mokama.“*	**Terminai**	
H-19 *„Kai mačiau, kad pertvarka jau ne į tą pusę linksta arba kai nelabai kas norėdavo prisiimti tam tikrų darbų, arba kai nustodavo žmonės tikėti pertvarkos sėkme, tada kviesdavausi ekspertą ir eidavom pas valdžią, pas administracijos direktorių ir kalbėdavome.“*	**Konsultacija su ekspertais**	
I-15 *„Rajonas [...] jo skyriaus vedėjai buvo mažiausiai pažengę reformos prasme, bet jie buvo labiausiai besidomintys. [...] administracijos direktorius, pats visur dalyvauja, organizuoja pasitarimus, jam yra įdomu, jis strateguoja , pasiima namų darbus. Gal to rezultato tokio apčiuopiamo ir greito nebuvo, bet pati komunikacija ir pats girdėjimas [...]sakymas man nereikia vaikų namų pertvarkos tokio kaip vieneto, bet norime siekti kokybės.“*	**Darbuotojų įsitraukimas**	
C-11 *„[...] tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius buvo užkrautas socialiniais reikalais: globos paieška ir pan. kas nėra tarpinstitucinis bendradarbiavimas.„*	**Darbui trukdančios veiklos**	

C-12 *„Yra labai daug tiesiog nebendradarbiaujančių įstaigų.“*	**Nebendradarbiavimas**	**Bendradarbiavimo kliūtys**
C-13 *„Visi labai nori vadovauti, bet niekas bendradarbiauti.“*	**Nebendradarbiavimas**	
D-11 *„Kai tik pasinaikino institucinė globa buvo „grybų karas“ [...]. [...] mobili komanda imdavo ir vežDavo tuos vaikus, nors ministerijos rekomendacijos buvo išleistos, kad negalima vaiko iki trejų metų paimti iš šeimos, nes tam reikia teismo sprendimo, negali į bendruomeninius globos namus atvežti vaiko be sveikatos pažymos, tai iš tikrųjų – mes daug kariavom, kokius metus tai tikrai.“*	**Nesusikalbėjimas**	
F-8 *„Kur žmonės – ten santykiai, įvairios procedūros, kartais būna ir nesusikalbėjimo.“*	**Nesusikalbėjimas**	
H-2 *„[...] prisimenu, [...] buvo tokia nuotaika, kad nebus čia tos reformos, nieko nespėsim, niekas neįvyks. Pas mus [...] šia reforma nelabai kas ir tikėjo.“*	**Netikėjimas reforma**	
B-16 *„Dabar galiu 10 balų sistemoje mūsų bendradarbiavimą įvertini labai silpnam 7.“*	**Silpnas bendradarbiavimas**	
B-15 *„Su vietinėmis vaiko teisėmis – dabar jau gerai, bet pati pradžia buvo labai sunki, kadangi buvo labai daug darbuotojų, kurie atėjo ne kvalifikuoti, nedirbę toj sritį, tai buvo tikrai sunku.“*	**Sunki bendradarbiavimo pradžia**	
: **I-21** *„[...] neišsprendžiami tokie pamatiniai taškai, sakykim, ko mes siekiame. Susitelkiama į vieną situaciją kaltindami vieni kitus neveiksnumu, bet visi pamiršta bendro tikslo siekiamybę.“*	**Bendro tikslo neturėjimas**	
I-20 „*[...] ministerija, kaip pertvarkos atstovą kaip mediatorių ėmė siųsti į tarpinstitucinius susirinkimus, kad žiūrėčiau, kas ten vyksta, bet susidariusi situacija, nesusikalbėjimų priežastys man iki galo taip ir netapo aiškios. Konfliktai vyko dar iki centralizacijos vaikų teisių, o 2018 metais jie jau buvo itin umūs.“*	**Konfliktai**	

7 Priedas

2018 metų vaiko globos sistemos centralizavimas

Ekspertų teiginiai	Subkategorijos	Kategorijos
A-14 *„Vaikas paimtas iš šeimos turi būti atiduodamas giminaičiams, artimos aplinkos žmonėms, kad vaikui netektų išeiti iš artimos globos.„*	**Administracinės procedūros**	**Vaiko teisių reorganizavimo administracinės subtilybės**
A-15 *„O jei jau nėra artimų giminaičių, tada perkeliami vaikai į globos namus ar pas laikiną darbuotoją ir pan.“*	**Administracinės procedūros**	
A-16 *„Reitingavimas atsirado – pirma giminaičiai, o jei jų nėra- tada tik globos centras ir t.t.“*	**Administracinės procedūros**	
A-17 *„Itin sugriežtėjo vaiko iki trijų metų patekimas į globos įstaigą.“*	**Administracinės procedūros**	
A-19 *„Vaiko teisių apsauga nuo 2018 m. liepos 1 d. kas buvo perduota savivaldybėms, nuo šios dienos nei miesto nei rajono savivaldybės nebeturi vaiko teisių apsaugos skyrių.“*	**Vaiko teisių apsaugos skyrių jungimas**	
B-17 *„[...] atsirado mobili komanda ir žodžiu, reorganizavo vaiko teises – pradžia buvo labai sunki.“*	**Naujų darbo pozicijų atsiradimas**	
B-19 *„Panevėžio miesto ir apskrities skyriai yra. Globos centro veiklą gali tikrinti priežiūros departamentas ir valstybės vaiko teisės, bet vaiko teisės labiau yra kontroliuojantis organas.“*	**Administracinės procedūros**	
B-20 *„Bet jeigu vyktų mūsų (Panevėžio) miesto globos centro patikra, tai jį tikrintų kito miesto, ne Panevėžio vaikų teisės.“*	**Administracinės procedūros**	
H-16 *„Anksčiau socialiniai darbuotojai teikdavo ataskaitas vaiko teisėm, o dabar vėl viskas pasikeitė. Reikėjo išsiaiškinti ką, ką teikia, kas kuruoja.“*	**Procedūrų pokyčiai**	

H-17 *„Funkcijų vyko labai daug ir jos nebuvo iki galo išgrynintos, pakeitimų buvo labai daug. Teisės aktai keitėsi labai dažnai, vos ne kas kelis mėnesius. Vos spėdavai suprasti kaip taikyti tam tikrą teisės aktą tam tikroje situacijoje – jis ir vėl pasikeisdavo ir vėl reikdavo persiorientuoti. [...] ne tik turi persiorientuoti, bet ir kitiems kolegoms tai paaiškinti, kad jie suprastų.“*	**Administracinės procedūros**	
A-20 „*Vaiko teisių apsauga iškeliavo į valstybinį lygmenį.“*	**Atsakomybių pasiskirstymas**	**Administracinės atsakomybės pokyčiai**
F-12 *„Vaikų teisės prižiūri ar vaikas patenkintas, pavalgęs, atstovauja vaiką teismuose.“*	**Atsakomybių pasiskirstymas**	
F-13 *„[...] globos paslaugą teikia socialinių paslaugų centras Panevėžyje.“*	**Atsakomybių pasiskirstymas**	
C-14 *„[...] jungimas (centralizavimas) buvo daugiau dirbtinis, nes vis tiek visi nori jaustis viršininkais ir dažnai nebūna tokio gero susikalbėjimo.„*	**Dirbtinis jungimas**	**Centralizavimo procesų minusai**
C-15 *„Galbūt geriau reikėjo jungti administracinį aparatą.“*	**Neigiamos nuomonės apie centralizavimą**	
F-10 *„[...] pertvarka yra itin didelės apimties, tad būta ir nesusikalbėjimo, ginčų, o visa tai apsunkino patį pertvarkos sklandų procesą.“*	**Nesusikalbėjimas**	
H-15 *„Buvo tada pakankamai sunku. [...] mūsų vaikų teisės fiziškai dar buvo likusios mūsų pastate ir jos dabar 2020 metų liepos mėnesio pabaigoje išsikraustė, dabar [...] yra sunkiau dirbti.“*	**Darbuotojų iškėlimas į kitus pastatus**	
F-9 *„Po šio centralizavimo pasikeitė labai daug darbuotojų. Atėjo žmonės, kurie nelabai daug turėjo daug žinių su vaikų teisėmis, su skirtingomis patirtimis [...] reikėjo adaptacijos, perėjimo laikotarpio.“*	**Darbuotojų kaita**	

8 Priedas

PROJEKTAS „NUO GLOBOS LINK GALIMYBIŲ: BENDRUOMENINIŲ PASLAUGŲ PLĖTRA“

Godai Černiauskaitei

PAŽYMA DĖL VYKDYTOS APKLAUSOS

2020-10-06

Vilnius

Pažymime, kad Goda Černiauskaitė atliko apklausą, kurioje dalyvavo projekto „Nuo globos link galimybių: bendruomeninių paslaugų plėtra“ regioninė ekspertė.

Koordinuojantis ekspertas Gytis Baltrūnas

Projekto „Nuo globos link galimybių: bendruomeninių paslaugų plėtra“
koordinuojantis ekspertas
Gytis Baltrūnas

9 Priedas

PANEVĖŽIO RAJONO VAIKŲ GLOBOS NAMAI

Biudžetinė įstaiga, Truskavos g. 27, Linkaučių k., LT-38281 Panevėžio r.
Tel.: (8 45) 59 32 48, (8 45) 59 31 40, faks. (8 45) 59 32 48, el. p. linkauciai.vgn@gmail.com
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 168962966.

PRANEŠIMAS DĖL APKLAUSOS

2020 m. liepos 23 d. Nr. S1-106

Informuojame, kad Goda Černiauskaitė atliko apklausą, kurioje dalyvavo Panevėžio rajono vaikų globos namų darbuotoja.

Direktorė Jūratė Pagojienė

10 Priedas

PANEVĖŽIO SOCIALINIŲ PASLAUGŲ CENTRAS

Savivaldybės biudžetinė įstaiga. A. Mackevičiaus g. 55A, LT- 35147, Panevėžys. Tel. (8~45) 465493,
El. p. centras@panspc.lt;
Duomenys kaupiami ir saugomi juridinių asmenų registre, kodas 300601541

Asmeniškai prašant

PAŽYMA

2020 m. birželio 11 d. SV-332(2.11)

Panevėžio socialinių paslaugų centras pažymi, kad 2020 m. birželio 6 d., 17.30 val. įvyko Bendruomeninių vaikų globos namų „Svajonė“ socialinės darbuotojos Ingos Fedaravičiūtės interviu su Mykolo Riomerio universiteto Viešojo valdymo fakulteto studente Goda Černiauskaite, darbo tema: „Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių vaikų namų valdymo reformų vertinimas (2014 m.-2020 m.)“.

Direktorė Lina Kazokienė

11 Priedas

PANEVĖŽIO MIESTO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJOS SOCIALINIŲ REIKALŲ SKYRIAUS SOCIALINIŲ PASLAUGŲ POSKYRIS

Biudžetinė įstaiga, Laisvės a. 20, 35200 Panevėžys.
Poskyrio duomenys: Laisvės a. 20, 35200 Panevėžys, tel. (8 45) 50 12 70, (8 45) 50 12 69, el. p. socskyrius@panevezys.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 288724610

Mykolo Riomerio universiteto
Viešojo valdymo fakultetui
Ateities g. 20, Vilnius, LT- 08303
El.p. godae733@gmail.com

2020-06- Nr. Sr-

PAŽYMA

Panevėžio miesto savivaldybės administracijos Socialinių reikalų skyrius (toliau-Skyrius), pažymi, kad 2020-06-03, 10.00 val. įvyko Skyriaus Socialinių paslaugų poskyrio vyriausiosios specialistės interviu su Mykolo Riomerio universiteto Viešojo valdymo fakulteto studente Goda Černiauskaite, tema: "Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių vaikų namų valdymo reformų vertinimas (2014 m.-2020 m.)“.

Poskyrio vedėja Rasa Urbonavičienė

12 Priedas

PANEVĖŽIO RAJONO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJOS
SOCIALINĖS PARAMOS SKYRIUS
Biudžetinė įstaiga, Vasario 16-osios g. 27, 35185 Panevėžys
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188774594
Skyriaus duomenys: biudžetinės įstaigos padalinys, tel.: (8-45) 58 29 36 / 82 / 98, 50 82 09, el. p. socparama@panrs.lt

Mykolo Riomerio universiteto
Viešojo valdymo fakultetui

2020-09-11 Nr. (17.147) SD4-1505

DĖL DALYVAVIMO TYRIME

Patvirtinu, kad 2020 m. rugsėjo 11 d. 9 val. vyko Panevėžio rajono savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyriaus Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorės (vyriausiosios specialistės) Donatos Jesiūnienės interviu su Mykolo Riomerio universiteto Viešojo valdymo fakulteto studente Goda Černiauskaite tema „Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių vaikų (globos) namų valdymo reformų vertinimas (2014-2020 m.).

Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorė,
laikinai atliekanti vedėjos funkcijas Donata Jesiūnienė

VALSTYBĖS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS IR ĮVAIKINIMO TARNYBA PRIE SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJOS

Biudžetinė įstaiga, Labdarių g. 8, LT-01120 Vilnius, tel. (8 5) 231 0928, faks. (8 5) 231 0927,
el. p. info@vaikoteises.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188752021

Mykolo Riomerio universiteto
Viešojo valdymo fakultetui
Ateities g. 20, Vilnius, LT-08303
El.p. godae733@gmail.com

2020-07-21

PAŽYMA

Patvirtinu, kad 2020 m. liepos 21 d. 10 val. įvyko Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo Tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos vykdomo iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamo projekto Nr. 08.4.1-ESFA-V-405-01-0001 „Tvaraus perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų sistemos sąlygų sukūrimas Lietuvoje“ eksperto interviu su Mykolo Riomerio universiteto Viešojo valdymo fakulteto studente Goda Černiauskaite tema „Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių vaikų namų valdymo reformų vertinimas (2014-2020 m.)“.

Nacionalinio lygmens
pertvarkos procesų ekspertė — Miglė Musteikienė

Miglė Musteikienė, tel. 8 683 71589, el. p. migle.musteikiene@vaikoteises.lt

14 Priedas

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

FACULTY OF PUBLIC ADMINISTRATION AND BUSINESS

INSTITUTE OF PUBLIC ADMINISTRATION

GODA ČERNIAUSKAITĖ

EVALUATION OF PANEVĖŽYS CITY AND DISTRICT MUNICIPAL ORPHANAGE MANAGEMENT REFORMS (2014 – 2020)

Master‘s thesis

Supervisor

Prof. dr. Vainius Smalskys

Vilnius

2021

15 Priedas

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto

Senato 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr.1SN-10

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2021 - -
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

_____
(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė)_____,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„_____

_____“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ _____